DOSIJE: KRVNA SLIKA SRPSKOG PRAVOSUĐA | PORTRET: SAŠA RADULOVIĆ

BiH 3.50 BAM; Hrvatska 19 HRK; Makedonija 150 MKD; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 RSD

VREME

broj 1204
30. januar 2014.

KAMPANJA 2014

IZBOR

THE S**PARK**LING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets.
Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments.
The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica.
Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

PARK | HOTEL ★★★
BELGRADE

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to the Brand New Park

VREME

BROJ 1204
30. januar 2014.

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Ćuk Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

04 Zoom: Ujedinjene udvorice Srbije

06 Vanredni izbori 2014:
Bitka pred praznom kasom

15 Podsećanje: Deobe i koreni

16 Izborna skupština SNS:
Tamo gde je sve po mom

20 Portret savremenika: Saša Radulović

24 Energetika: Struja i problematični folder

27 Dosije vremena srpskog:
Krvna slika pravosuđa

29 Vreme prava:
Između nezavisnosti i inferiornosti

30 Administracija u pravosuđu:
Službenici na lizing

32 Vlast i struka:
Političko upravljanje sudstvom

34 Reizbor, ustav, zakon: Birala i "ne birala"

36 Pravosudna efikasnost: I mrtvi duguju

38 Odnos države prema građanima:
O odgovornosti sudija

41 Nuspojave: E, moj Saša

43 Lisica i ždral: Zakasneli manifest

KULTURA

44 Intervju: Tatjana Mandić Rigonat

49 In memoriam: Pit Siger (1919–2014)

50 Knjige:
„Trkači na duge pruge" – Maja Trifunović

51 TV manijak: EPS dildovanje

SVET

52 Ukrajina: Viktor Janukovič u nokdaunu

56 Tri godine od revolucije u Egiptu:
Povratak na početak

MOZAIK

60 Međunarodni dan sećanja na žrtve holokausta: Čoveka nisu ubili

64 Kultura sećanja: Jevanđelje po Atanasiju

68 Reagovanja

69 Navigator: U bot, u bot, za narod svoj

70 Vreme uživanja: Zaborav

Vučiću ne samo da treba jači tim, nego bi taj tim morao da bude samostalniji. Ovako, čini se kao da predsednik naprednjaka i prvi potpredsednik Vlade Srbije pati od viška političke nesigurnosti udružene sa viškom političke ambicije

PIŠE: JOVANA GLIGORIJEVIĆ

"Radeći Gospođu ministarku govorila sam: 'Volela bih da Nušić prestane da bude naš savremenik i da kosmička prašina zatrpa njegove likove.' Ali njegove likove ne da nije prekrila prašina, nego su kao one biljke što su izrasle posle radijacije u Černobilu, porasle i umnožile se do groteskних razmera pa nam se danas smeju i kroje ovu zemlju po svom ukusu i potrebama"

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Ja sam prošao kroz onu čuvenu kapiju iznad koje piše 'Arbeit macht frei', izašao iz voza na peron gde se odlučivalo ko je sposoban za rad, a ko je za gasnu komoru. I još uvek sam živ i odgovaram na pitanja o koncentracionim logorima, na koje kao da sam doživotno osuđen

PIŠE: IVAN IVANJI

Na naslovnoj strani: Aleksandar Vučić i Dragan Đilas
Foto: Milovan Milenković

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Ujedinjene udvorice Srbije: Najmasovnija stranka pred martovske parlamentarne izbore

Broj onih koji se udvaraju Vučiću nepristojno je veliki. Množe se oni koji ga pozdravljaju sa smeškom i hvale njegove reforme (istina, slabo vidljive) na sva usta. Najgore je, međutim, što se za mesto pod političkim suncem od nužde pravi vrlina

SVI SKOČIŠE NA NOGE I POVIKAŠE: IZBORI!

Ono što se očekivalo i dogodilo se: Aleksandar Vučić je "prelomio" i slede nam vanredni parlamentarni izbori. Bilo bi čudo da je prelomio u drugom pravcu. Kao što sam već u istoj rubrici napisao, njegovi su ga već mesecima nagovarali da ide na izbore, a videlo se da ih je "on nagovorio da ga nagovaraju".

Tri hiljade osamsto pet delegata prisutnih na Izbornoj skupštini Srpske napredne stranke skočilo je na noge i klicali su izborima. Izborna kampanja počela je odmah.

Vučić je veteran – prekaljen u najmanje osam od dosadašnjih devet višestranačkih izbora moderne Srbije – i, rekao bih, očekuje da napokon na jednim izborima i on pobedi.

Svaki drugi ishod bio bi ravan čudu, ali nije nemoguće da podrška "naprednjacima" i njihovom aklamativno reizabranom šefu bude podosta ispod procenata kojima se meri njihova trenutna popularnost. Takvom ishodu će najmanje doprineti opozicija koja se ili udvara Vučiću, ili liže rane posle prošlog poraza, ili se tek konstituiše u novim okolnostima, a bez jasne ideje i pravca delovanja.

Tom slabijem rezultatu naprednjaka od očekivanih rezultata najveći doprinos daće oni sami presoljavanjem u kampanji i izmišljanjem novih gradova na vodi, dok narod nema hleba da jede. Neki potezi koalicije koja je još na vlasti nesporno su bili politički hrabri, pa i "opasni po život". Veštom kombinacijom nepopularnih sa populističkim merama ne samo da su preživeli već su i napredovali. Ali to je bilo zgodno za bildovanje popularnosti, a pitanje je koliko će to doneti u glasačkim kutijama. Ipak su to dva različita merenja, a ovo drugo nije telefonsko na skromnom uzorku.

U te hrabre poteze spada i Briselski sporazum koji se svakim danom iščitava u novim rebusima. Uhapsilo Olivera Ivanovića, a vlada dala bledo saopštenje u kome moli kosovske vlasti da ga poštede. Kad budemo glasali 16. marta, Srbi s Kosova neće moći da glasaju. Oni koji imaju dvojno državljanstvo moći će, možda, da glasaju poštom, ali na Kosovu bogami – jok. Ode Kosovo, što nije ekskluzivna zasluga ove vlade, ali doprinos nije bio mali.

OTPADNIK: SAŠA RADULOVIĆ, UGAŠENA ZVEZDA

Vučić se i lično, a vidim i kolektivno, preko stranke, uživljava u ulogu žrtve. Protiv njega i stranke svi su se zaverili. Stalno mu se priviđa da je usamljen na nekoj vetrometini, a ta vrsta političke uobrazilje krivi sliku.

Lider naprednjaka je naglasio: "Svi će se ujediniti protiv nas, tražiće svoje saradnike i u našoj stranci, videli smo to. Sav novac koji su opljačkali od građana Srbije uložiće u borbu da SNS izgubi na potencijalnim izborima."

Očekujem da će narednih dana biti jasno koji tajkuni i/ili kriminalci su platili Sašu Radulovića, bivšeg i kratkotrajnog ministra privrede u Vladi Srbije, da na dan

foto: M. Rupena

donošenja odluke o vanrednim izborima u obrazloženju ostavke optuži Aleksandra Vučića i njegov kabinet kao glavne kočničare u reformi srpske privrede i društva, mada se upravo to, brže i sveobuhvatnije reforme, navodi kao glavni razlog za "šut kartu" Dačiću i kompaniji.

Po Vučiću, naime, svi su protiv njega, a ti svi, poduprti parama tajkuna i/ili kriminalaca, rade protiv njega, pa teško da će tu optužbu da izbegne i ministar koji je za dva meseca ministrovanja stekao više slave nego neki za dvadeset godina aktivnog političarenja. Mora, dakle, da je i taj Radulović neki plaćenik što će nam se objasniti u narednim danima dok se usaglase kabineti tabloidne Srbije.

Sašu Radulovića nisam ja doveo u Vladu, već Aleksandar Vučić i bio mu je, uz "vunderkinda Krstića", glavni adut kad je rekonstruisao Vladu. I dok je Krstić, "skojevac naprednjaka", i dalje veran Vučiću, Radulović se đilita naokolo i slutim da ga čeka šiba Vučićevog gneva, mada to nije tako sigurno.

Radulović, naime, ima političke ambicije i verovatno je jedna od boljih udavača na srpskoj opozicionoj sceni, ali šanse da za 45 dana napravi neki rezultat ravne su Isusovim čudima kad je s malo riba nahranio mnogo ljudi, pa Radulović u izbornoj borbi uvećava Vučićeve šanse jer će se po Dontovom sistemu glasovi onih koji ne pređu cenzus od pet odsto preliti na najjaču stranku. Tako Radulović postaje Vučićev saveznik i kad se ponaša kao "insajder" oko Vučićevih nepočinstava i samovolje.

Ali, Radulović može napraviti još gori rezultat Đilasovom DS-u oko čega se, ako su najave tačne, već trudi Boris Tadić osnivanjem nekakvog Demokratskog fronta. Međutim, nešto pre zaključivanja ovog broja bivši predsednik Srbije demantovao je ove tvrdnje. Nisam upoznat sa statutom Demokratske stranke, ali je pravo pitanje za Đilasa može li se iz stranke izbaciti "počasni predsednik" ukoliko otvara sopstvene frontove.

Broj onih koji se udvaraju Vučiću nepristojno je veliki. Množe se oni koji ga pozdravljaju sa smeškom i hvale njegove reforme (istina, slabo vidljive) na sva usta. Najgore je, međutim, što se u borbi za mesto pod političkim suncem od nužde pravi vrlina.

NOVI TAJKUNI: KOME VUČIĆ NAMIGUJE?

I za kraj: "Direktno iz kabineta i bez znanja Ministarstva privrede išli su nalozi direktorki Fonda za razvoj da skida blokade za pojedine tajkunske firme." To u obrazloženju ostavke, između ostalog, piše Saša Radulović.

Ovo je najozbiljnija optužba protiv Vučića. Ako je Vučić prekonoćnu popularnost stekao hajkom na tajkunsku klasu, da li sad formira novu i svoju.

Oko toga će se voditi budući srpski politički i privredni ratovi. Ako se pokaže da je sve ovo u funkciji politike "da sjaše Kurta, a uzjaše Murta", dugovečnost "naprednjaka" može se obezbediti samo represijom i to – ogoljenom. ¶

BITKA PRED PRA

KRAJ JEDNE VLADE: A. Vučić, I. Dačić, T. Nikolić

ZNOM KASOM

Ex-ministar favorit reformator potkopava misionarsku pozu Prvog potpredsednika u trenutku kada naprednjaci, čija popularnost raste dok rejting Srbije (po Fiču) pada, objavljuju jedan od novih početaka i pokazuju alavost za vlast. Važi i ovde patentirano i dopunjeno pravilo: Nema izbora bez rascepa u Demokratskoj stranci – i bez izlaska Mlađana Dinkića iz vlade

foto: ALEX

Prvi potpredsednik vlade i koordinator službi bezbednosti, jednoglasno ponovo izabrani predsednik Srpske napredne stranke "ukrao je šou" predsedniku Republike i premijeru onog trenutka kada su mediji javili da je on na kraju ipak prelomio i odazvao se na sirenski zov za moći svog partijskog članstva, kome se nekoliko meseci opirao – i 25. januara na Izbornoj skupštini SNS-a, u Centru "Sava", rekao da je došlo vreme da se proveri narodna volja.

Vlada Republike Srbije utvrdila je na sednici 28. januara 2014. Predlog predsedniku Republike da raspusti Narodnu skupštinu:

"Dalje ostvarivanje započetih ciljeva i reformi Vlade nalaže preduzimanje mera koje, po oceni predstavnika više parlamentarnih grupa, iziskuju najvišu političku podršku građana Srbije.

Sa ciljem ostvarenja uslova za izjašnjavanje građana o budućem pravcu državne politike i ostvarivanja što šire društvene podrške za ubrzane reforme i modernizaciju društva, predlažemo da se Narodna skupština raspusti, održe novi izbori za narodne poslanike i saglasno volji naroda izabere nova vlada..."

Pismo leti od Nemanjine 11 do Andrićevog venca, a u pismu piše da naprednjaci kreću u novi pohod na vlast.

SVE JE TU

Slobodan Antonić u analizi na sajtu NSPM piše kako ova naša naprednjačka epopeja neodoljivo podseća na sve što se zbivalo još pred kraj naše Prve republike (1944–1990) – dakle 1988. godine i docnije: "Sve je tu: od stvaranja režima lične vlasti, preko tipa ljudi iz kadrovskog okruženja Glavnog političara, uniformnosti i bezobzirnosti medijske propagande, pa sve do eksploatacije ideoloških obrazaca kojima se opravdava grupno (klikaško) zaposedanje i korišćenje državnih resursa i sinekura.

Ta 1988. godina bila je vreme izuzetne popularnosti Slobodana Miloševića. On je probudio mnoga očekivanja u narodu. »

foto: FoNet

foto: Reuters

STRANKE I KOALICIJE U KAMPANJI 2012: DS (V. Jeremić, R. Ljajić, B. Tadić), SNS (T. Nikolić), SPS – PUPS – JS (I. Dačić, J. Krkobabić, D. Marković), URS (M. Dinkić) i SRS (D. Todorović, V. Radeta)

Sistem je bio okoštao i ozbiljno kompromitovan, a Milošević je nudio 'brza rešenja' i 'antibirokratsku revoluciju'. Izgledao je doista kao političar 'drugačijeg kova' u odnosu na sklerotične i dosadne komunističke funkcionere. No, u paketu sa 'našim Slobom' i 'događanjem naroda', išla je zapravo čitava vojska ambicioznih i bezobzirnih mediokriteta, nameračenih da popune sva viša mesta u komunističkoj nomenklaturi.

Ono što je posebno iritiralo razuman svet bilo je jedno nepodnošljivo licemerje koje je pratilo upravo nastupe ljudi iz Miloševićevog okruženja. Toj pseudoboljševičkoj kamarili usta su bila prepuna kritike birokratije, 'antibirokratske revolucije' i svetle budućnosti koja nas čeka. U tu 'svetlu budućnost' spadala su najraznovrsnija čudesa: od 'švedskog standarda', do '10.000 dolara po glavi stanovnika'. Dobro se sećam prve stranice 'Politike', na kojoj je krupnim slovima, preko tri stupca, stajao naslov: 'Srbija pravi turbomlazni helikopter'!

No glavni preduslov za divote koje će nas ubrzo zapljusnuti bio je taj da oni preuzmu svu vlast. Kada su, posle 8. sednice, zaposeli sve funkcije u 'užoj Srbiji' mogli su sasvim lepo da pokažu šta znaju. Ali, usledila je galama da društveni prosperitet u Srbiji ne može da nastupi sve dok oni ne zaposednu i sve funkcije u obe pokrajine. Kada su, tokom 1988. i 1989, preuzeli pokrajine, opet nije moglo biti napretka – sada im je nedostajalo da upravljaju i federacijom. A kada su, negde 1992, dobili i federaciju (tj. ono što je od nje ostalo), onda su počeli da se vade na sankcije, rat, opoziciju, neposlušne Srbe u krajinama, i na šta sve još ne...

Nekako istu matricu propagande, licemerja i alavosti vidim i sad. Ono što je 1988. bio 'turbomlazni helikopter', danas je 'grad na vodi'. Ono što je onomad bila 'antibirokratska revolucija', danas je 'borba protiv korupcije'. Ono što je onda bilo 'događanje naroda' sada je 'rušenje žutih', a onaj nekadašnji 'švedski socijalizam' sada se pretvorio u 'ulazak u EU'. Onoj nekadašnjoj kamarili smetalo je što nemaju vlast u federaciji, a ovima danas smeta što nemaju svu vlast u Beogradu, Vojvodini i parlamentu, te posebno što nemaju premijera ('jer bismo onda brže sprovodili reforme').

Kao što je to dobro primetio Branko Pavlović, naprednjački lovci na sinekure neprestano stvaraju privid 'novog početka' koji će nas konačno odvesti u obilje 'čim se počiste žuti sa vlasti' 'odmah po rekonstrukciji vlade', 'ubrzo posle izbora'... Tako se na obično pitanje – pa kad će više to bolje? – daje besmisleni odgovor: evo samo da uzmemo svu vlast."

POTROŠENI I OTPISANI

Nešto od te Antonićeve teze o alavosti za moć potvrđuju događaji u Nemanjinoj 11. pri kraju mandata vlade Ivice

foto: Reuters

foto: FoNet

foto: FoNet

Rezultati parlamentarnih izbora 2012.

LISTA	Broj glasova	Broj mandata
1. Pokrenimo Srbiju – Tomislav Nikolić (Srpska napredna stranka, Nova Srbija, Asocijacija malih i srednjih preduzeća i preduzetnika Srbije, Koalicija udruženja izbjeglica u Republici Srbiji, Pokret snaga Srbije – BK, Narodna seljačka stranka, Bošnjačka narodna stranka, Demokratska partija Makedonaca, Romska partija, Pokret vlaškog ujedinjenja, Pokret socijalista, Pokret privredni preporod Srbije)	940.659	73
2. Izbor za bolji život – Boris Tadić	863.294	67
3. Ivica Dačić – "Socijalistička partija Srbije (SPS), Partija ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS), Jedinstvena Srbija (JS)"	567.689	44
4. Demokratska stranka Srbije – Vojislav Koštunica	273.532	21
5. Čedomir Jovanović – Preokret Liberalno demokratska partija, Srpski pokret obnove, Socijaldemokratska unija, Bogata Srbija, Vojvođanska partija, Demokratska partija Sandžaka, Zelena ekološka partija – zeleni, Partija Bugara Srbije	255.546	19
6. Ujedinjeni regioni Srbije – Mlađan Dinkić	215.666	16
7. Vajdasági Magyar szövetség-Pásztor István – Savez vojvođanskih Mađara-Ištvan Pastor	68.323	5
8. Stranka demokratske akcije Sandžaka – dr Sulejman Ugljanin	27.708	2
9. Sve zajedno: BDZ, GSM, DZH, DZVM, Slovačka stranka – Emir Elfić	24.993	1
10. Njedan od ponuđenih odgovora	22.905	1
11. Koalicija Albanaca Preševske doline – Koalicioni i SHqiptarëve të luginës së Preshevës	13.384	1
12. Srpska radikalna stranka – dr Vojislav Šešelj	180.558	0
13. Dveri za život Srbije	169.590	0
14. Pokret radnika i seljaka	57.199	0
15. Komunistička partija – Josip Broz	28.977	0
16. Socijaldemokratski savez – Nebojša Leković	16.572	0
17. Reformistička stranka – prof. dr Milan Višnjić	8.867	0
18. Crnogorska partija – Nenad Stevović	3.855	0

Dačića u kojoj su moć i zvanja bila različito raspoređena.

Premijer Ivica Dačić, čiji je postizborni verolomni manevar odlučio izbornog pobednika na parlamentarnim izborima 2012, nije komplikovao svoju demisiju kako je mogao, ali je njegov govor tela i celog rukovodstva SPS-a govorio da se oseća izigranim.

Poslat u Brisel da bi se rukovao s Tačijem, uz instrukciju Tomislava Nikolića "nemoj ni da prihvatiš i da odbiješ", on je pokušavao u ključnim momentima da u taj posao za koji je pretpostavljao da nije politički profitabilan, bar u ključnim momentima uvuče sve popularnijeg Vučića. SNS nije korektno postupao prema čoveku kome je pri pravljenju vlade velikodušno dala premijersko mesto, ali ne i moć. Lično je potkopavan tako što su curili policijski izvori u "aferi Banana", a slučaj ostavljan nerazrešenim. Naprednjačka ministarka energetike je

»

foto: ALEX

U međuizbornom periodu neki su sumnjičili demokrate da taktiziraju radi eventualne velike koalicije s naprednjacima-novoevropejcima. Nakon perioda u kome su naprednjaci nastojali da ih satru, kriminalizuju i satanizuju, čini se da im se više veruje kada izjavljuju da s naprednjacima posle izbora ići neće

mesecima ratovala s Dušanom Bajatovićem oko Srbijagasa, na čija pleća je odranije prebačena uloga spasioca velikih firmi-dužnika poput paraćinske fabrike stakla i subvencionisana cena gasa...

Dačić će na sednici predsedništva svoje partije reći da je njegova vlada radila dobro, a da espeesovci nisu govorili da nema razloga za izlazak na izbore zato što su se plašili izbora, nego zato što su smatrali da možda država u ovom trenutku ima preča posla. Kaže da je saradnja sa SNS-om bila veoma dobra, da nijedna odluka nije doneta preglasavanjem, da su sve odluke donete jednoglasno uz svakodnevne dogovore Vučića kao prvog potpredsednika Vlade i njega kao predsednika Vlade.

Ostavka ministra privrede Radulovića, promovisanog uz veliku pompu samo nekoliko meseci ranije, tokom rekonstrukcije vlade, rečito je govorila ne samo o strukturnoj i koncepcijskoj krizi vlade, već i o tendenciji nipodaštavanja institucija. Upitan zašto ne komentariše ostavku ministra koga je nekoliko meseci promovisao kao novu nadu srpske ekonomije, Vučić će kasnije reći, da su tog dana kada je on najavio nove izbore svi ministri u ostavci. Nisu bili u ostavci. Ta izjava bi mogla da se ubroji u one lapsuse koji govore o tome da se Vučić uživeo u ulogu koju su mu dodelili mediji, strani posmatrači i analitičari, ulogu koja je najbolje definisana u onoj reklami za maslac koja glasi "u sve mi se meša". Vučić će posle tvrditi da nije istina da je u korist izbora prelomio zbog žeđi za vlašću, jer mu je, kaže, premijer Dačić nudio da preuzme ulogu premijera tako što bi vlada pala, a parlament izabrao novu vladu...

PAKET MERA PROMAŠEN, MINISTAR POGOĐEN

Ispod se krila nešto dublja unutrašnja kriza. Do sada nevidljivi Saveza samostalnih sindikata Srbije i Ujedinjenih granskih sindikata "Nezavisnost" 23. januara organizovali su jednosatni štrajk upozorenja u kome je, prema sindikalnim podacima, učestvovalo 530.000 radnika. Izrazili su nezadovoljstvo predloženim izmenama i dopunama zakona o radu i tražili da bude smenjen ministar privrede Saša Radulović, zbog, kako je rečeno, pogubne ekonomske politike koju vodi, a kojom se uništavaju preostala preduzeća u Srbiji; zbog ignorisanja i nipodaštavanja interesa zaposlenih i građana Srbije, zbog delovanja protiv privrede i građana Srbije, ignorisanja instituta socijalnog dijaloga i kršenja važećih zakonskih propisa...

U pismu Dačiću predsednik SSS Orbović, između ostalog, piše:

"Za koga se, Predsedniče Vlade, ili preciznije protiv koga se zakoni u ovoj zemlji pišu i usvajaju, a posebno koji ih eksperti pišu protiv srpskih radnika i građana?"

Kao odgovor na sindikalne zahteve premijer Dačić je sazvao kolegijum Socijalno-ekonomskog saveta na kojem će se razmotriti izmene Zakona o radu, čije su izmene po njegovim rečima daleko od usvajanja, kao i povezanih zakona koji se odnose na radno zakonodavstvo i uslove poslovanja. Potegao je uobičajen argument: "Ako smo postigli dogovor oko Briselskog sporazuma (sa Prištinom), mislim da možemo da dođemo i do dogovora oko Zakona o radu..."

U razgovoru premijera Dačića i potpredsednika Vučića i sa članovima Kolegijuma Socijalno-ekonomskog saveta, predstavnicima sindikata Ljubisavom Orbovićem i Branislavom Čankom i sa predstavnikom poslodavaca Nebojšom Atanackovićem odlučeno je, u ponedeljak 20. januara, da će se formirati nova radna grupa koja će pripremati predloge izmena Zakona o radu.

Saša Radulović, član SES, nije bio prisutan.

Najavljeno je da će se na sednici saveta u punom sastavu raspravljati o predloženim rešenjima Zakona o privatizaciji i Zakona o stečaju i o nacrtu izmena Zakona o radu, a sindikati su najavili da će se vratiti pregovorima, ali ne otkazuju štrajk upozorenja.

Radulović izjavljuje da će podneti ostavku,ako se njegovi zakoni ne usvoje odmah. Ministarstvo privrede objavljuje saopštenje u kome se protivi donošenju odluka van institucija. U saopštenju se kaže da Zakon o Socijalno-ekonomskom savetu ne poznaje instituciju "kolegijuma", a i da Vučić nije član tog saveta. Podseća se na to da je postupak izrade Nacrta zakona o radu vodilo (Krkobabićevo) Ministarstvo rada, a da je Vlada Republike Srbije 30. decembra 2013. godine, na predlog Ministarstva privrede, jednoglasno usvojila Predlog zakona o privatizaciji, Predlog zakona o izmenama i dopunama zakona o stečaju, Predlog zakona o izmenama i dopunama zakona o Agenciji za privatizaciju i Predlog zakona o izmenama i dopunama zakona o Agenciji za osiguranje i finansiranje izvoza, uz zaključak da se upute Skupštini na

IZBORNO I UNUTARPARTIJSKO ISKUŠENJE: D. Đilas i B. Pajtić

usvajanje po hitnom postupku.

Naglašava se da je 13. januara 2014. godine Ministarstvo privrede, nakon više usmenih zahteva na sednici Vlade, uputilo i pismenu urgenciju za hitno zakazivanje vanredne sednice Skupštine na kojoj bi se raspravljalo o zakonima, a da Vlada nije postupila ni po drugoj urgenciji Ministarstva privrede.

Demarš nije urodio plodom i ministar Radulović je podneo ostavku, obrazloživši je nedostatkom političke volje da se sprovedu reforme. Prvo je objavljena njegova primedba da premijer nije kočio reforme, ali da ih nije ni pospešivao, dakle nije se mešao u svoj posao.

Radulović, međutim, u tekstu ostavke ide dalje i kaže: "Paket mera ekonomske stabilizacije je potpuno promašen. U njegovoj izradi nije učestvovala ni Vlada kao kolektivno telo, ni Ministarstvo privrede. Na njemu je radilo Ministarstvo finansija i kabinet Prvog potpredsednika. Ministar privrede iz protesta nije bio prisutan na javnoj sednici Vlade na kojoj je predstavljan ovaj paket javnosti."

TRI MILIJARDE – NA REČ

I još se kaže: "Doneti budžet za 2014. godinu je neodrživ, u delovima neozbiljan i ni približan onome što je Srbiji potrebno. Da pomenem samo jednu stvar: bez ikakvog pisanog dokumenta, samo na osnovu usmenih informacija iz treće ruke, očekujemo 3 milijarde evra od UAE...

Nadležnosti ovog ministarstva pokušali su i dalje pokušavaju da obavljaju predstavnici kabineta Prvog potpredsednika bez ikakve procedure, bez javnosti i bez ekonomske analize da li su ti poslovi korisni ili štetni za Republiku Srbiju. Svi žele da budu deo nekakvog dila koji će se napraviti. Svi ovi vaninstitucionalni projekti su uspešno zaustavljeni od strane Ministarstva privrede, ali je potrošena velika energija uz veliki gubitak vremena. Primeri su svi 'arapski poslovi', posao sa Etihadom, Al Dahra, poslovi vezani za Fijat, poslovi obećavanja i dodeljivanja subvencija, stvaranja zajedničkog preduzeća sa Gorenjem.

Štetan tajni ugovor Republike Srbije, Jata i Etihada, a posebno njegova vanstitucionalna implementacija, najbolji je primer ovakvog delovanja. Kabinet Prvog potpredsednika je mesecima sprečavao Ministarstvo privrede da dobije ličnu kartu Jata, procenu vrednosti imovine i spreči sprovođenje finansijskog restrukturiranja..."

Konflikt izbija i na drugim mestima. "Ovde se ne zna ni ko pije ni ko plaća...", izjavljuje uz psovke na račun ministra Radulovića direktor Blagoje Spaskovski, RTB "Bor", koji je prošle godine prešao u SNS, a da je pre toga bio član URS-a.

»

Demokratska stranka

Sabiranja i oduzimanja

Na kraju glasanja o poverenju Đilas je pozvao članstvo DS-a na jedinstvo. U pojedinim medijima se rezultat glasanja na GO DS-a tumači tako da se kaže da DS u novi izborni ciklus ulazi razjedinjena.

Demokratska stranka inače ne spada u monolitne autoritarne liderske partije, već je po svojoj strukturi, unutrašnjem životu, istoriji nastanka i praksi tradicionalno polivalentna stranka koja okuplja različite bliske političke opcije povezane privrženošću demokratskim principima.

U Demokratsku stranku koju je 16. februara 1919. u Sarajevu osnovao Ljubomir Davidović uključene su bile različite političke grupacije.

Između 1918. i 1920. godine Jovan Cvijić je sa grupom mladih intelektualaca u Ženevi osnovao Jugoslovensku demokratsku ligu, koja je ušla u ranije osnovanu Demokratsku zajednicu. Novoosnovanoj stranci Ljubomira Davidovića pristupile su sve tri opozicione partije iz Srbije: Samostalna radikalna, Napredna i Liberalna stranka. Učinio je to i izvestan broj radikalskih prvaka koji se nisu slagali sa Pašićevom politikom, kao i veći deo srpskog krila Hrvatsko-srpske koalicije, na čelu sa Svetozarom Pribićevicem, te manji deo hrvatskog krila ove koalicije. Priključile su se i Demokratska i Liberalna stranka iz Vojvodine, Naprednjaci iz Slovenije i nekoliko manjih političkih grupa iz Dalmacije. U Bosni i Hercegovini, su joj prišli Kočićeva grupa iz Bosanske krajine i mostarska grupa okupljena oko lista "Narod". Na kongresu u Beogradu Demokratska stranka usvojila je program u kome se izjasnila za parlamentarnu monarhiju, federalističko uređenje države, čitav niz promena u socijalnoj sferi, od agrarne reforme do stvaranja modernih institucija socijalne zaštite po uzoru na čehoslovački i nemački ustav, gde je prvi put u istoriji program socijalnih reformi postao sastavni deo najvišeg pravnog akta države. Opredeljenje za monarhiju izazvalo je, međutim, izvesnu krizu, i jedna grupa bivših samostalaca, sa Jašom Prodanovićem na čelu, napušta partiju i osniva Jugoslovensku demokratsku republikansku stranku.

Osnivači obnovljene Demokratske stranke 1990–1991. su takođe ličnosti koje su se ideološko-politički razlikovale, ujedinjavao ih je princip demokratije, a razdvajali programski i taktički sporovi: dr Kosta Čavoški, Milovan Danojlić, dr Zoran Đinđić, Gojko Đogo, dr Vladimir Gligorov, dr Slobodan Inić, Marko Janković, dr Vojislav Koštunica, dr Dragoljub Mićunović, Borislav Pekić, Miodrag Perišić, dr Radoslav Stojanović, Dušan Vukajlović. Posle obnove 1990. DS se kao i druge partije cepalo (DSS, LSS, DC, NDP, LDP) i fuzionisao (Otpor, GSS, deo reformista Vojvodine), ali je svoj naziv (demokratska) potvrdila i time što su ostali jedina partija koja je na partijskim izborima promenila predsednika (kada je Đinđić na partijskim izborima smenio Dragoljuba Mićunovića).

foto: A. Anđić

foto: A. Anđić

PREMIJERI OD 2001: Z. Đinđić, Z. Živković, V. Koštunica, M. Cvetković i I. Dačić

NISU PITALI KOLIKO OD POREZA MOŽE DOĆI

S tačke vlasti gledano, za raspisivanje izbora izabran je povoljan trenutak. Naprednjaci traže novi mandat dok su još popularni, dok se još pamte efekti hapšenja Miškovića, dok nisu eksplodirale unutrašnje tenzije, dok se veruje u misionarsku ulogu lidera i dok računi još nisu stigli. Ili ne bar svi.

Nakon rekonstrukcije vlade Srbija je ostala bez glavnog poreznika.

Vršilac dužnosti direktora Poreske uprave Srbije Ivan Simič podneo je ostavku 27. decembra izjavivši da je za svoj dosadašnji rad na mestu direktora dobio dve "opomene". Jedna je, kako je objasnio, opomena Fiskalnog saveta da je najlošiji direktor koji je ikada radio i da je naplata veoma loša, a druga je nešto oko plate.

Fiskalni savet je u Oceni rebalansa 2013, u junu 2013. konstatovao da će veliki podbačaj javnih prihoda dovesti do izraženog povećanja fiskalnog deficita u 2013. a i to da je kretanje javnih rashoda mnogo manji problem od kretanja prihoda budžeta Republike koji je za gotovo 110 milijardi dinara manji od onih koji su planirani inicijalnim Zakonom o budžetu za 2013. godinu.

Shvativši ove konstatacije kao kritiku, Simič je u poruci prilikom odlaska s funkcije odgovorio: "Poreska uprava je ove godine naplatila najviše poreza u istoriji poslovanja..."

A "Novosti" 23. decembra beleže i Simičevu izjavu: "Nismo naplatili (poreza) koliko je planirano, ali niko prilikom izrade budžeta nije se sa nama o tome ni konsultovao koliko poreza možemo naplatiti... Ciljevi za naplatu su previsoko postavljeni imajući u vidu opadanje potrošnje, odnosno prometa na malo, plata i penzija. Verovatno neće biti moguće ostvariti projektovane poreske prihode u budžetu ni za 2014, osim ako privredni rast ne bude pet odsto, što je nemoguće..."

Na vrhu spiska najvećih poreskih dužnika prošle jeseni su bili: Zastava oružje a.d., Kragujevac; Simpo a.d., Vranje; Kompanija Sloboda a.d., Čačak; Krušik a.d., Valjevo; PPT–Namenska a.d., Trstenik...

Slika s terena govori o rastu socijalne napetosti. Radnici FAP-a iz Priboja su izašli na prugu i čekali da im se obrati. Šta mislite, ko?

Radnici Železnica blokiraju most...

Moglo bi se reći da tinja prilično duboka kriza sa socijalnim reperkusijama u kojoj je trajalo sporenje oko toga do koje granice se pod firmom reformi mogu ograničavati stečena prava.

REJTING PADA

Taj spor pada u dugoročno i kratkoročno gledano prilično nezgodan kontekst:

Agencija Fič rejtings (*Fitch Ratings*) snizila je sredinom januara kreditni rejting Srbije na "B+ sa stabilnim izgledima". Od 2005. do sada kreditni rejting Srbije bio je na stepenici više – "BB- sa negativnim izgledima".

Kao ključne razloge za snižavanje rejtinga Srbije na "B plus", Fič rejtings je naveo pogoršanje javnih finansija. Limit za deficit je 2012. i 2013. premašen pre svega zbog restrukturiranja državnih preduzeća i dokapitalizacije državnih banaka. Pored toga, Fič očekuje rast konsolidovanog deficita u 2014. i to četvrtu godinu zaredom na 7,1 odsto. Dinamika duga je nastavila da se pogoršava zbog probijanja deficita i slabog rasta. Fič očekuje da će javni dug 2015. skočiti 70 odsto sa sadašnjih 63 odsto BDP.

Ističe se i da su ekonomski izgledi Srbije i dalje relativno slabi sa očekivanim rastom nešto ispod 2 odsto u naredne dve godine. U 2013. ostvaren je rast od 2,3 odsto, ali je uticaj na javne prihode bio ograničen zbog smanjenja domaće potrošnje. Naime, privredni rast je rezultat dobre poljoprivredne godine i izvoza automobila koji zbog velike "uvozne komponente" ne donosi velike poreske prihode.

foto: M. Milenković

Ekonomista Milojko Arsić izjavio je agenciji Beta da su lošu ocenu Srbiji pre Fiča dali Svetski ekonomski forum i Svetska banka, na osnovu procene da je došlo do pogoršanja uslova privređivanja.

Fič primećuje da vlada tek treba da pokaže političku volju za primenu nepopularnih strukturnih reformi, mada bi prevremeni izbori mogli vladi da daju neophodan legitimitet, navodi se u saopštenju. Legitimitet za šta?

Prilično je jasno šta MMF i Svetska banka traže od Srbije – ali da li će to reći biračima?

Tehnički gledano, vlada u skupštini više nije imala potrebnu komfornu većinu od kada je s mesta ministra za privredu i finansije najuren Mlađan Dinkić, prilikom rekonstrukcije vlade 30. jula 2013, a URS (15 poslanika) otišao u opoziciju – vladina većina u skupštini je istanjena – na 127. Krajem prošle godine počelo se s tehnikom "krpež kuću drži". Vuk Jeremić, poslanik isključen iz DS-a, jednom je dao kvorum krajem godine tokom rasprave u budžetu.

Kada je iz vladajuće koalicije eliminisan partner koji je držao ključne ekonomske-finansijske resore, Ujedinjeni regioni Srbije (URS), Dačić je to predstavio kao svoju samostalnu odluku, a zapravo je uradio ono što je od njega tražio Aleksandar Vučić, koji je sa Vebera prešao na Fridmana i angažovao Stros Kana i neke strane savetnike. Novi ministar iza koga je stao Vučić krenuo je da demontira prethodno ministarstvo, ali se tu sudario sa Prvim potpredsednikom.

POPULARNOST RASTE

Ta krupna socioekonomska i politička pitanja se po običaju izgube u izbornoj kakofoniji spinovanja, ogovaranja, grdnji i samohvalisanja.

Aleksandar Vučić, u pozi misionara mučenika sa skicom Beograda na vodi u ruci, pokušava da ne ponovi grešku koju su u uverenosti da sigurno pobeđuju napravili Slobodan Milošević 2000. i Boris Tadić 2012. – ne javlja svojima da su pobednici, već s patetikom glumca diletanta priča kako će biti napadani od svih i svakoga i od medija, s kojih se ne skida, i od opozicije, kojoj naprednjaci s pozicija vlasti inače ni u skupštini ne daju ni da zine bez slapa uvreda iz starih radikalskih anala.

Milan Beko u jednom intervjuu kaže: "Ovi izbori za njega nisu opasni. Ovi izbori su za njega apsolutno opasni." A pre toga još i ovo: "Ja nisam opasan po Vučića, ali bi on mogao da bude opasan po mene. Ne plašim se Vučića kad je u pravu, ali Vučića treba svi da se plaše kad nije u pravu. Iznenadio me je beskompromisnošću odluke da preuzme apsolutnu vlast..."

Sudeći po istraživanjima javnog mnjenja, zasnovanim na oko 40 odsto opredeljenih birača, naprednjaci ulaze u izborni ciklus kao favoriti. U sondaži CESID-a od 13. do 19. decembra 2013, na pitanje: "Kada bi parlamentarni izbori bili u nedelju i stranke pojedinačno izlazile na izbore, za koju stranku biste glasali?", za SNS se izjašnjavalo 45 odsto opredeljenih birača, DS – 13, SPS – 11, DSS – 7, LDP – 7, Dveri – 3, URS/G17 plus – 3, SVM – 2 i SRS – 2...

MUKE IZAZIVAČA

Programski naprednjake najkonkretnije osporava Koštunićina Demokratska stranka Srbije, kojoj ne predviđaju spektakularan rezultat, a i naprednjacima nije smetalo da s programskim arhineprijateljem ruše vlast demokrata u Beogradu.

Očito na brzinu spakovan novi ekonomski koncept vlade najkonkretnije je kritikovao bivši ministar te vlade Mlađan Dinkić, koji je ponavljao da bez državne intervencije nema rasta u krizi, te da podsticaje daju i evropske zemlje i da strani investitori, poput japanske Takate koja je investirala u Mađarskoj umesto u Srbiji, odlaze ako nema podsticaja.

"Umesto smanjenja plata i penzija, potrebno je otplatiti kredite, jer bez prevremene otplate dve i po milijarde evra najskupljih dugova nijedan ministar finansija nema šta da radi, ne pomaže ni 10 Stros Kanova. Kamate su danas kao četiri budžeta za poljoprivredu ili 20 budžeta za kulturu", rekao je Dinkić.

Dodao je da je, međutim, prevremena otplata kredita "politički ekstra nepopularna", nepopularnija i od smanjenja plata i povećanja poreza, jer se političari plaše da ih narod ne optuži da zbog otplate kredita ne prodaju porodično srebro, a i zato što građani ne vide korist od toga, jer se novac seli sa računa na račun i nema uspeha koji bi mogao da bude prikazan u medijima.

Demokratska stranka u saopštenju povodom raspisivanja izbora gađa u tačku zbog koje su zapravo raspisani izbori – naglašava da i po podacima Ministarstva finansija građani svakoga dana žive sve gore i da je uprkos povećanju poreza i poskupljenjima budžetski prihod manji za 500 miliona evra od planiranog, da je broj nezaposlenih porastao, da je u javnom sektoru zaposleno u prethodnih godinu dana više od 50.000 stranačkih kadrova, a da je Vlada zadužila Srbiju za pet milijardi evra, da su strane investicije u 2013. godini bile tri puta niže od obećane dve milijarde evra...

Kao njihov glavni hendikepirani izazivač naprednjaka pojavljuje se Demokratska stranka, rastresena tradicionalnim unutrašnjim trzavicama.

U Skupštini je DS u početku imalo 67 poslanika, a sad ima 43, jer na njenoj listi izabrani Ljajićevi poslanici su otišli u vladu, a u poslaničku grupu Zajedno za Srbiju (Dušana Petrovića) otišlo je 7 poslanika.

Na Glavnom odboru DS-a 18. januara u Novom Sadu 440 članova Glavnog odbora Demokratske stranke usvojilo je većinom glasova (274 za, 127 protiv i 10 uzdržanih) izveštaj o radu predsednika stranke Dragana Đilasa, što je predstavljalo zapravo glasanje o poverenju. Odlučeno je i da Đilas ostane predsednik »

Sastav Skupštine 2012–2014.

Poslanička grupa Srpska napredna stranka	64
Poslanička grupa Demokratska stranka	43
Poslanička grupa Socijalistička partija Srbije	25
Poslanička grupa Demokratska stranka Srbije – Vojisav Koštunica	21
Poslanička grupa Ujedinjeni regioni Srbije	15
Poslanička grupa Liberalno demokratska partija	12
Poslanička grupa Partije ujedinjenih penzionera Srbije (PUPS)	12
Samostalni narodni poslanici	12
Poslanička grupa Socijaldemokratska partija Srbije	9
Poslanička grupa Nova Srbija	8
Poslanička grupa Jedinstvena Srbija	7
Poslanička grupa Zajedno za Srbiju	7
Poslanička grupa Liga socijaldemokrata Vojvodine	5
Poslanička grupa Savez vojvođanskih Mađara	5
Poslanička grupa Srpski pokret obnove – Demohrišćanska stranka Srbije	5

stranke do završetka lokalnih izbora u Beogradu, a ukoliko ti rezultati ne budu zadovoljavajući, sam Đilas je predložio da se održi vanredna skupština na kojoj će demokrate birati novo rukovodstvo. To je bio i predlog zamenika predsednika Bojana Pajtića, koji je zatražio od GO DS-a da predsednika DS-a Dragana Đilasa podrži kao kandidata za gradonačelnika Beograda, na izborima koji su zakazani za 16. mart 2014.

Na prošlim izborima demokrate nisu toliko izgubili glasove koliko su izgubili koalicionih partnera – protiv naprednjačke koalicije čije su nastajanje možda pomogli izgubili su tesno 940.659 : 863.294 u glasovima, ali nisu zadržali dva ključna partnera: SPS s kojim su imali predizborni dil i G17. Taj pokušaj Tadića da mimo stranke čiji je počasni predsednik sada uradi ono što nije uspeo posle izbora 2012. potencijalno razbija Demokratsku stranku u izbornom ciklusu

Inače, demokrate su svoje najbolje rezultate ostvarivale u koalicijama. Kada su 2008. nastupali zajedno sa G17 plus u koaliciji Za evropsku Srbiju, demokrate su bile deo korpusa od 1.590.000 glasova, u vreme kada su njihovi glavni izazivači radikali (SRS) imali 1.219.000 glasova – znatno više nego što su na poslednjim izborima imali naprednjaci.

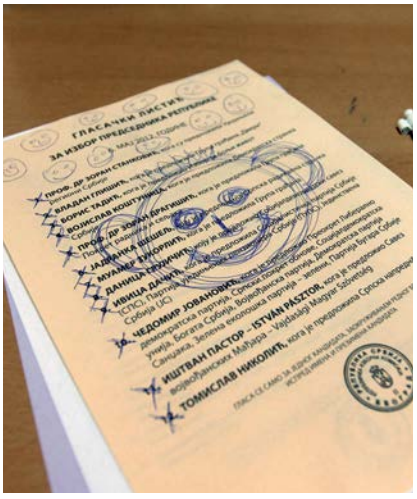
U predizbornim kombinatorikama izgleda da je red pred naprednjačkim vratima, ili po tviter guslaru (Gusleonline):

Stali listom partijski prvaci
vascijele države Srbije
pred Vučićem padaju ničice
ne bi li ih primio pod skute
da zajedno vladaju Srbijom.

Ljajićeva Socijaldemokratska partija Srbije čijih je 9 članova poslaničke grupe dobilo mandate na listi DS-a prva je objavila da pregovara o obnavljanju koalicije s naprednjacima koji mu navodno nude 10 mandata. Među kandidatima za naprednjačku listu primećen je i Vuk Drašković – nekad su oni (pod drugim imenom) bili zajedno, a taj potencijalni koalicioni aranžman formalno bi premostio jedan dugi politički konflikt – koji je započet kumstvom a nastavljen kletvama i pogrdama (videti tekst–"Koreni i deobe").

foto: Reuters

TAJNA BIRAČKE KUTIJE: Bez belih listića 2014, izgleda foto: Reuters

U međuizbornom periodu neki su sumnjičili demokrate da taktiziraju radi eventualne velike koalicije s naprednjacima-novoevropejcima. Nakon perioda u kome su naprednjaci nastojali da ih satru, kriminalizuju i satanizuju čini se da im se više veruje kada izjavljuju da s naprednjacima posle izbora ići neće.

Kakva će biti konfrontacija ta dva aktera različite početne izborne snage? Oko čega će se lomiti koplja?

Odgovor bi se mogao dati kad bi se moglo znati šta je program i ideologija naprednjaka u senci Vučićevog umišljenog misionarstva.

Ako neko zna neka javi šta je zapravo ideologija Srpske napredne stranke, koja je po retorici postala proevropska, a po metodu ostala radikalska. Oni su uvećali svoju stranku raznim prebezima, ali nije jasno kako diše to raznorodno društvo kad ne aplaudira lideru i kad ne ponavlja njegove reči.

Lista Pokrenimo Srbiju – Tomislav Nikolić (940.659 glasova, 73 poslanika) imala je dvanaest raznorodnih članica (Srpska napredna stranka, Nova Srbija, Asocijacija malih i srednjih preduzeća i preduzetnika Srbije, Koalicija udruženja izbjeglica u Republici Srbiji, Pokret snaga Srbije – BK, Narodna seljačka stranka, Bošnjačka narodna stranka, Demokratska partija Makedonaca, Romska partija, Pokret vlaškog ujedinjenja, Pokret socijalista, Pokret za privredni preporod Srbije). U komponovanju vlade i pri rekonstrukcijama oni su delovali kao usisivač, što je možda frustriralo njihove aktiviste koji sada traže novu priliku. Oni su dobili ohrabrenje u nekoliko lokalnih izbora (poslednji na Voždovcu) i iz nekog razloga veruju da njihovi birači ne vide da oni sprovode nešto što se mnogo razlikuje od njihove predizborne retorike 2012. Na vlasti su postali, kao što u Srbiji obično biva, servis za zapošljavanje. ¶

MILAN MILOŠEVIĆ
Dokumentacioni centar "Vremena"

Deobe i koreni

Šta spaja Srpski pokret obnove i Srpsku naprednu stranku

Čekajući odluku o raspisivanju izbora, predsednik Srpskog pokreta obnove Vuk Drašković rekao je kako očekuje da će njegova stranka na tim izborima nastupiti na listi Srpske napredne stranke. Drašković je objasnio da se to nameće kao jedino logično opredeljenje, jer su strateški ciljevi SNS-a odavno ciljevi SPO. "Strateški ciljevi SNS-a – bezuslovna primena Briselskog sporazuma, pomirenje među narodima i državama bivše Jugoslavije, borba protiv korupcije i kriminala, ekonomske reforme, socijalne reforme, otkrivanje svih zločina državnog terorizma iz vladavine Slobodana Miloševića, zapravo su odavno i strateška opredeljenja SPO-a", rekao je Drašković.

Jedinstvo "strateških opredeljenja" potvrđuje i aktivnost poslanika SPO-a u Skupštini Srbije u protekloj godini. Prema podacima Otvorenog parlamenta, oni su uglavnom bili na strani Vlade: više puta su izglasavali predloge koji su stizali iz Vlade, nego što su glasali "protiv". Naime, SPO je glasao za više od 454 predloga, a protiv su imali svega 55 glasova.

Srpski pokret obnove i Srpsku naprednu stranku povezuju Srpska radikalna stranka i Vojislav Šešelj.

SPO je formiran 10. marta 1990. u Domu inženjera i tehničara u Beogradu. Na prvom pluralističkom skupu, na tribini srpske opozicije o Kosovu, Vuk Drašković obznanjuje ujedinjenje četiri stranke: Srpske narodne obnove (SNO), Srpskog slobodarskog pokreta (koji je tada imao 16 članova) Vojislava Šešelja, Liberalne stranke iz Valjeva i Demokratske stranke slobode. Ova najava dovela je do rascepa u SNO-u – u salu je ušao Mirko R. Jović, vođa SNO-a, i prisutnima objavio isključenje "komunjare" Draškovića iz ove stranke.

Četiri dana nakon tog skupa objavljeno je formiranje SPO-a. Vuk Drašković i Vojislav Šešelj zakazali su 14. marta konferenciju za novinare u Plavom salonu hotela "Mažestik". Međutim, konferencija nije održana jer je rečeno da sala nije zakupljena i direktor hotela je sve prisutne izbacio napolje rekavši da u njemu neće biti nikakvih četničkih mitinga dok je on direktor. Nakon toga Vuk Drašković je ispred spomenika Knezu Mihailu, na beogradskom Trgu republike, pročitao proglas Centralne otadžbinske uprave SPO-a, što se smatra trenutkom nastanka SPO-a.

Nepuna tri meseca kasnije došlo je i do raskida Vuka sa Šešeljem. Na sednici 8. juna 1990. većina članova Centralne uprave SPO-a ukazuje poverenje Vuku Draškoviću – od 35 njih, za Šešelja je glasalo devet, dok su ostali bili za Draškovića, koji je od tada predsednik SPO.

Šešelj je nakon toga, jula 1990, stvorio Srpski četnički pokret, koji nikada nije uspeo da registruje, ali je zato, nakon ujedinjenja sa raznim grupacijama otpadnika iz Narodne radikalne stranke advokata Veljka Guberine, koje je predvodio Tomislav Nikolić, registrovao Srpsku radikalnu stranku. SRS je osnovan u Kragujevcu, 23. februara 1991. godine. Na osnivačkoj sednici je za predsednika Srpske radikalne stranke izabran Vojislav Šešelj.

Tako su se Šešelj i Drašković našli na čelu dve partije između kojih je počela žestoka politička borba i prljava kampanja opanjkavanja u kojoj je prednjačio Vojislav Šešelj, dok je Vuk Drašković uglavnom odbijao da govori o "svom kumu".

Šešelj je od rascepa pa do 2000. objavio veliki broj tekstova o Vuku, od kojih su neki sakupljeni u dve knjige na skoro 2000 strana. Rečiti su naslovi tih spisa: (*Narkomanija Vuka manitoga*, 1046 strana, i *Izdajnički akreditivi ustaškog konzula Vuka Draškovića*, 937 strana).

Srpska napredna stranka nastala je nakon raskola u Srpskoj radikalnoj stranci, početkom septembra 2008. godine. Predsednički kolegijum SRS-a 5. septembra (nakon naloga lidera stranke Vojislava Šešelja) odbio je da u parlamentu dâ saglasnost za to da SRS podrži Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju Srbije sa Evropskom unijom. Iste večeri, Tomislav Nikolić podneo je ostavku na funkciju zamenika predsednika stranke i šefa poslaničke grupe, a tri dana kasnije, 8. septembra, formirao je sopstvenu poslaničku grupu pod nazivom "Napred Srbijo", kojoj je prišlo 17 poslanika radikala.

SMEŠI LI SE KOALICIJA S A. VUČIĆEM: V. Drašković foto: A. Anđić

S druge strane Centralna otadžbinska uprava SRS je 12. septembra jednoglasno donela odluku o isključenju Tomislava Nikolića i njemu odanih poslanika iz stranke.

Tadašnji generalni sekretar SRS-a, Aleksandar Vučić, 15. septembra podnosi ostavku na sve stranačke funkcije. Posle kraćeg premišljanja je saopštio da se priključuje Tomislavu Nikoliću u formiranju Srpske napredne stranke, čija je osnivačka skupština održana 21. oktobra 2008.

Vojislav Šešelj je i o Nikoliću i Vučiću imao šta da kaže i napiše, pa to i objavi u čak pet knjiga: *Propali puč Tomislava Nikolića*, *Haški denuncijant Tomislav Nikolić*, *Portparol lopovske stranke Aleksandar Vučić*, *Srpski baron Minhauzen Aleksandar Vučić* i *Sanaderova mačkica Aleksandar Vučić*.

Nemačka DPA podseća da je Aleksandar Vučić doživeo neverovatnu promenu u svojoj bogatoj političkoj karijeri. "Počeo je kao novinar Radovana Karadžića, a danas se ovaj pravnik odvojio od ekstremista i zagovara evropske vrednosti", nazivajući ga "superstarom" srpske politike, Agencija podseća na to da je Vučićevom zaslugom postignut dogovor koji su svi smatrali nemogućim – dogovor koji je okončao konflikte oko Kosova. "Njegov zaštitni znak je borba protiv korupcije."¶

DRAGOSLAV GRUJIĆ

Dokumentacioni centar "Vreme"

Tamo gde je sve po

DOMINACIJA: Izborna skupština SNS

Nezgodna, mada ne i neobična za srpske političke prilike, jeste činjenica da je Aleksandar Vučić bacio u senku vlastitu stranku i da je cela izborna skupština SNS-a bila posvećena njemu i vrtela se oko njega, njegovih reči i njegovih političkih poruka, otvorenih i prećutnih. Kao velika stranka kakva jeste, i reformatorska, kakva želi da bude, Srpska napredna stranka, odnosno Vučić, kao njen prvi čovek, morao bi da ima samostalniji i nezavisniji tim ljudi koji ga okružuju

Niko protiv i niko uzdržan od 3800 delegata pri izboru Aleksandra Vučića za predsednika Srpske napredne stranke, rezultat je izborne skupštine, održane u subotu 26. januara.

SNS je na stranačkoj izbornoj skupštini u Centru Sava izabrao novo rukovodstvo, a pre toga lider SNS-a Aleksandar Vučić obratio se delegatima rekavši da je vreme da SNS proveri poverenje naroda: "Moj predlog na sutrašnjoj sednici predsedništva biće da proverimo volju naroda", rekao je Vučić prisutnima na šta su svi u sali ustali i njegove reči pozdravili aplauzom.

Sednica predsedništva stranke, pre izborne skupštine, počela je u ranim jutarnjim satima, a na njoj se razgovaralo o stavu stranke prema održavanju vanrednih republičkih izbora, kao i o timu SNS-a za beogradske izbore 16. marta. Jedini kandidat za predsednika stranke bio je Aleksandar Vučić, tako da je neizvesnost oko rezultatom postojala samo u vezi sa ranije najavljenim promenama u Glavnom odboru i Predsedništvu.

Nekoliko časova pre nego što će otpočeti drugi mandat na čelu trenutno najmoćnije stranke, Vučić se obratio delegatima izborne skupštine. "Vreme je da proverimo poverenje, naša obaveza je da rizikujemo. Moj predlog sutra će biti da proverimo volju naroda", rekao je Vučić, na šta su svi u sali ustali i njegove reči pozdravili aplauzom. "Došlo je vreme da opozicija kaže da je bolje radila od nas i naša obaveza kao odgovornih ljudi je da rizikujemo i ako treba odemo sa vlasti", nastavio je prvi potpredsednik Vlade Srbije uz opasku da će uslediti "najteža i najprljavija izborna kampanja" i pozvao članove stranke da ne uzvraćaju istom merom, već da odgovore konkretnim planovima, programom i idejama. "Svi će se ujediniti protiv nas, tražiće saradnike u našoj stranci i sav novac koji su ukrali od građana Srbije uložiće da SNS propadne na izborima, a naš odgovor mora da bude skroman i pristojan", ocenio je Vučić.

Vučić je poručio delegatima da ga u narednom periodu više zanima Srbija, tako da stranka može da ima i niži rezultat na izborima. Zahvalio se svima i ujedno izvinio što je u prethodnom periodu imao manje vremena za stranku. U govoru koji je

mom

fotografije: A. Anđić

NIKO PROTIV, NIKO UZDRŽAN: Delegati SNS-a u Sava centru

trajao oko 45 minuta, Vučić je napravio rezime postignuća SNS-a za godinu i po dana, koliko je ova stranka najjača u Vladi Srbije. "Uradili smo stvari u Srbiji koje nisu male, ali moglo je i više. Prvi put smo pokazali da možemo da se bavimo pitanjima kojima niko nije smeo da se bavi", dodao je on. "Uhvatili smo se Kosova iako su nam svi pričali da ćemo pasti zbog te priče, ali nije tako. Uradili smo najbolje za našu zemlju. Razorno smo udarili na kriminal i nećemo praviti kompromise", rekao je Vučić pred 3800 delegata koji su u mrtvoj tišini slušali njegovo izlaganje, povremeno ga ipak prekidajući snažnim aplauzima.

Najfrenetičniji aplauz, međutim, Vučić je dobio kada je rekao: "Konačno smo završili spisak za smene u lokalnim samoupravama, za to ćemo morati da nađemo neke posvećenije... Tapšu ljudi, a svi misle na onog drugog." Na ove njegove reči, čitava sala prasnula je u smeh. Lider SNS-a je zahvalio članovima i građanima jer je "SNS uradila više nego iko, a poverenje se ne dobija lako". "Moramo odlučno da izvršimo reforme i Srbiju da postavimo na stabilne noge. Tražim od vas da se borite za Srbiju vatreno i da ne dobijam poruke o tome kako vaš komšija nije dobar. Da, smemo da izgubimo vlast, ali i da se opet vratimo", rekao je Vučić.

IZVINITE NA KRITICI

Nakon njegovog obraćanja, usvojeni su izveštaj o radu stranke i izmene statuta: SNS će ubuduće imati šest potpredsednika. Izmenama statuta je predviđeno da članovi Glavnog odbora, ubuduće, budu svi poslanici Skupštine Srbije i Autonomne Pokrajine izabrani sa liste SNS-a. Takođe, izmenama je predviđeno uvođenje novog stranačkog, odnosno internacionalnog organa čiji će zadatak biti da se stara o odnosima SNS-a sa međunarodnim organizacijama i institucijama.

Iza vrata zatvorenih za javnost počela je 4. tačka dnevnog reda – izbor predsednika i rukovodstva stranke. Aleksandar Vučić jednoglasno je ponovo izabran za lidera stranke. Dok se sednica odvijala iza zatvorenih vrata, za govornicu u Centru Sava stalo je čak 28 govornika. Na kraju, izabrano je 28 članova predsedništva, a među njima: Zorana Mihajlović, Maja Gojković, Zoran Babić, Nebojša Stefanović, Igor Mirović, Goran Cvetanović, Radomir Nikolić, Jorgovanka Tabaković, Vladanka Malović, Nikola Selaković, Marko Đurić, Bratislav Gašić, Jadranka Joksimović, Zlatibor Lončar...

Vučić, za kog je glasalo svih 3800 delegata, izašao je za govornicu uz aplauz, uzvike podrške, pozdravljajući se sa članovima predsedništva, vidno uzbuđen i nasmejan. "Hvala svima na podršci koja za mene znači dodatnu obavezu i još više rada i odgovornosti, koju ćemo zajedno morati da uložimo da bi svi u Srbiji bili zadovoljni. Danas kažemo: ljudi će živeti bolje i videće budućnost za svoju decu. Molim vas da se za našu stranku i Srbiju borite i pobede skromno prihvatate. Izvinite što vas uvek kritikujem, ali bez vaše snage i posvećenosti ni ja ni stranka ne bismo ništa mogli da uradimo", rekao je predsednik SNS-a. »

Vučiću treba jači i samostalniji tim. Ovako, čini se kao da pati od viška političke nesigurnosti udružene sa viškom političke ambicije

SAVA CENTAR: Pred početak skupštine

"Važno je da imamo i unutrašnje izbore jer nikada neću želeti da budem na funkciji, a da nemam vaše i poverenje građana. Niko ne želi da bude premijer bez izbora. Najčasnije je kandidovati se i ponuditi viziju da građani odluče... Ako se svi budu ujedinili – tajkuni i oni koji će primati pare od njih, nije strašno. Ustaćemo. Borićemo se. Na nas će udariti sila kao ni na koga dosad", dodao je stari-novi predsednik SNS-a.

Osvrnuvši se na svoj govor sa početka izborne skupštine, on je dodao: "Kada sam vam pričao o padanju i podizanju, pripremio sam vas u slučaju da izgubimo. A vaš zadatak je da pobedimo. Ako budemo poraženi, to ćemo primiti časno, bez kukumavčenja da su nam drugi krivi."

JORGOVANKIN POVRATAK

Vučić je takođe rekao da je njegov predlog da ministar pravde Nikola Selaković bude predložen za potpredsednika stranke, a Jadranka Joksimović za internacionalnog sekretara. "Hvala Jorgovanki Tabaković koja je uvek bila uz nas", rekao je Vučić, predlažući je za zamenika predsednika. Ona je i u prethodnom sazivu vrha SNS-a bila izabrana na ovu funkciju, ali ju je zamrzla kada je postavljena na mesto guvernera Narodne banke Srbije. Pominjanje imena Jorgovanke Tabaković delegati su pozdravili aplauzom podjednako burnim kao kada je saopšteno da je Vučić ponovo predsednik stranke.

Jorgovanka Tabaković je jednoglasno uz aplauz izabrana za zamenicu predsednika SNS-a posle čega je na Vučićev poziv odmah sela do njega. On je za Tabakovićevu rekao da je pokazala odgovornost i da je za godinu i po dana kurs dinara ostao nepromenjen. Vučić je predložio da se za izbor članova glavnog odbora odredi rok od 90 dana jer ima puno kandidata, "a reč je o mestu koje nosi posebnu odgovornost". Za članove glavnog odbora prijavilo se više od 1000 članova stranke.

Za govornicu je potom izašla aktuelna ministarka energetike Zorana Mihajlović. "Možemo reći da smo osveženi. Ponosni smo na sve što je SNS uradila u proteklom periodu. Ništa loše nećemo reći o koalicionim partnerima, ali smo se danas pre svega bavili svojom strankom", rekla je Mihajlovićeva navodeći da će predsedništvo odlučiti na koji će način izbori biti raspisani.

KRATKA ISTORIJA USPONA

Lider naprednjaka ranije je poručio da je sednica zakazana kako bi se proverio i njegov, ali i legitimitet drugih funkcionera. Vučić je prvi put izabran za predsednika SNS-a 29. septembra 2012. godine, na vanrednoj skupštini stranke, kada je za njegovog zamenika izabrana Jorgovanka Tabaković, koja je zamrzla funkciju u stranci nakon što je izabrana za guvernera NBS.

Vučić je bio jedini kandidat za tu funkciju – tada su ga predložila 153 opštinska i gradska odbora, a izabran je jednoglasno, odnosno sa 3724 glasa. Na mestu lidera stranke zamenio je Tomislava Nikolića – osnivača SNS-a, koji je podneo ostavku na lidersku poziciju u stranci pošto je na izborima u maju 2012. godine izabran za predsednika Srbije. Za potpredsednike stranke u septembru 2012. godine izabrani su Nebojša Stefanović, Zorana Mihajlović, Goran Knežević, Igor Mirović i Bratislav Gašić. Za predsednika Izvršnog odbora izabran je sin Tomislava Nikolića, Radomir, a izabrano je i predsedništvo od 30 članova.

Srpska napredna stranka zvanično je osnovana 10. oktobra 2008, a 21. oktobra iste godine održana je i osnivačka skupština, kada je Nikolić izabran za predsednika, a Vučić za njegovog zamenika.

Na parlamentarnim izborima u maju 2012. godine, koalicija "Pokrenimo Srbiju", sa Srpskom naprednom strankom na čelu, osvojila je 73 skupštinska mandata, a u drugom krugu predsedničkih izbora Nikolić je pobedio kandidata DS-a i dotadašnjeg predsednika Srbije Borisa Tadića.

SNS je 21. oktobra prošle godine u beogradskoj Kombank areni obeležio pet godina od osnivanja, a Vučić je predstavio program stranke za naredni period. Tada je rekao da rejting stranke govori o tome da su građani u SNS-u prepoznali vredne, poštene ljude, kojima je dobrobit Srbije na prvom mestu, a ne lični interesi.

KUDA DALJE NAKON VRHA

Za samo pet godina, Srpska napredna stranka prešla je put od otcepljenog krila najjače opozicione stranke do najmoćnije stranke u vlasti, sa Tomislavom Nikolićem na mestu predsednika Srbije i Aleksandrom Vučićem koji samo formalno nije prvi čovek Vlade Srbije. Njih dvojica osmelili su se 2008. da izađu ispod šinjela lidera SRS-a Vojislava Šešelja. Istina, za takvu odluku im nije trebalo mnogo argumenata, budući da je ta stranka najbolje rezultate ostvarila tek kad je Šešelj otišao u Hag, a kormilo preuzeli Nikolić i Vučić.

Danas možemo slobodno reći da je najveći, a možda i jedini gubitnik izborne skupštine Srpske napredne stranke – Ivica Dačić, a da je ta skupština bila "dan D" za sve ostale, osim za SNS. U ovom trenutku, prevremeni parlamentarni izbori njemu najmanje trebaju. Kakav god da bude rezultat, on više neće biti predsednik Vlade, a teško da će ikada više moći

da trguje svojim poslaničkim mandatima kao što je mogao u kasno proleće 2012. godine.

Aleksandar Vučić ne samo da je izašao iz senke Vojislava Šešelja, već i iz senke Tomislava Nikolića, što za jednog političara može da bude samo dobro i korisno. Ono što je, međutim, nezgodno, mada ne i neobično za srpske političke prilike, jeste činjenica da je Vučić bacio u senku vlastitu stranku i da je cela izborna skupština SNS-a bila posvećena njemu i vrtela se oko njega, njegovih reči i njegovih političkih poruka, otvorenih i prećutnih. Kao velika stranka kakva jeste, i reformatorska, kakva želi da bude, Srpska napredna stranka, odnosno Vučić, kao njen prvi čovek, morao bi da ima samostalniji i nezavisniji tim ljudi koji ga okružuju. Kroz javna eksponiranja Zorane Mihajlović, Nikole Selakovića, Nebojše Stefanovića, Jadranke Joksimović i, donekle, Jorgovanke Tabaković, jasno je da u SNS-u postoji namera da se napravi utisak da takav tim postoji. Međutim, iz njihovih javnih nastupa jasno je da govore ono što Vučić od njih očekuje, a ni sami se ne libe da se pozivaju na njega i njegov autoritet. Svoj politički autoritet gotovo da nemaju. Takva situacija Aleksandru Vučiću može da bude od koristi samo kratkoročno. Na duge staze, to bi moglo da se odrazi loše ne samo na Srpsku naprednu stranku nego i na njega, kao trenutno apsolutno dominantnu figuru srpske političke scene.

Treba imati u vidu i da je ta dominacija krhkija nego što se na prvi pogled čini. Trenutni raspored snaga takav je da Vučiću izbori uopšte nisu neophodni, gledano iz perspektive političke moći. Međutim, pregovori sa Evropskom unijom su počeli, došlo je do određenih pomeranja napred u istrazi o ubistvu Slavka Ćuruvije, EU kao najurgentnije pitanje stalno potencira borbu protiv korupcije. U takvim okolnostima, Vučić, pred svojim inostranim političkim partnerima, a i pred svojim biračima, verovatno želi da se oslobodi balasta Socijalističke partije Srbije, kao stranke koja je stajala na čelu zemlje u onim najgorim vremenima za koja se država u očima i strane i domaće javnosti, tek sada iskupljuje. Vučiću je zapalo da to iskupljenje "odradi" i zato mu treba jak tim. Sam neće moći, jer toliki posao sam da odradi ne može niko.

Vladavina čvrstom rukom mogla bi da ga košta i podrške unutar stranke. Ako izuzmemo Radomira Nikolića, koji u izvesnoj meri predstavlja "korektivni faktor", budući da je na Vučićevoj političkoj liniji, a ipak sin Tomislava Nikolića (značajne razlike u političkim uverenjima Vučića i Nikolića ne treba naglašavati), novi izbori oslobodiće buduću Vučićevu vladu i tereta u vidu ministra rudarstva Milana Bačevića. No, ako nastavi da kao glavnu metodu timskog rada koristi pritisak, u narednom periodu bi moglo da se desi da vidimo nekoliko burnih "pucanja filma", poput onog koji je imao Vadimir Cvijan ili donedavni ministar privrede Saša Radulović. Istina, Radulović nikad nije ni bio kadar SNS-a, ali nema razloga za verovanje da Vučić drugačije upravlja Vladom nego što upravlja strankom. Baš zbog takvih pucanja pod svakojakim pritiscima, Vučiću ne samo da treba jači tim, nego bi taj tim morao da bude samostalniji. Ovako, čini se kao da predsednik naprednjaka i prvi potpredsednik Vlade Srbije pati od viška političke nesigurnosti udružene sa viškom političke ambicije. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Odlazak uz tresak

Čovek koji je za manje od pola godine zatalasao političku i ekonomsku sferu Srbije, u skladu sa ranijim obećanjem, podneo je ostavku, teško optuživši Aleksandra Vučića za blokiranje reformskih zakona

"Jedva čekam večerašnji #utisak da saznam zašto sam dao ostavku", napisao je na svom Tviter nalogu bivši ministar privrede Saša Radulović u nedelju, 26. januara, uoči emisije "Utisak nedelje", a potom, u toku emisije, još jednom "tvitnuo": "Dobra vest: sada kada smo usporili, zakočili i podmetnuli nogu reformama, mi smo za reforme. Samo brže. #utisak." U "Utisku nedelje" gost je u poslednji čas bio zamenjen: umesto najavljenog Radulovića, tu je bio Aleksandar Vučić – glavni razlog za Radulovićevu ostavku, kako ćemo iz saopštenja Ministarstva privrede saznati dva dana kasnije. "Protivljenje reformama od strane kabineta prvog potpredsednika Vlade je najozbiljnije počelo početkom decembra kada je Ministarstvo privrede, nakon sprovedene javne rasprave, uputilo predloge Zakona o privatizaciji i izmena Zakona o stečaju Vladi Srbije na usvajanje. Ovo odustajanje od reformi je jasno ukazivalo da se planiraju izbori. Krajem decembra, očigledno pod pritiskom međunarodnih institucija, zakoni su prošli Vladu i poslati su u skupštinu, ali Vlada tokom januara, i pored više pisanih urgencija Ministarstva privrede koje su ukazivale na katastrofalne posledice neusvajanja zakona pre izbora, nije zakazala vanrednu sednicu skupštine na kojoj bi se raspravljalo o zakonima. Time su praktično i zakočene reforme", piše Radulović, i objašnjava odnose u Vladi i brigu njenih lidera o ekonomskim problemima. "Vlada za sve ovo vreme nije nikada radila kao tim. Dnevni red za sednice Vlade poznat je pet minuta pred samu sednicu Vlade. Na Vladi se ništa ne diskutuje. Osetan je strah članova Vlade. I drugi članovi Vlade imaju slične probleme, ali se ne usuđuju da o njima javno govore. U dosadašnjem toku rada, predsednik Vlade nije bio prepreka reformskim aktivnostima. Sa druge strane, nije bio ni podrška. Premijer, koji deluje kao da je takođe pod velikim pritiskom svakodnevnih napada preko žute štampe, do sada nije pokazivao veliki interes, niti se bavio ekonomskim aktivnostima Vlade. Glavni kočničar svih reformi je bio i ostao kabinet prvog potpredsednika. Usvajanje ovih zakona i postavljanje preduzeća u restrukturiranju na zdrave noge je razlog zbog koga sam pristao da budem deo ove vlade, da kao član tima prihvatim odluku Vlade o lošim merama fiskalne konsolidacije, podizanju poreza, nedostatku čak i planova reformi poreske politike, poreske uprave, penzionog sistema, zdravstva, obrazovanja, sistema socijalne zaštite, tolerišem sve opstrukcije i neodgovornost javnih preduzeća. Tog razloga više nema. Ovim je obesmišljen moj svaki dalji ostanak u ovakvoj vladi", piše Radulović u saopštenju Ministarstva od 28. januara.

BLOGERSKI POČETAK

Iako je od povratka u Srbiju 2005. godine bio konsultant (2007. otvorio konsultantsku firmu Emarket kapital), licencirani stečajni upravnik (od 2010. je vodio 14 stečajnih postupaka), te savetnik Asocijacije za mala i srednja preduzeća za poreski sistem, stručni saradnik Saveta Evrope, OEBS-a, Ambasade SAD, GIZ-a i NALED-a, iako je finansijski ekspert tužilaštva za stečaj i berzu, a zajedno sa timom eksperata držao treninge za tužioce, policijske inspektore za privredni kriminal, radne grupe i druge državne organe na temu privrednog kriminala i zloupotreba u stečaju, privatizaciji i na berzi – Saša Radulović je široj javnosti postao poznat kao – bloger, i to "VIP" bloger na blogu B92. Diplomirani inženjer elektrotehnike, nakon 16-godišnjeg boravka i rada u Nemačkoj, Kanadi i SAD, sredinom 2006. otvara svoj nalog na blogu B92 gde, najčešće, kritikuje stanje u srpskoj privredi. Nakaradni poreski sistem, penzijske reforme, subvencije, finansije, privredni rast, monopol, NIS, sindikati, socijalni stanovi, "perpetuum mobile" ekonomija... najčešće su bile teme Radulovićevih blogova. Precizan, jasan jezik, koherentni stavovi, inženjerska logika koja secira komplikovane teme, pristojnost prema "gostima" na blogu, doneli su mu veliki broj pratilaca i čitalaca. Upoređivanjem tadašnjih Radulovićevih stavova o srpskoj privredi sa onima koje je iznosio za vreme svog kratkog, četvoromesečnog boravka na vlasti došlo bi se do zanimljivog zaključka – u dlaku su isti. I neophodno smanjenje nameta na rad uklanjanjem povećanje poreza na imovine, svima razumljiv bruto obračun plate na kraju svakog meseca, ukidanje doprinosa za zdravstveno osiguranje i finansiranje zdravstva iz budžeta, bizarnost činjenice da se u Srbiji skoro dvostruko manje oporezuje iznos iznad petostruke prosečne plate, nego plate daleko manje od proseka (danas je neoporezivi deo plate 11000 dinara), besmislenost postojanja PIO fonda, potreba novog zakona o radu, socijalne karte – sve se ovo, manje-više javljaju kao ideje i predlozi i Saše Radulovića, blogera, i Saše Radulovića, ministra privrede. Pred kraj 2007. jedan od komentara na Radulovićev blog bio je: "A da mi lepo gospodina Radulovića postavimo za ministra? Ko je za, nek' podigne ruku :)". Radulović je odgovorio: "Za mene isključivo *Ministry of Silly Walks* (čuveni skeč Letećeg cirkusa Monty Pythona, prim. aut.). Samo ne znam ko bi onda radio ovaj moj važan posao?"

BELI LISTIĆI I REFORMATOR KRATKOG VEKA

Postepeno, Radulovićevi tekstovi na blogu postaju sve jetkiji, po sopstvenom priznanju ranije glasač DS-a, pred izbore 2012. smatra da je ključno da DS ne dobije izbore. Na društvenim mrežama promoviše "bele listiće", kaže da za neviđenu

vratima

Foto: Aleksa Stanković

bahatost u vlasti treba kazniti DS. Pritom ne štedi ni druge stranke, te na jednom mestu kaže "jedina gora vlada od DS-SPS bila bi SNS-SPS" – ista ona, dakle, u koju će ući nakon rekonstruisanog izbacivanja Dinkićevog URS-a u septembru 2013. Poslovni krugovi su oduševljeni njegovim angažovanjem; nakon samo četiri meseca ministrovanja, Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj (NALED) dodeljuje mu, zajedno sa direktorom poreske uprave Ivanom Simičem, priznanje "Reformator godine", jer je "najviše doprineo popravljanju poslovnog ambijenta u Srbiji u 2013. godini i da je zaslužan za pokretanje inicijative za izmenu četiri sistemska zakona koji bi trebalo značajno da olakšaju uslove poslovanja". Uzgred budi rečeno, godinu dana ranije Radulović nije birao reči za svog sadašnjeg kolegu-laureata: "Potpuno je neverovatno kakvi diletanti su dovedeni da uređuju poreski sistem u Srbiji. Ovaj čovek očigledno ne razume ono o čemu treba da savetuje. Da nešto razume, i da ima neko iskustvo, osim iskustvo državnog službenika, i da ga neko za to tamo odakle je došao pita, već bi u Sloveniji napravio promene poreskog sistema koji je potreban i Sloveniji i svim drugim bivšim bratskim republikama. Smanjite namete na rad. učinite proizvodnju jeftinom. pošaljite savetnika kući "

Takođe, na kraju 2013, podršku mu daju i privrednici: istraživanje Unije poslodavaca Srbije (UPS) pokazalo je da je 81,8 odsto privrednika zadovoljno radom ministra Radulovića, kao i da u velikom procentu podržavaju izmene Zakona o radu (90,9), ukidanje podsticaja stranim investitorima (88), ukidanje subvencija javnim i državnim preduzećima (83,3 odsto), a stoprocentnu podršku daju uvođenju reda u državne agencije i trošenje novca poreskih obveznika. Apsolutni konsenzus i stopostotnu podršku privrednika dobila je i mera ministra Radulovića za smanjenje nameta na rad. Više od polovine privrednika (51,6 odsto) je nezadovoljno zbog nedostatka političke podrške za sve ove reformske aktivnosti. Opet, uzgred budi rečeno, predsednik UPS-a Nebojša Atanacković će, prema saopštenju sa početka teksta iz Ministarstva privrede, zajedno sa Dačićem, Vučićem, te predsednicima dva sindikata Orbovićem i Čankom, »

NOVI NAMENSKI SERVERI

Vrhunski hardver, bolje performanse, povoljnije cene

- Intel® Xeon™ procesori
- Supermicro® platforma
- Windows i Linux OS

	Standard	Pro	ProPlus
Procesor	1 × Xeon 5600	1 × Xeon E5	2 × Xeon E5
Jezgra	4	6	12
RAM	8GB	16GB	32GB
Disk	2 x 1TB SATA	2 × 1TB SATA	4 × 1TB SATA
RAID	RAID 0, 1	RAID 0, 1	0, 1, 5 ili 10
Protok	500GB	1 TB	2TB

intel

SUPERMICRO

Zakupom EUnet namenskih servera imate na raspolaganju različite hardverske i mrežne resurse potrebne za vaše internet poslovanje, oslobađate se velikog dela investicija za kupovinu i održavanje, obezbeđujete sigurnost i dostupnost svojih podataka.

EUnet

eunethosting.com

eunethosting.com/namenski-serveri • 0700 600 500 • +381 11 3010 500 • info@eunet.co.rs

"zabiti nož u leđa" Raduloviću, odnosno na "kolegijumu Socijalno ekonomskog saveta" dogovoriti da se praktično prekinu reforme i predlozi zakona o privatizaciji i stečaju povuku iz skupštinske procedure.

ZAKON O RADU

Ipak, sve ovo imalo je predigru u Predlogu zakona o radu, odnosno onom čime je Radulović dospeo u apsolutnu žižu javnosti u poslednjih nekoliko meseci. Javno mnjenje se na ovom pitanju bukvalno raspolutilo, klasno i ideološki. Jedni, mahom liberalnog pogleda na svet, sa klasičnim "manje države, pustite nas da radimo" stavovima, u Radulovićiu i njegovim reformama videli su retku pojavu na političkoj sceni, nekog čiji su stavovi beskompromisni i slični njihovim, ko bi mogao da povuče srpsku privredu i poboljša izlizani "privredni ambijent", i ko je zaista spreman da ono što želi i progura do kraja (sam Radulović o svojim osobinama, na Tviteru: "Činjenica je da sam opasno zaražen *can do* pristupom stvarima i uporan ko mazga"). Na drugoj strani bili su protivnici novog zakona o radu. "Srbija se vraća u 19. vek, ukidaju se prava radnika koja su sticana decenijama i vekovima, poslodavci će moći da otpuste radnika kako im se ćefne, izgubiće se status stalno zaposlenih..." Ovakvi stavovi dolazili su sa mnogih strana – počev od sindikata i sindikalnih lidera, mahom zaposlenih u javnom sektoru, preko onih koji su prinuđeni da rade po nekoliko poslova da bi opstali, pa sve do pobornika da je reč o "neoliberalnoj aždaji", koji su se mogli naći na neobičnim mestima – na primer, u vrhu Ministarstva rada, koje je formalno bilo i predlagač novog zakona. "Izgubićemo i ovo malo radnih mesta što postoji"/"lakše otpuštanje automatski značiće i lakše zapošljavanje", "zli poslodavci krvopije"/"dokle javašluk u javnom sektoru?", išla je osnovna linija sukoba. A šta bi se promenilo novim zakonom o radu? Ukratko, otpremnine bi se davale samo za period proveden kod poslednjeg poslodavca (a ne za celokupan radni staž), poslodavci ne bi morali platu da baziraju na minulom radu, a promenile bi se i odredbe o sindikatima (Radulović na Fejsbuku, komentarišući izjavu predsednika Ujedinjenih granskih sindikata Branislava Čanka, da su "Iza predloga zakona o radu braća Arapi": "Konačno smo raskrinkani. Posle svih podmetanja, konačno u sridu. Naravno, ono što žulja nije ovo: Uvodi se prag za osnivanje sindikata u nekoj firmi. Sindikat mora da ima barem deset članova. Sindikat je reprezentativan ako ima barem 20 odsto zaposlenih kao članove; Ukida se obaveza poslodavca da članarinu sindikatu odbija od plate i uplaćuje na račun poslodavca; Ukida se obaveza poslodavca da obezbedi svakom sindikatu uslove za rad; Ukida se privilegija sindikalnih zastupnika da ne rade, a primaju platu; Uvode se razumni kriterijumi za plaćeno odsustvo sa rada zbog sindikalnih aktivnosti; Ukida se prošireno dejstvo kolektivnog ugovora"). No, ono što upada u oči čitanjem Nacrta zakona o radu, i što deluje da je suština njegovih kritika jeste izmena člana 179, u kome, u članovima 10 i 12 piše: "Poslodavac može da otkaže ugovor o radu zaposlenom koji ne poštuje radnu disciplinu ili učini povredu radne obaveze, i to: 10) ako njegovo ponašanje predstavlja radnju krivičnog dela učinjenog na radu i u vezi sa radom, nezavisno od toga da li je protiv zaposlenog podneta krivična prijava za krivično delo; 12) ako ne poštuje radnu disciplinu propisanu aktom poslodavca ili ako je njegovo ponašanje takvo da ne može da nastavi rad kod poslodavca". Dva su pitanja koja se nameću: u vezi sa članom 10 – ko, osim suda, može da utvrdi da li je zaposleni počinio krivično delo? Još je problematičniji član 12, i on, praktično, kao da daje odrešene ruke poslodavcu da radnika otpusti po volji: "ako je njegovo ponašanje takvo da ne može da nastavi rad kod poslodavca" izuzetno je neprecizna odredba, koja bi bez dodatnih objašnjenja bila nerazumljiva i u kolokvijalnom razgovoru, nekmoli u predlogu jednog izuzetno važnog zakona.

I u medijima je sukob raspaljivan, bilo je mnogo tendencioznih naslova, a slabo potkrepljenih članovima novog zakona, a primetna je bila i medijska hajka na ministra – naročito iz lista "Kurir", sa kojim Radulović ima slično iskustvo još iz 2011. godine. Ponovo, neobično da list, u kome nećete pročitati bilo koju kritičku misao usmerenu ka Aleksandru Vučiću, "razvlači" ministra koga je upravo Vučić doveo. Tercirali su i Vučićevi saradnici – Nebojša Stefanović, Aleksandar Vulin i Velimir Ilić. Tu je već postajalo jasno u kom smeru se događaji odvijaju.

EPILOG

"Blic" i "Novosti" su odmah počeli da spekulišu da će Radulović osnovati stranku pred nastojeće parlamentarne izbore,"Novosti" uz detalj da će uz Sašu Radulovića osnivač nove stranke biti i Ivan Tasovac. Istog dana kada je na sajtu Ministarstva privrede objavljen tekst ostavke, u javnost je izašao ministar finansija Lazar Krstić, rekavši da njegov utisak ni u jednom trenutku nije bio" da je Kabinet vicepremijera kočničar reformi, već upravo suprotno – Vučić je prvi koji je pokrenuo temu da se o tim reformama razgovara". Ujedno, Krstić je ponovio ono što je Vučić rekao u pominjanom "Utisku nedelje" – da će se zakon o radu usvojiti, ali uz veće učešće "relevantnih faktora", odnosno sindikata.

Jasno je da u Vladi nije bilo političke volje da se "proguraju" Radulovićeve ideje. Takođe, očito je bilo da su glavne njegove zamisli bile u resoru drugih ministarstava – poreska reforma u Ministarstvu finansija, zakon o radu u Ministarstvu rada, što mu je dodatno otežavalo posao. Osnovao stranku ili ne, stekao se utisak da Radulović – jasnih stavova, pun ideja za reformu ekonomije i društva (slagali se sa njima ili ne) – ne pripada političkoj sferi, i da je teško videti način da, bez pomoći neke profesionalne političke stranke, ponovo dođe u poziciju u kojoj je bio do pre nekoliko dana – na sreću jednih, na žalost drugih. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Neobično da list, u kome nećete pročitati bilo koju kritičku misao usmerenu ka Aleksandru Vučiću, "razvlači" ministra koga je upravo Vučić doveo. Tercirali su i Vučićevi saradnici – Nebojša Stefanović, Aleksandar Vulin i Velimir Ilić. Tu je već postajalo jasno u kom smeru se događaji odvijaju

Struja i problematični folder

Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine obrazovalo je posebnu radnu grupu za utvrđivanje uzroka uvećanih računa za utrošenu električnu energiju i gas. Ova poslednja reč u prethodnoj rečenici je ključ celog dramoleta

Prvog dana po završetku božićno-novogodišnjih praznika po oba kalendara, gregorijanskog i julijanskog, udarna vest behu dva "milionska" računa za struju, oba iz Niša: jedan od 13, drugi na 24 miliona dinara. Ta vest prouzrokovala je, ako bi se sudilo po onome što u novinama piše i čuje/vidi na elektronskim medijima, opštu sumnju u ispravnost računa, a argument za sumnju svodi se na "sigurni smo da smo u decembru potrošili manje struje".

Zaista, šta je toliko neobično u tome da su decembarski računi za struju veći od novembarskih: decembar je hladniji od novembra, ima tu i nekih slava i proslava, potrošnja je uopšte uzev veća – vazda je tako bilo i biće. Ko u ovu konstataciju sumnja, neka pogleda račune od prošle, pretprošle i sve one iz onih prethodnih godina, ne koliko je to para bilo nego koliko piše da je kilovat-časova potrošeno, pa ako brojem ustanovi da prethodni iskaz nije tačan, neka slobodno kamen hitne.

NUMERA ET MESURA

Nema tu neke velike mudrosti: potrošnja električne energije se svuda u civilizovanom svetu meri na isti način kao i ovde – brojilom koje (pouzdano) radi na naučno dokazan način – o Fukovoim (vrtložnim) strujama je reč (Žan Bernar Leon Fuko, 1819–1868) i nema ni teorijske šanse, kamoli praktične, da brojilo izmeri više nego što je kroz njega "prošlo". Sa druge strane, brojilo može da izmeri manje, jer ima tu i nekih mehaničkih delova – ležajevi zupčanika koji hoće i da "zaribaju", ali istorija nije zabeležila da se neko na to žalio – da je brojilo izmerilo manje.

Tarifni sistem u prodaji/distribuciji električne energije je u Srbiji poprilično komplikovan: kilovat-čas ima različite cene u zavisnosti od toga kad je konzumiran, ali i koliko ih je – tih kilovat-časova ukupno konzumirano. Nije to, da ne bude zabune, zato što je Srbija komplikovana zemlja, rad se plaća, ako se plaća, onoliko koliko se plaća, penzije su onolike kolike jesu i tako to pa se električna energija (pravedno) shvata kao socijalna kategorija – da svako na tu blagodet pravo ima. Nigde, međutim, ne biva da se konzumirano ne plati, nigde sem u Srbiji.

SISTEMSKA GREŠKA

Ona dva niška računa dobar su primer za... Kako bi to moglo da se opiše? Bezobrazluk? Javašluk? Nekompetentnost?

Neko zaposlen u tom nekom javnom preduzeću koje distribuira električnu energiju očitao je neke brojeve na tom nekom konkretnom brojilu preko kojeg, po tvrdnji vlasnika, potrošnje i nema. Međutim, onaj neko koji je brojilo očitavao, zabeležio je promenu – prethodno stanje je bilo "4", a novo je "2", ergo, tog meseca je preko tog brojila konzumirano 9.9998 kilovat-časova električne energije. Da ne bi bilo nedoumica: reč je o dnevnoj potrošnji od 3333 kilovat-časova, odnosno 139 kilovata na sat. To je već trenutak za podizanje obrva: na računu piše da je odobrena potrošnja svega 5,75 kW.

Račune za struju obrađuju računari, prevedeno na srpski jezik – kompjuteri, koji rade onako kako su programirani: izračunavaju koliko treba konkretan potrošač da plati prema brojevima koji im se daju, a za sve što im se u zadato ne uklapa imaju ugrađenu proceduru koja one podatke koje njihova programska logika ne razume prosleđuje u poseban "folder", e da bi neko inteligentan proverio o čemu je reč. Da se govori o inteligenciji tog nekog kome je računar taj problematičan račun na uvid i sudaje poslao, nije pristojno, ali bez sumnje je da ga taj neko pogledao nije, jer da jeste, na naplatu ne bi ni stigao.

I sa onim drugim "niškim" računom slično je, mada ne i isto: na stranu što brojevi koje je čitač (kao) očitao nemaju ama nikakve veze sa onim što je na brojilu zaista pisalo, ali taj (kao) očitani broj ima jednu cifru više. Računar je to prihvatio

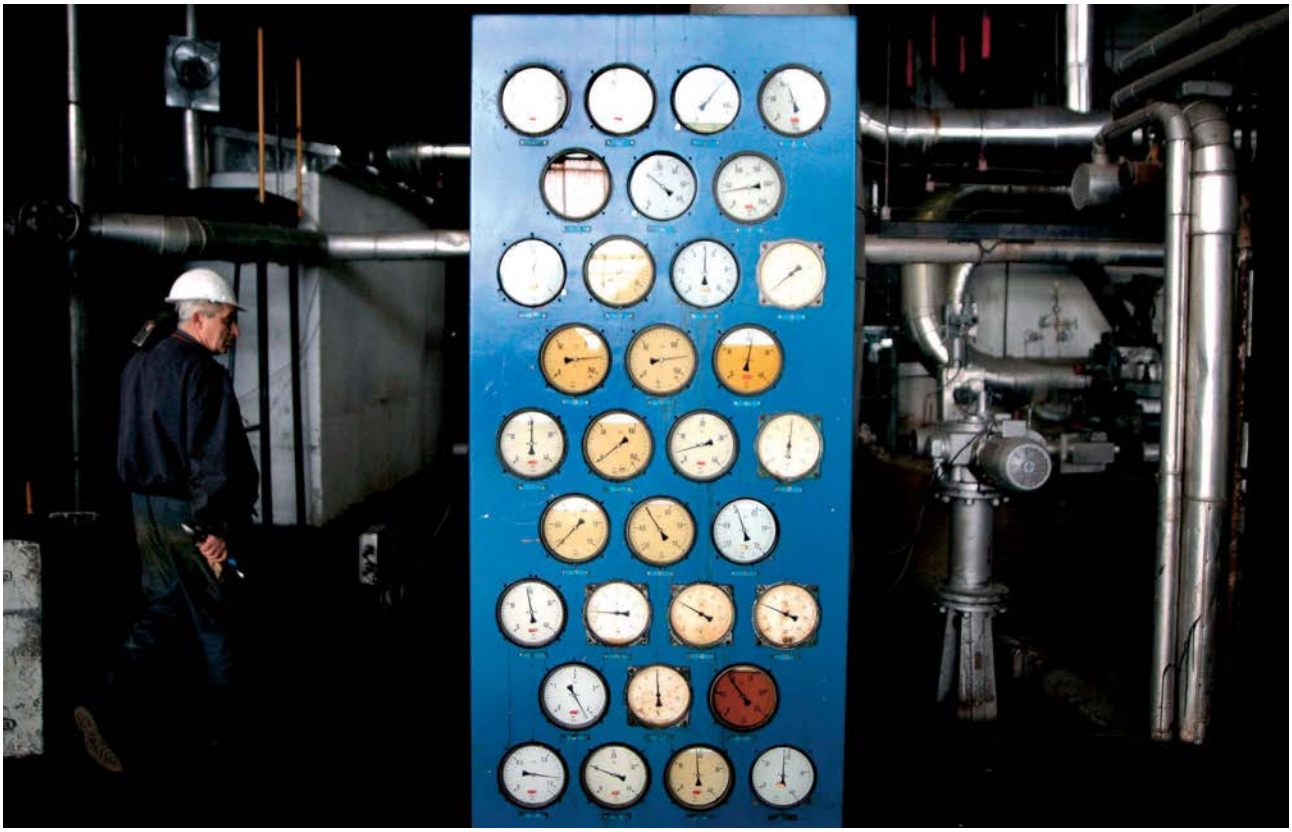
foto: ALEX

jer mu (možda) programski nije definisan broj numera u nizu, ili je po onoj već opisanoj proceduri prosledio račun u "problematičan folder", ali ne beše nikoga da to i vidi i u vezi s tim nešto i uradi. Tako je i nastao "slučaj struja".

RADOST

Prva glava, na radost publike, već se zakotrljala: Nadzorni odbor EPS-a smenio je tek postavljenog direktora tek osnovanog preduzeća EPS Snabdevanje Dejana Vasića. Tako je to kad političke partije kadroviraju: eto, tek je bio postavljen, čestito nije ni seo u tu direktorsku stolicu, a smenilo ga.

Umesto njega imenovan je donedavni direktor Direkcije za distribuciju električne energije Željko Marković. Eto veselja: evo nekog koji se drugačije zove i koji je bolji od onog prethodnog, a u Ministarstvu tvrde da će ta promena da reši problem. Može biti da će biti, mada u svemu tome nedostaje i obrazloženje, objašnjenje ili šta već, zašto je onaj za koga se sad (kao) zna da nije dobro radio uopšte

BROJILA, TARIFE, RAČUNI: Zorana Mihajlović i EPS foto: Marko Kecman

bio postavljen na mesto odakle je sad smenjen.

Kako god, prva izjava tog novog direktora bila je da broj reklamacija na decembarske račune nije bio mnogo veći od proseka, da je (inače) uobičajeno da bude između 20.000 i 30.000, a da se mesečno izda oko 3,5 miliona računa. To bi, o pretpostavci je reč, rekao i onaj koji je smenjen, samo što nije imao prilike. "Svaki direktor distribucije biće smenjen ukoliko bude bilo ponovljeno ovo ludilo koje je bilo sad", rekla je tim povodom ministarka Mohajlović i dodala "da će ubuduće svi zaposleni u elektrodistribucijama čitati brojila uključujući i direktora ukoliko to bude potrebno".

IZA BRDA VALJANJE

Ministarstvo energetike, razvoja i zaštite životne sredine obrazovalo je posebnu radnu grupu za utvrđivanje uzroka uvećanih računa za utrošenu električnu energiju i gas. Ova poslednja reč u prethodnoj rečenici je ključ celog dramoleta: monopol državne kompanije koja je u feudu dragog koalicionog partnera i koji, dramaturški se vidi ko ume da čita, to više neće biti.

Istina je da kod obračuna za isporuku prirodnog gasa nije reč o brojanju – očitavanju brojila, nego o tome šta se isporučuje. Za razliku od električne energije (koliko kilovat-časova u ovoj ili onoj tarifi i u ovoj ili onoj zoni/boji), prirodni gas se meri (samo) protokom. Koji god gas da protiče, brojilo se "vrti".

Pre ne više od dve godine, pred "one" izbore, jedan od čvršćih i svima razumljivih argumenata tada opozicione, a sad vladajuće stranke bejaše energetika: Zorana Mihajlović, ministarka energetike u sad već tehničkoj vladi, obećavala je potencijalnim zaokruživačima broja pod kojim je ta stranka bila upisana na izbornom listiću da će struja biti 20 odsto jeftinija, ali i da će, ako na vlast njena stranka dođe, "dovesti u red" distributere prirodnog gasa. Plamen gasa koji sagoreva, govorila je tad, mora da bude plav, a ne žut.

Inače, boja plamena je slika temperature oksidacije/sagorevanja, a to je opet indikacija šta sagoreva/oksidiše: što je manja energetska vrednost gasa koji sagoreva, to je boja plamena "toplija", koliko god to nelogično zvučalo.

"Gvint" je u sastavu gasa koji se isporučuje potrošačima: koliko u toj smesi ima metana, koliko etana, ali i koliko ugljendioksida, koliko azota... Bila je onomadna predizborna priča, evo i sad je. ¶

ZORAJN MAJDIN

Ne gubite vreme.

Čitajte ono što je bitno.

www.vreme.com

KRVNA SLIKA PRAVOSUĐA

Pravosuđe u Srbiji još "liže rane" koje mu je nanela tzv. reforma, sprovedena za vreme prošle vlasti. Ali, kako to biva, tek mu predstoji borba sa ispravljanjem te reforme koju "nova vlast" u poslednje gotovo dve godine skoro da nije ni započela i koju bi tek trebalo da započne buduća, nova vlast, s obzirom na to da su opet raspisani izbori

Bez naročite zlobe, realisti u ovoj zemlji – ma kojoj se političkoj opciji priklanjali – moraju priznati da se u pravosuđu malo što promijenilo od one tzv. reforme, pa potom i "reforme reforme pravosuđa". Jedino konkretno što je dosad, do početka 2014. godine, ispravljeno, mreža je sudova: još ne znamo efekte (čitati: financijske gubitke) one prethodne mreže, ali da su činjenice i brojke bile katastrofalne, vidi se i u tome što je samo na razini osnovnih sudova gotovo duplo povećan njihov broj, na 66, kao i tužilaštava, ali i (19) sudskih jedinica.

I u tome su mnoge stvari još na papiru; dovoljno je pogledati samo Beograd (a ni drugdje uglavnom nije bitno različita situacija), u kojem su po bivšoj mreži sudova radila dva osnovna suda; sad će ih biti tri, ali još ne znamo u kojim zgradama, koje, usput, tek treba adaptirati i dovesti u funkcionalno stanje.

Ono što smo od nadležnih saznali, prioritet će ove godine biti rješavanje starih predmeta, opet po nekakvom tzv. nacionalnom planu. Kako su u Ministarstvu pravde objasnili, program njihovog rješavanja već je lani počeo kao pilot-projekt u deset osnovnih sudova, uz podršku američke organizacije USAID, a tu su i komisije koje se bave analizom ostalih problema, poput tužilačke istrage, pa (napokon) i popunjavanje nedostajećih sudijskih i tužilačkih mjesta koja evidentno nedostaju u pravosuđu. Sve će to, kako je najavljeno, biti analizirano na sastanku Komisije za provođenje Nacionalne strategije pravosuđa, koja će se održati dan nakon što ovaj broj "Vremena" već bude pod čitaocima, u petak 31. januara.

OPET ĆE SVE STATI

Pravosuđe u Srbiji još "liže rane" koje mu je nanijela tzv. reforma, provedena za vrijeme prošle vlasti, ali – kako to biva – tek mu predstoji borba sa ispravljanjem te reforme koju skoro da nije ni počela "nova vlast" u posljednje gotovo dvije godine i koju bi tek trebala započeti buduća, nova vlast, s obzirom na to da su raspisani izbori. Zbog toga će sve stati: i donošenje zakonskih propisa, i ono što se pod okriljem samog Ministarstva pravde događa, i ono što sasvim legitimno od vlasti traži struka.

Pritom, podaci koje je prikupilo Društvo sudija Srbije kažu ovo: od 2010. godine, kad je startala neuspješna reforma pravosuđa (praćena skandalima, reizabranim i nereizabranim sudijama i tužiocima, čudnovatim radom najviših tijela za izbor sudskih i tužilačkih dužnosnika...), višestruko je povećana neravnomjerna opterećenost sudova i sudija. To je posebno veliki problem u istražnoj i uopće u krivičnoj materiji, jer će to vjerojatno dovesti do većeg broja zastarjelih predmeta. "Pitanje je kako sudije mogu da postupaju ažurno ako su zadužene nerazumno velikim brojem predmeta", kažu u Društvu sudija Srbije.

Njihovi podaci kažu da su na kraju 2012. godine u osnovnim sudovima sudije imale u istrazi više od 700 predmeta u Prvom sudu u Beogradu, više od 970 u Sremskoj Mitrovici, i čak preko 1600 predmeta u Drugom osnovnom sudu u Beogradu, dok je u drugim sudovima bilo znatno manje predmeta, na primjer po deset predmeta po sudiji u Užicu, sedam u Požarevcu i Vranju, ili četiri u Negotinu. U krivičnom pravu je, s jedne strane,

Između nezavisnosti i inferiornosti

Tri najbitnija uslova za pouzdano sudstvo su: nepristrasnost, nezavisnost i stručnost. U zemljama u tranziciji upravo tim redom. U krajnjoj liniji, veći su izgledi da će pravedniju odluku doneti nepristrasni laik, nego pristrasni stručnjak

Piše: **Slobodan Beljanski**

Pravosuđe se ne razlikuje od svega drugog što bi Srbiju trebalo da učini uređenom državom: u dubokoj je krizi. Ne razlikuje se ni odnos prema njemu: prepun pompeznih najava, zavaravanja i improvizacija. Časni izuzeci čine da se brod još drži na površini, mada je voda odavno ušla u potpalublje.

Stvar nije od juče. Počelo je s prvim purgatorijem – izborom svih sudija 1991. godine. Rezultat je bila ocena da je za vreme Miloševića politički uticaj na sudstvo bio endemski, a da su glavne poluge kontaminacije bili predsednici sudova. Posle 5. oktobra 2000. godine i kratkog uredovanja "kriznih štabova" (istina sa drugačijim predznakom), usledila je famozna reforma, koja je, ostavimo li ciljeve po strani, bila položena na sumnjive ustavne temelje i imala porazno izvođenje. Celo razdoblje, međutim, objedinjuje nastojanje da se na normativnom planu stvori privid sudske nezavisnosti, a da se faktički, pomoću personalnih rešenja i distribucije partijskih uticaja, pravosuđe drži u senci političkih interesa.

Više je uzroka krize. Primarni se mogu pripisati koliko slabostima u obrazovanju i specijalizovanoj obuci toliko i deficitu uzora i krajnje anahronim proverama znanja i veština. Mane učenja daju se nadoknaditi. Teže je imati ili steći juridičku intuiciju, kulturu objektivnog rasuđivanja i sposobnost redukcije složenih sadržaja. Sekundarni uzroci, koji nanose najveću štetu, potiču od upornog nastojanja egzekutive, ali i nosilaca druge, često difuzne i oscilirajuće društvene moći da nad pravosuđem uspostavi patronat.

Pravosuđe je jedna od prvih žrtava političke sile koja ne izvire iz zakonskih ovlašćenja, već upravo iz mere njihovog prekoračenja. Nije prvi put da se srećemo sa autoritarnim izbaviteljima, čiji uticaj raste srazmerno komociji delovanja izvan institucija i pravnog poretka. To je najkraći put da se dospe na prag legitimizacije samovolje i cezarističke diktature. Nijedna prihvatljiva koncepcija pravde ne može se zasnovati na takvoj harizmi, ma koliko široko ona bila prihvatana.

Uticaji se reflektuju na pravosuđe. Oni ne moraju biti direktni. Po pravilu, njihov je učinak posledica samoregulacije nastale iz osećaja zaduženosti za stečeni status, ili naučene lekcije iz prethodnih eksperimenata koji su vodili olakom gubljenju funkcije ili stagnaciji u napredovanju. Za svaki slučaj, podupiru ih sve češće poruke iz vrhova izvršne vlasti: o predstojećim hapšenjima; o pregalaštvu i savršeno urađenom poslu policije i tužilaštva; o očekivanjima da će "svoj deo" posla uraditi i sud, u čiji rad, eto, niko ne želi da se meša, mada usput ironiše s pretpostavkom nevinosti ili oklevanjem pred jasnim dokazima optužbe; o uvođenju novih metoda praćenja rada sudija; o pokretanju protiv sudija disciplinskih postupaka i postupaka za naknadu štete. Stvara se atmosfera strepnje i svršenog čina u kojoj se valja povinovati pretpostavljenim očekivanjima. Prvo što strada jeste nepristrasnost.

Tri najbitnija uslova za pouzdano sudstvo su: nepristrasnost, nezavisnost i stručnost. U zemljama u tranziciji upravo tim redom. U krajnjoj liniji, veći su izgledi da će pravedniju odluku doneti nepristrasni laik, nego pristrasni stručnjak. Efikasnost je samo posledica, ne i konstitutivni faktor. Kod nas se, međutim, pre usled odsustva želje za dostizanjem ovih ideala, nego usled njihove udaljenosti, krenulo od prateće pojave: biti efikasan po svaku cenu! Godinama su procesni zakoni prilagođavani lovu na formalne propuste koji vode rešavanju predmeta, a ne spornog odnosa. Godinama se sudije ucenjuju učinkom i normom.

U takvoj društvenoj klimi gotovo je nemoguće uspostaviti poželjnu ravnotežu između načelne predvidljivosti odluka u granicama artikulisanog prava i simbolične neizvesnosti u pogledu ocene dokaza i činjenica prilikom rešavanja pojedinačnih slučajeva. Naše pravosuđe ne garantuje svoja dva klasična preimućstva: da pruža mogućnost pravne prognoze i da isključuje mogućnost odluke zasnovane na neprikladnim motivima. Učestale promene procedura, nesinhronizovanost zakona i neujednačenost sudske prakse vode pravnoj nesigurnosti.

Posledica svega ovoga su sve češće organizacione pometnje u radu sudova, preopterećenost sudija, njihova socijalna potcenjenost, a otuda i nedovoljna podstaknutost na usavršavanje i studiozan rad.

Ostaje nada da će tokom predstojećih pregovora za pristupanje EU, uz traženje oslonca u onom korpusu pravosudnih honorata koji je sačuvao moralni i profesionalni integritet, pomenute slabosti biti uočene i postepeno otklanjane.

AUTOR JE ADVOKAT IZ NOVOG SADA

Službenici na lizing

Piše: **Slađanka Milošević**

U odnosu na neke druge delatnosti, pravosuđe je diskriminisano. Zaposlenih u pravosuđu (sudija, tužilaca i administracije) ima oko 14.000 ili dva odsto od ukupnog broja zaposlenih u javnom sektoru. Nedopustivo je da zaposleni u pravosuđu imaju platu oko 30.000 dinara ili, prema najnovijem podatku, 40 odsto nižu od prosečne zarade u Srbiji.

Administraciju, bez koje sudije i tužioci ne mogu da rade svoj posao, niko ne spominje. Njihov doprinos u radu pravosuđa nikoga ne zanima: put koji pređe pismeni akt od podnošenja prijave, ili tužbe, do suda i presude. Svaki takav akt mora da se otkuca, zavede u upisnik i prenese do sudije ili tužioca kome je namenjen. Tu su i sudijski i tužilački pomoćnici, pripravnici, referenti, daktilografi, dostavljači, ekspeditori. Bez njihovog rada i rad nosilaca pravosudnih funkcija je bukvalno neostvariv, nemoguć. Pravosudna administracija je kičma pravosuđa.

ZABORAVLJENI: Štrajk službenika u pravosuđu

Foto: Beta

Bez obzira na značaj, administracija je obespravljena. Postoji nekoliko kategorija zaposlenih službenika. Prva, zaposleni na neodređeno vreme. Druga, zaposleni sa ugovorom na određeno vreme (više godina), sa prekidima na svakih tri ili šest meseci, kada dolaze na posao i rade besplatno: tačnije, bespravno se nalaze u pisarnici, ili vode zapisnike na suđenjima. Treća kategorija su volonteri (sudijski i tužilački pomoćnici, pripravnici, referenti, zapisničari). Oni rade bez dinara. Četvrta, to su oni koji imaju iskustva u pravosuđu pet i više godina rada, ali potpisuju ugovore o stručnom usavršavanju i, takođe, dolaze i rade bez dinara naknade. Dakle, država na njima uštedi velike sume novca. To je veliki broj zaposlenih koji imaju iste obaveze kao i zaposleni na neodređeno vreme, ali nemaju nikakva prava, nemaju platu, zdravstveno osiguranje, penziono osiguranje... Nemaju pravo ni da planiraju svoju budućnost, stalno su u neizvesnosti, svi rade u očajnim uslovima, u starim ruiniranim i neokrečenim zgradama, sa zastarelom opremom. Postoji i peta grupa zaposlenih, to su radnice iznajmljene preko agencija za održavanje higijene u pravosudnim organima. Godine 2009. tokom reforme, a kako bi se uštedelo, iz pravosuđa je otpušten jedan broj higijeničarki. One koje su imale (ne)sreću da ostanu u pravosudnom sistemu koštaju državu bruto oko 40.000 dinara. Ove koje su iznajmljene država plaća agenciji i do 80.000 dinara. Agencija te radnice plaća od 17.000 do 22.000 dinara. Razlika ostaje agenciji, državu koštaju mnogo više. Ne radi se samo o novcu, već o bezbednosti i sigurnosti predmeta, jer radnice iznajmljene preko agencije nisu proverene, a predmeti se ne zaključavaju, nalaze se svuda po kancelarijama, na stolu, stolicama, po podu... O tome niko ne razmišlja.

U odnosu na neke druge delatnosti, pravosuđe je diskriminisano. Zaposlenih u pravosuđu (sudija, tužilaca i administracije) ima oko 14.000 ili dva odsto od ukupnog broja zaposlenih u javnom sektoru. Nedopustivo je da zaposleni u pravosuđu imaju platu oko 30.000 dinara ili, prema najnovijem podatku, 40 odsto nižu od prosečne zarade u Srbiji. Isto tako, neprimereno je da zaposleni u zatvorima imaju niže plate od policije. Plata sudije i tužioca u osnovnom sudu, odnosno tužilaštvu iznosi 99.000 dinara. Dok obavljaju svoju funkciju oni ne mogu da rade drugi posao, jer je to nespojivo sa pravosudnom funkcijom. Iako imaju samo jednu platu, sudije i tužioci plaćaju solidarni porez. Svi zajedno radimo u negativnoj klimi i utisak je da se vodi javna kampanja protiv pravosuđa.

Slažemo se da su vremena teška i da treba podržati mere štednje. Ali se ne slažemo da naš težak, naporan i odgovoran posao može da se poredi sa bilo kojim drugim administrativnim poslovima u bilo kojoj drugoj struci. Nedopustivo je da kancelarijski radnik u lokalnoj samoupravi, na primer, ima veću platu od kancelarijskog radnika u pravosuđu. To sigurno nije pohvalno a radni zadaci nisu ni slični.

Zatrpanost u pravosuđu postoji i ona je posledica, pre sve-

ga, prethodno sprovedene pogrešne reforme. Preko noći je nezakonito i protivustavno otpušteno hiljadu sudija i zamenika javnih tužilaca kojima tada nije dozvoljeno da rade. I dok su se predmeti gomilali, otpušteni su sedeli, dok im je država, znajući da su otpušteni nezakonito, isplaćivala deo plate. Posle tri godine oni su vraćeni na posao, sada tuže za nadoknadu štete, a pravosuđe je zatrpano. Broj službenika koji bi trebalo da ih prati u radu, a koji je otpušten sa njima 2009. godine, nije vraćen. Štetu trpe i građani i pravosuđe.

Redukcijom zaposlenih (jedino u pravosuđu se dva puta smanjivao njihov broj, sada i treći put), otpušteno je 4000 iskusnih radnika, uz stalni rast broja predmeta, sa zastarelom opremom, čestom izmenom zakona i nedostatkom sudskih zgrada nemoguće je ubrzati rad. Zaposleni su pod stalnim stresom zbog česte reorganizacije na koju ne mogu da utiču, količine posla koju ne mogu da savladaju, očekivanja i pritiska javnosti. Često su izloženi i verbalnom nasilju građana, to jest stranaka u postupku. U pitanju je slabost u organizaciji sistema, a ne nerad zaposlenih. Zaposleni u pravosuđu, u poređenju sa ostalim radnicima u javnom sektoru, najviše rade.

Zbog ograničenja u zapošljavanju, nedostatka prostora i drugih uslova, doći će do zastarevanja ozbiljnih krivičnih dela. Jedan zapisničar opslužuje četiri zamenika javnog tužioca, dok je u sudovima taj odnos bio jedan istražni sudija – jedan zapisničar

Od oktobra je uvedena tužilačka istraga, koja je već dovela do zastoja u obradi predmeta pristiglih do oktobra, jer tužioci sada obrađuju nove predmete tako što istovremeno saslušavaju osumnjičene, svedoke, šalju pozive, izdaju razne naredbe, konsultuju se sa policijom, prisustvuju suđenjima i diktiraju odluke. Zbog ograničenja u zapošljavanju, nedostatka prostora i drugih uslova, doći će do zastarevanja ozbiljnih krivičnih dela. Jedan zapisničar opslužuje četiri zamenika javnog tužioca, dok je u sudovima taj odnos bio jedan istražni sudija – jedan zapisničar. Od januara je uspostavljena nova mreža sudova koja je već dovela do zastoja u radu ionako zatrpanog pravosuđa.

Između ostalih, ciljevi reforme bili su i sada jesu da se ujednači opterećenost sudija (i zaposlenih), kao i da pravosuđe postane efikasnije, odnosno da se postupci ubrzaju. Nijedan od ciljeva nije postignut, a mnogo novca je utrošeno u reforme (traju godinama). Očekivali smo da će nova vlast stvoriti adekvatne uslove za nesmetan rad, a zatim predstaviti rezultate. Ako uložite *ništa*, onda kao rezultat dobijete *ništa*.

AUTORKA JE PREDSEDNICA SINDIKATA PRAVOSUĐA SRBIJE

bilo po sudiji preko 600 predmeta u Novom Pazaru, oko 550 u Leskovcu i preko 470 u Pirotu, a s druge strane, po 142 u Novom Sadu, ili po oko 100 u Prokuplju i Užicu.

Slična situacija sa neravnomjernom opterećenošću bila je i u višim sudovima. Po sudiji višeg suda prosječno je bilo: u istrazi preko 90 predmeta u Beogradu i po oko 80 u Sremskoj Mitrovici i Novom Sadu, a s druge strane po deset u Užicu, po sedam u Požarevcu i Vranju i četiri u Negotinu. U prvostepenim krivičnim predmetima brojke kažu ovako: 127 u Novom Sadu, 109 u Beogradu i 71 u Novom Pazaru, s jedne strane, a s druge strane po 15 u Prokuplju, 14 u Valjevu i devet u Negotinu.

U građanskoj materiji – a sve su to podaci Društva sudija Srbije – u višim sudovima, po žalbama, bilo je: po 923 predmeta u Beogradu, po oko 440 u Vranju i Novom Sadu i 223 u Leskovcu, dok sudije u preostalom 21 višem sudu imaju ispod 100 predmeta u radu. U čak 16 sudova, od ukupno 26 viših, na jednog sudiju dolazi manje od deset predmeta, primjerice po tri u Prokuplju i Somboru, dva u Jagodini i nijedan predmet po sudiji u Pirotu, Valjevu i Negotinu.

Kad je riječ o privrednim sudovima, od ukupnog broja predmeta u svim privrednim sudovima (227.972) u 2012. godini, Privredni sud u Beogradu imao je u radu 39 posto, dok je ostalih 16 privrednih sudova bilo znatno manje opterećeno – dva najopterećenija nakon beogradskog imala su u radu 15 posto (Novi Sad), odnosno šest posto (Niš) od ukupnog broja predmeta. To ne znači da sudije u sudovima sa manjim brojem predmeta nisu radile, već da su bile manje opterećene i u boljoj mogućnosti da pruže bržu pravnu zaštitu. Ni za jednu od tih situacija nisu krive sudije, kažu u Društvu sudija Srbije, već – jednostavno – zakonodavac je tako propisao nadležnost sudova da neki sudovi imaju veći priliv, a neki manji. Ili: kako kaže Dragana Boljević, predsjednica Društva, svako greši kad radi brzo, pa i sudija, a kada pravi greške, zna da je meta za odstrel i onda ne "talasa" i time gubi nezavisnost i pristrasnost.

"Nedovoljna nezavisnost sudstva i nedovoljan kvalitet pravne zaštite jesu osnovni problem u sudstvu. »

Političko upravljanje sudstvom

Umesto da bude sredstvo za obuku budućih sudija i garancija da će u pravosuđe ulaziti najbolji kadrovi, čime bi se poboljšali kapaciteti i vratilo poverenje građana u pravosuđe, konceptom Pravosudne akademije kakav sada postoji protivustavno je instaliran opasan i dalekosežan uticaj izvršne vlasti u temelje sudske vlasti. Kada govore o stvarno potrebnoj odgovornosti, političari, u stvari, misle na poslušnost sudija i tužilaca

Piše: **Dragana Boljević**

Jedino što je sigurno u ovakvim okolnostima jeste želja političara da upravljaju pravosuđem.

Čak i ideje koje su u suštini dobre, pretvaraju se u instrument uticaja izvršne vlasti na sudsku. Takav je slučaj i sa Pravosudnom akademijom, ovakvom kakva je sada koncipirana. Jedan od najvećih nedostataka Pravosudne akademije jeste u tome što izvršna vlast na sve njene aktivnosti ima jak neposredan uticaj, institucionalan, jer trećinu članova (tri člana) Upravnog odbora imenuje Vlada, s tim da je jedan od njih državni sekretar u ministarstvu nadležnom za poslove pravosuđa, ali je taj uticaj, razume se, i faktički jak. Takav Upravni odbor imenuje Programski savet Akademije, koji pak imenuje, na četiri godine, pet članova komisije za prijemni ispit. Sastav komisije za prijemni ispit, odnosno imena članova komisije za prijemni ispit, i razlozi kojima se rukovodi Programski savet Pravosudne akademije da baš te članove imenuje, ostaju nepoznati i posle pažljivog traganja, a selekcija i faktički izbor sudija vrši se u fazi koja prethodi formalnom izboru, prilikom prijema polaznika Pravosudne akademije. Kombinacijom navedenih zakonskih rešenja (dužnošću VSS-a da prioritetno predloži svršene polaznike Pravosudne akademije za prvi izbor, a Narodne skupštine da ih izabere za sudiju i Pravosudnom akademijom koja funkcioniše na navedeni način) izbor sudija na prvi trogodišnji "izmešten" je: vremenski – 30 meseci pre samog predlaganja za izbor od strane VSS-a i pre formalnog izbora u Narodnoj skupštini; suštinski – jer se odvija vanstandardno, po nedefinisanim pravilima i u netransparentnom postupku; i institucionalno – jer o njemu ne odlučuju tela kojima je to poverio Ustav u nadležnost – VSS i Narodna skupština. O izboru faktički odlučuje anonimna komisija za prijem polaznika Pravosudne akademije, a nad Pravosudnom akademijom najveći uticaj ima Ministarstvo pravde. Zato ne čudi entuzijazam kojim ministar pravde hvali postojanje Pravosudne akademije. Umesto da bude sredstvo za obuku budućih sudija i garancija da će u pravosuđe ulaziti najbolji kadrovi, čime bi se poboljšali kapaciteti i vratilo poverenje građana u pravosuđe, konceptom Pravosudne akademije kakav sada postoji protivustavno je instaliran opasan i dalekosežan uticaj izvršne vlasti u temelje sudske vlasti, a svest budućih sudija od početka trasirana iskustvom da suštinsku vlast nad sudstvom ima izvršna vlast.

REFORMSKE AKTIVNOSTI: Ministar pravosuđa Nikola Selaković i njegova prethodnica Snežana Malović
Foto: Vreme

U novoj nacionalnoj strategiji reforme pravosuđa naglašava se neophodnost jačanja nezavisnosti sudstva. Sasvim je nesporno da su nezavisnost i odgovornost dve strane ogledala, ali se one moraju usaglašeno jačati, tako da nezavisnost nikad ne bude ugrožena. U izjavama pravosudnih zvaničnika, međutim, ono što treba jačati jesu kapaciteti Ministarstva pravde i odgovornost sudija. Posledica te želje i namere da se "suvišnom nezavisnošću" "sudstvo ne odmetne u hajduke", kako se izražava jedan pomoćnik ministra pravde, jeste i uporno zadržavanje članova VSS-a i DVT-a iz reda sudija i tužilaca na tim pozicijama i, štaviše, donošenje najvažnijih strateških odluka za pravosuđe, preko njih.

Učešće u reformskim aktivnostima sadašnjih, od svake odgovornosti amnestiranih, sudija i tužilaca – izbornih članova VSS-a i DVT-a, pa i članova iz reda advokature, jasno uka-

zuje da vlast želi da preko njih upravlja pravosuđem, koristeći ih kao paravan. I kada govore o stvarno potrebnoj odgovornosti, političari, u stvari, misle na poslušnost sudija i tužilaca. Izvršna vlast ne samo da dobro sarađuje sa članovima VSS-a i DVT-a iz reda sudija i tužilaca, nego i sprečava pokretanje pitanja njihove odgovornosti i na taj način pokazuje da oni koji su joj poslušni mogu biti i sasvim neodgovorni.

Pored tzv. raspoređivanja sudija i nove sudske mreže, mera koja je podjednako urgentna, i najvažnija, jeste stvaranje zakonskih pretpostavki za utvrđivanje odgovornosti ili, u najmanju ruku, udaljenje iz VSS-a i DVT-a onih koji su do takvog stanja doveli, ili takvo stanje opravdavali dopuštajući, ako ništa drugo, da VSS donosi odluke u nepotpunom sastavu tih tela i nezakonitom većinom glasova (od tri ili četiri, umesto zakonom propisanom većinom od najmanje šest glasova). Pravna država ne može se graditi sa onim ko je uporno i ozbiljno kršio principe vladavine prava, kao što su to činili članovi prethodnih sastava VSS-a i DVT-a. U suprotnom, šalje se, i već je poslata, opasna poruka, da je poslušnost poželjna, strah nije na odmet, a da je smetnja integritet sudija i tužilaca.

Živimo u državi u kojoj se stalno iznova sprovode "reforme", zakoni menjaju često i neusaglašeno, i proizvoljno se primenjuju. I pravosuđe se "reformiše" u kontinuitetu i stalno iz početka, što ga destabilizuje, zamara, plaši i umanjuje garancije sudske nezavisnosti. Suočavajući se sa stalnim egzistencijalnim i profesionalnim pretnjama, sudije i tužioci nisu motivisani da pokušaju da sagledaju složenost i razumeju suštinu društvenih dešavanja, da tumače svrhu novodonetih zakona i obave svoj posao u skladu sa zakonom i pravilno.

Sve ove navedene tendencije prvo moraju da budu prepoznate, da budu shvaćene i zaustavljene. Tek tada je učinjen prvi korak ka uspostavljanju pravne sigurnosti. Reforma pravosuđa jeste neophodna, ali mora da bude primerena našoj tradiciji, našem pravnom poretku i mogućnostima, primenjiva, etapna i usaglašena sa evropskim standardima, koje treba da primenimo bez obzira na to da li ćemo ući u EU i na kojima imamo pravo da insistiramo, uprkos često drugačijem ponašanju EU.

U svakom slučaju, preduslovi za dostizanje pravne sigurnosti jesu jačanje garancija nezavisnosti sudske vlasti, stabilizacija pravosudnog sistema, konsenzus da kvalitetno pravosuđe podrazumeva efikasnost u donošenju kvalitetnih odluka u razumnom roku, pravičnim sagledavanjem svih aspekata slučaja, kao i poverenje građana. Na sudijama i tužiocima je, i u ovakvim uslovima, ogromna odgovornost da postupaju proaktivno i kreativno u pronalaženju odgovarajućih načina analize i unapređenja kvaliteta odluka koje donose, zbog sebe, zbog sudija o čijim odlukama rešavaju i zbog građana, koji treba da steknu uverenje da je njihov slučaj razmotren sa dužnom pažnjom, zakonito i pravično.

AUTORKA JE SUDIJA APELACIONOG SUDA U BEOGRADU I PREDSEDNICA DRUŠTVA SUDIJA SRBIJE (TEKST JE ZAVRŠNI ODLOMAK IZ NJENE OPSEŽNE ANALIZE "ULOGA SUDSTVA U USPOSTAVLJANJU PRAVNE SIGURNOSTI, KONTROVERZE I PREDUSLOVI")

Insistiranjem na neefikasnosti kao na osnovnom problemu sudstva opravdavaju se zahtevi politike da sudstvo radi kao fabrika – brže i više i skriva odgovornost države za uslove u kojima ono funkcioniše i sudstvo proglašava krivim za sistemske probleme, a čim je krivo, podložno je uticajima i manipulacijama", tvrde iz Društva sudija Srbije.

STALNA TEHNIČKA ŠAPA NA PRAVOSUĐU

Nekako se u javnosti čini da su svi problemi riješeni odlukom Ustavnog suda Srbije da u sistem vrati nekoliko stotina nereizabranih sudija i tužilaca, zbog "traljavog" posla Visokog savjeta sudstva i Državnog vijeća tužilaca. Svjedočili smo traljavom poslu svih u tom lancu, i nad-

Loši zakoni, građanski i krivični, procesni pogotovo, i dalje su na snazi uprkos opomenama i zahtevima struke

ležnih pravosudnih i političara. Tako smo slušali o tome da neki nisu dostojni i osposobljeni (bez iole jasnih kriterija) da bi bili reizabrani, pa da su sudije kolektivno – mnogo prije socijalističko-naprednjačke vlade – pristupili članstvu Srpske napredne stranke; iako to nije dozvoljeno po Ustavu Srbije da sudije i tužioci budu članovi bilo koje stranke, tu je tezu lansirao, pa ponavljao u nekoliko navrata Vladimir Cvijan, danas već bivši član vladajućih naprednjaka, da bi ju onda, nakon što su demokrate otišle u opoziciju na republičkom nivou, preuzeo – dosadno to ponavljajući – Vladimir Todorić, novopečeni demokratski kadar za pravosudne teme u stranci. Badava što nitko za sve to, ni Cvijan niti Todorić, nisu dali nikakve dokaze, ta je priča dodatno narušila narodni utisak o pravosuđu u cijelosti: sve je politika i svi su oni "nečiji", iako je za većinu tangiranih to daleko od istine, ma koliko doista bili ovisni o političkim hirovima; o tome svjedoče i autorski tekstovi koje objavljujemo u ovom broju "Vremena". »

Birala i "ne birala"

Reforma koja traje je dodatno "začinjena" donošenjem niza veoma loših zakona. Najupečatljiviji primer je novi Zakonik o krivičnom postupku, koji je "čedo" ranije vlasti, ali za sada preživljava i u novim okolnostima. Njime se radikalno odstupa od dosadašnje tradicije, prepun je tehničkih grešaka, ukida načelo istine, a postupak svodi na dokazni dvoboj stranaka

Piše: **Milan Škulić**

Pravosuđe je jedan od stubova države. Ono ne može biti ni mnogo bolje, ali ni mnogo lošije od države čiji je deo. Dva velika problema ga posebno opterećuju. Jedan je nastao propalim reizborom, a drugi prouzrokuje olako usvajanje nekih važnih zakona.

Pitanje je da li je opšti izbor bio ustavan. Ustav iz 1990. godine je proklamovao stalnost sudija i javnih tužilaca. Isto garantuje i Ustav iz 2006. godine, donet po proceduri za ustavne promene propisanoj ranijim Ustavom. Postojao je ustavni kontinuitet. Ustavni sud ipak smatra da opšti izbor nije neustavan.

Ispravno tumačenje bi bilo da je svakom sudiji i javnom tužiocu koji nije biran u postupku opšteg izbora, funkcija prestala po sili zakona, samim tim što nije izabran. Nije trebalo donositi posebne odluke o neizboru, koji se, kao i prestanak funkcije, podrazumeva izborom drugih na ista mesta za koja su konkurisali i neizabrani. To ne znači da se neizbor nije morao pojedinačno obrazložiti. To je trebalo učiniti u odlukama o izboru kandidata kojima je data prednost. Idealno bi bilo da je pravljena i rang-lista.

Ako bi smatrao da je time što nije izabran povređeno njegovo ustavno pravo, sudija, odnosno javni tužilac mogao bi da podnese ustavnu žalbu, a potom da se obrati Međunarodnom sudu u Strazburu. Suprotno tome, jednim svojim "stavom", iako po zakonu može donositi jedino "odluke, rešenja i zaključke", Ustavni sud tvrdi da neizabranim nosiocima pravosudne funkcije ta funkcija prestaje 31. decembra 2009. godine i to na osnovu pojedinačne i obrazložene odluke Visokog saveta sudstva, odnosno Državnog veća tužilaca, protiv koje se može izjaviti žalba Ustavnom sudu. Sve prethodno uložene žalbe su "pretvorene" u prigovore o kojima su odlučivali Visoki savet sudstva i Državno veće tužilaca. Mogao se "vratiti" svaki nosilac pravosudne funkcije u pogledu kojeg nije oborena pretpostavka stručnosti, osposobljenosti i dostojnosti. Oba pravosudna tela "propuštaju šansu". Umesto da "glatko" izaberu najveći broj sudija i tužilaca, rutinski odbijaju većinu prigovora, često se rukovodeći nejasnim i "kaučuk" kriterijumima. Potom Ustavni sud postaje znatno brži, što je verovatno pukim slučajem koincidiralo sa promenom vlasti, te "brzopotezno" usvaja sve žalbe.

Često se postavlja pitanje odgovornosti članova Visokog saveta sudstva i Državnog veća tužilaca. Bez obzira o kojem bi se obliku odgovornosti radilo, ona ne može biti ni kolektivna, niti objektivna. Lako se može utvrditi kako se svaki pojedini član ovih tela u svakom konkretnom slučaju ponašao, a načelno je daleko veća odgovornost drugog sastava ovih organa, jer je on mogao da sudije i javne tužioce bira bez brojčanog ograničenja.

Konačno, ista pravosudna tela su u istom postupku i birala i "ne birala". Stoga je veoma teško tvrditi da je neizbor nosilaca pravosudnih funkcija bio apsolutno protivpravan, dok je istovremeni izbor drugih ljudi istom prilikom sasvim nesporan, a ući ponovo u nekakav postupak novog reizbora bi sasvim izvesno bio nova reformska stranputica.

Reforma koja traje je dodatno "začinjena" donošenjem niza veoma loših zakona. Najupečatljiviji primer je novi Zakonik o krivičnom postupku, koji je "čedo" ranije vlasti, ali za sada preživljava i u novim okolnostima. Njime se radikalno odstupa od dosadašnje tradicije, prepun je tehničkih grešaka, ukida načelo istine, a postupak svodi na dokazni dvoboj stranaka. To pogoduje jedino najbogatijim okrivljenima, kao što su "srećni dobitnici privatizacije", "tajkuni" i "narko-bosovi". Istraga je javno-tužilačka, ali ne liči mnogo na istragu u državama čiji su nam pravni sistemi uvek bili bliski. Koncept novog Zakonika je suprotan zakonima većine evropskih država, a ipak se tvrdilo da je to zakon koji nas "približava" Evropskoj uniji. Novi postupak je ne samo nepravičan, već i veoma skup. Već se uočava da su prosečni troškovi krivičnog postupka i po nekoliko put veći nego ranije.

AUTOR JE PROFESOR PRAVNOG FAKULTETA UNIVERZITETA U BEOGRADU I PREDSEDNIK UDRUŽENJA PRAVNIKA SRBIJE

Činjenica je da niti prethodni, niti ovi današnji i sad samo tehnički, niti oni koji će doći nakon izbora 16. marta, nisu digli svoju "šapu" sa pravosuđa u cjelini. Što će se promijeniti: u najvišim tijelima koja biraju sudije i tužioce vjerojatno će sjediti isti ministar i isti oni koji su "zabrljali" još od one pred-pred-vlade, za koje strukovna udruženja sudija i tužilaca tvrde da, s obzirom na (ne)rezultate, i sami snose odgovornost, te da bi ta tijela trebalo izabrati ponovo, po sasvim jasnim kriterijima. Kojih, da se razumijemo, nije bilo; dovoljno je podsjetiti da je, u Visokom savjetu sudstva, jedan član iz reda sudija zbog pritisaka (a da njegova ostavka nikad nije zaista razmotrena i raspravljena) dao ostavku, a da je drugi suspendiran zbog već u to vrijeme zastarjelog i teško dokazivog (i blesavog, da bude jasno) navodnog krivičnog djela. Obojici je, kako se nazire iz te storije, kao krimen uzeto to što su zaista razmatrali prigovore koje su nereizabrani sudije podnosili na odluke Visokog savjeta sudstva.

I danas, praktično, osim ove dvojice (i administrativnih predstavnika, ministra i predstavnika važnih institucija) u tom istom tijelu imamo iste ljude, iste one čiji je rad i odluke praktično poništio Ustavni sud Srbije; na stranu, koliko je i taj sud bio pod utjecajem politike i da li je mogao nešto pravovremenije postupiti i spriječiti brojne teške posljedice. Danas su svi vraćeni na svoje funkcije, čak i oni za kojima se zaista vuku repovi ozbiljnih zloupotreba i čak krivičnih djela; u manjini su, da bude jasno, ali istina je to da, kao što nisu oni raniji nadležni pokretali sasvim legalne i moguće postupke razrješenja takvih, nisu niti ovi koji u pravosuđu stoluju u posljednje dvije godine, naprotiv.

Tako smo u situaciji da smo i u tzv. reformi pomiješali žito i kukolj, a da niti kritičari, tad opozicionari, to žito i kukolj nisu razdvojili do danas i da opet sve čeka neke buduće savjete i vijeća...

Loši zakoni, građanski i krivični, procesni pogotovo, i dalje su na snazi usprkos opomenama i zahtjevima struke. Posebno je sporan Zakon o krivičnom postupku, koji je od prošle godine sve tužioce stavio u nezavidnu poziciju: em država nije osigurala dovoljno novca za njegovu primjenu (kad je tužilačka istraga posrijedi), em nema dovoljno tužilaca, em

O trenutku našeg pravosuđa govori i priča jednog od beogradskih advokata: kaže čovek, umesto spisa predmeta na Specijalni sud za borbu protiv organizovanog kriminala ja nosim izvesni tabloid, u njihovim tekstovima se vidi u kojem pravcu proces protiv mog klijenta ide

su i dalje na snazi sasvim sporne odredbe. Tužioci su iznijeli "brdo" argumenata protiv tog zakona (valja primijetiti da jedna od najznačajnijih kritika, knjiga prof. dr Milana Škulića i tužioca dr Gorana Ilića *Novi ZKP, kako je propala reforma, šta da se radi?*, nije percipirana izvan dijela stručne javnosti, nema je u knjižarama, jednako kao i knjiga Vesne Rakić Vodinelić o reformi pravosuđa; nije to zanimalo prethodne, ni sadašnje, niti će buduće!), od njegovih proturječnosti, do toga da se ruše osnovna pravila kontinentalnog prava: da se u sudskom postupku utvrđuje istina i da u tome značajnu ulogu ima sud. Nema više istine u ZKP-u, nema ni žrtve (još je manje ima no u prethodnim našim zakonima), a nema ni pravde, kako se čini, osim za bogate...

TUŽILAČKI JADI

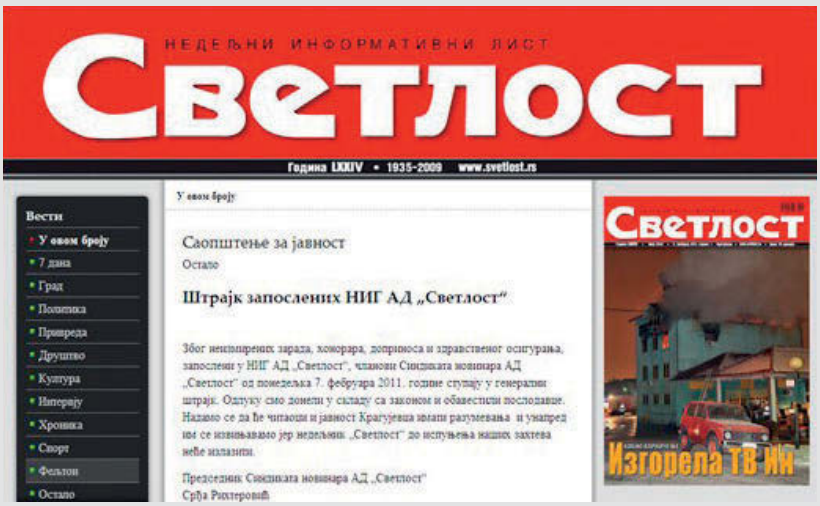
Na sve to upozorava, zajedno sa već spominjanim Društvom sudija Srbije i Udruženje tužilaca Srbije: silne su tu analize, deklaracije, upozorenja. Krajem prošle godine, tužioci su (ne po prvi puta) upozorili: "Već je izvesno da je početak primene novog zakonika o krivičnom postupku izazvao negativne posledice po funkcionisanje javnog tužilaštva i pravosuđa i da je doveo u pitanje mogućnost učesnika da ostvare svoja prava u krivičnom postupku. U vezi sa time ukazujemo na sledeće probleme.

Prvo, Zakon o krivičnom postupku je počeo da se primenjuje u situaciji kada u tekstu Zakonika nisu izvršene ni nužne korekcije i poboljšanja na koja je ukazivala stručna javnost. Drugo, u budžetu javnog tužilaštva za ovu godinu nisu predviđena posebna novčana sredstva za primenu novog zakonika o krivičnom postupku. Treće, nije izvršeno neophodno povećanje broja nosilaca javnotužilačke funkcije, pomoćnika i administracije u javnim tužilaštvima. Četvrto, pretežnom broju tužilaštava nedostaju prostorni »

I mrtvi duguju

Apelacioni sud u Kragujevcu doneo je u decembru prošle godine, posle ravno 19 godina od početka procesa, presudu po kojoj Miroslav Jovanović, nekadašnji urednik nedeljnika "Svetlost" (lista koji više ne izlazi), po presudi Apelacionog suda u Kragujevcu, treba da plati 790.000 dinara zbog teksta koji je objavljen u junu 1994. godine.

Kazna je izrečena za materijalnu i nematerijalnu štetu po tužbi privatnih tužilaca, vlasnika jedne kragujevačke privatne apoteke, koji su tražili više od 22 miliona dinara. Sporni tekst objavljen je 9. juna 1994, a predstavlja belešku jednog od novinara "Svetlosti" na osnovu priče Kragujevčanina koji je u određenoj privatnoj apoteci za svog oca kupovao citostatike. "Svetlost" je u rubrici gde su plasirane takozvane kratke forme (crtice, beleške, osvrti) objavila tekst pod naslovom

НЕДЕЉНИ ИНФОРМАТИВНИ ЛИСТ

Светлост

Година LXXIV • 1935–2009 www.svetlost.rs

Вести
- У овом броју
- 7 дана
- Град
- Политика
- Привреда
- Друштво
- Култура
- Интервју
- Хроника
- Спорт
- Фељтон
- Остало

У овом броју

Саопштење за јавност

Остало

Штрајк запослених НИГ АД „Светлост"

Због неисплаћених зарада, доприноса и здравственог осигурања, запослени у НИГ АД „Светлост", чланови Синдиката новинара АД „Светлост" од понедељка 7. фебруара 2011. године ступају у генерални штрајк. Одлуку смо донели у складу са законом и обавестили послодавце. Надамо се да ће читаоци и јавност Крагујевца имати разумевања и унапред им се извињавамо јер недељник „Светлост" до испуњења наших захтева неће излазити.

Председник Синдиката новинара АД „Светлост"
Срђа Рихтеровић

"Otimačina" i sa podnaslovom "Ako oni kradu, mogu i ja" o tome da je jedan čovek čije su ime, prezime i nadimak u tekstu navedeni, u privatnoj apoteci čiji su naziv i lokacija takođe navedeni, debelo platio lekove za svog oca koji je bolovao od raka, da je tri puta platio po 900 DM, da je sačuvao kutiju na kojoj piše da su lekovi iz kontingenta humanitarne pomoći, da su ga posle preganjanja u apoteci najpre nagovorili da pristane da ćuti, a zauzvrat mu dali još jednu kutiju lekova, da je on uzeo lek i u apoteci ostavio ličnu kartu, da su mu u apoteci posle rekli da su ipak našli papire da se pokriju i da su tražili da on podignute lekove plati 1300 DM, da je o slučaju obavestio Tužilaštvo i policiju koji nisu bili zainteresovani...

Dve godine i tri meseca po objavljivanju teksta, 4. septembra 1996, ljudi koji su svojevremeno držali privatnu apoteku koja se pominje u tekstu, tuže "Svetlost" i njenog odgovornog urednika za naknadu štete, materijalne i nematerijalne. Visina njihovog odštetnog zahteva konačno je stigla do sume od 22.274.160,00 dinara. Po današnjem računu, oko 200 hiljada evra.

Sudija Višeg suda u Kragujevcu Marija Petković presuđuje 11. juna 2013. godine i "u ime naroda" nalaže "Svetlosti" i odgovornom uredniku (iz 1994) da privatnim tužiocima treba da isplate 789.051,19 dinara, sa zateznom kamatom od 14. decembra 2012., a pride dođu i troškovi sudskog postupka.

Potom je usledila žalba advokata tuženih višoj instanci, ali je sudija Apelacionog suda Božidar Vujičić praktično samo prepisao ono što je njegova koleginica već "odrezala". Njegovu presudu tuženi su dobili 5. decembra prošle godine. Tako je proces "zatvoren" u roku od 19 godina, pet meseci i 26 dana. Kada se na dosuđeni iznos dodaju sudski troškovi, Jovanović treba da plati više od milion dinara.

Miroslav Jovanović danas radi isti posao, u nedeljniku "Kragujevačke", koji je osnovan 2009. godine, a "Svetlost", iako je i dalje upisana u Agenciji za privredne registre (APR), pod tim imenom više ne izlazi. Direktor Pavle Ćirović, koji se na početku suđenja u ime "Svetlosti" pojavljivao pred sudom, preminuo je još 2000. godine. Nažalost, nedavno je umro i autor teksta Milutin Đević.

Tako je Miroslav Jovanović ostao jedini "krivac", koji po mišljenju suda sam treba da plati presuđenu sumu. Danas kaže da se pre 19 godina nijednog trenutka nije dvoumio da li da odobri tekst koji mu je predao Đević, uz sav rizik koji je devedesetih pratio skoro svaku informaciju: "Video sam ojađenog čoveka u redakciji sa kutijom lekova na kojima piše da potiču iz humanitarne pomoći, a on ih basnoslovno plaća. Uopšte nisam ni pomislio da je reč o triku ili lažnom tužakanju, jer ljudi u nesreći to ne rade. Naprotiv, razumeo sam njegov vapaj i reči da su mu još jedino novine ostale da 'otvori dušu' i s nekim podeli dvostruki bol: zbog očevog teškog zdravstvenog stanja i nepravdi na koje nailazi tražeći načina da mu pomogne."

Prema Jovanoviću, u pravosnažnoj presudi sporno je to što sud nije primenjivao Zakon o informisanju iz devedesetih godina, prema kojem tužba za naknadu štete može da se podnese samo protiv osnivača ili izdavača javnog glasila, što je u konkretnom slučaju bilo Novinsko i grafičko preduzeće "Svetlost" iz Kragujevca.

"Ta vrsta odgovornosti, po tada važećem zakonu, nije padala na pojedinca, urednika ili novinara", kaže Jovanović i dodaje da se zbog toga očekivalo da tužba bude odbačena. Sud je, međutim, uvažio drugi zakon. Budući koraci mogu da idu u dva pravna smera – da se podnese žalba Ustavnom sudu ili zahtev za reviziju Vrhovnom kasacionom sudu. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Foto: Aleksandar Andjic

U krivičnom pravu je, s jedne strane, bilo po sudiji preko 600 predmeta u Novom Pazaru, oko 550 u Leskovcu i preko 470 u Pirotu, a s druge strane, po 142 u Novom Sadu, ili po oko 100 u Prokuplju i Užicu

Sudnica Specijalnog suda (gore) i ministar pravde sa novopostavljenim sudijama (dole)

Foto: Vreme

uslovi za primenu novog zakonika o krivičnom postupku (prostorije za zadržavanje, za preduzimanje radnji u istrazi i sl.)", samo je dio njihove tadašnje deklaracije.

Posebna je priča ono što se događa posljednjih mjeseci oko premještanja sudija i tužilaca na rad u druge sudove i tužilaštva (mimo pravila o stalnosti sudske/tužilačke funkcije), najnovija saga o ujednačavanju sudske prakse (neophodnom, da se ne bi u približno istoj stvari sudilo drugačije u, na primjer, Beogradu od Kragujevca ili Niša) u kojoj se pokušava sudije utjerati "u red" i "jedino pravilno mišljenje", do onog najbanalnijeg, poput zaštite sudija ili tužilaca od pritisaka izvršne, tj. političke vlasti, o čemu najbolje govori slučaj postupajućeg sudije u slučaju "Miškovićevog pasoša": Visoki savjet sudstva je ustanovio da pritisaka na njega, nakon što je Miškoviću vratio pasoš da bi mogao otputovati poslovno u London, nije bilo. Sudije i ostala "ekipa" u tom vrhovnom tijelu svom sudiji nisu vjerovali; čini se da niti on njima više ne vjeruje, jer je mimo najveće kaucije u povijesti našeg pravosuđa (12 milijuna eura u kešu) odbio dati optuženom pasoš za još neko traženo putovanje u pauzi suđenja. Nikakav problem, ako to jest slobodno sudijsko uvjerenje konkretnog sudije, a nije rezultat pritisaka vladajuće političke i ine nomenklature, ali na takav zaključak sjenku baca posve lakonsko i čak bezobrazno odbacivanje prigovora istog sudije Visokom savjetu, koji nam je samo saopćio: ništa nije istina, pritisaka nije bilo i vjerojatno nešto s tim sudijom nije u redu.

O trenutku našeg pravosuđa govori i priča jednog od beogradskih advokata: kaže čovjek, umjesto spisa predmeta na Specijalni sud za borbu protiv organiziranog kriminala ja nosim izvjesni tabloid, u njihovim tekstovima se vidi u kojem pravcu proces protiv mojeg klijenta ide. Izjava je stvarna, data uz dozu humora i cinizma, ali je sasvim vjerna onome što se u društvu, a i pravosuđu koje bi moralo biti kičma sistema i jamac poštovanja ljudskih prava sviju nas i prava svih investitora koji su tako žestoko navalili da ulože u zemlju Srbiju, događa.

I na kraju, od tzv. reforme-reforme nema još ništa, ili pravde nema, ili se sve svodi na *brzo, pa tako i kuso* i na činjenicu da – ako oni koji su na funkcijama sudija i tužilaca nemaju vlastitu sigurnost i stalnost pozicija u svojim malim životima – što tek mi u svojim još manjim i beznačajnijim, za državu, životima možemo očekivati? ¶

TATJANA TAGIROV

O odgovornosti sudija

Odluka kojom se država obaveže na naknadu štete koju je pričinio sudija, ili odluka prema samom sudiji, suviše je daleko od principa pravne sigurnosti da bi se ovaj princip mogao koristiti kao argument za proširenje građanskopravnog imuniteta

Piše: **Vesna Rakić Vodinelić**

Ratio legis imuniteta sudije kad je u pitanju odgovornost za naknadu štete prema strankama, zbog sudijskog rada ili nerada, kako se vidi iz nekih fragmenata ovog teksta, rado i sa entuzijazmom se obrazlaže potrebom da se obezbedi nezavisnost sudije i njegova sloboda u odlučivanju. Mnogo lepih reči i plemenitih, čak zavodljivih ideja izrečeno je tim povodom. Dobro ih je čitati i slušati. Nemam pretenziju da negiram značaj sudijskog imuniteta za njegovu nezavisnost i slobodu odlučivanja sudije. Međutim, pravnik ne može da se ne zapita – u odnosu na koga nezavisnost sudije pre svega mora da se uspostavi, koga štiti sudijska suverena sloboda primene prava? Zadržavam se ovde na evropskom kontinentalnom modelu u kome preovlađuje pravni standard da za štetu koju pričini sudija odgovara država. Neposredna odgovornost sudije je izuzetak od ovog osnovnog pravila, a regresno pravo države prema sudiji je uglavnom ograničeno na slučajeve prouzrokovanja štete namerno ili grubom greškom (krajnjom nepažnjom). Nacionalna prava u praktičnoj primeni uglavnom reaguju tako što nastoje da ograniče građanskopravnu odgovornost sudije, a time i odgovornost države za naknadu štete, proširujući sudijski imunitet. Nad-državni sudovi (ESP, ESLJP) suprotno tome, proširujući odgovornost države (ne nužno i sudije neposredno ili po regresnom zahtevu), nastojeći da posredno ipak ograniče građanskopravni imunitet sudije. Vezanost nacionalnih sudova odlukama ESP i ESLJP dovodi u novije vreme do stvarnog ograničenja sudijskog imuniteta. Koje pravne vrednosti se imaju u vidu, kao obrazloženje ovih donekle suprotstavljenih tendencija?

SUDIJSKA NEZAVISNOST

Zahtev za naknadu štete pričinjene radnjama ili propuštanjima u vršenju sudijske funkcije redovno se podnosi protiv države. Reč je zapravo o postupku u kome se ispituje *javnopravna odgovornost države* u kojoj sudija nije stranka. Stranka je *vlast* koja je izabrala ili imenovala sudiju. Da li odista postoji dovoljno razloga da se tvrdi da postupak za naknadu štete više ugrožava sudiju od disciplinskog postupka koji se vodi prema njemu lično, a ne prema državi? Verujem da nema. Sa druge strane, pravo na pravično suđenje jeste javnopravno ovlašćenje stranke prema državi. Ako se to ovlašćenje prekrši, konsekvence kršenja se ne moraju sastojati samo u kaznenim sankcijama (krivičnim ili disciplinskim) prema sudiji. Stranku (građanina) ove sankcije se ne moraju ticati, jer ne otklanjaju štetu koja joj je pričinjena, izuzev u nepravnom (moralnom) smislu. Međutim, mora se postaviti pitanje da li se može ovako rezonovati onda kada je *sudija neposredno tužen* ili kad država odluči da se u odnosu na njega *regresira*. Odmah valja podvući da je neposredna odgovornost sudije u evropskom kontinentalnom pravu izuzetak. Mora se podsetiti i na to da je regresni zahtev ograničen uglavnom na štete koje su prouzrokovane namerno ili krajnjom nepažnjom. U literaturi preovlađuje stav da na nezavisnost sudije može uticati kako njegova neposredna odgovornost za naknadu štete tako i regresiranje države. Jeste, u pitanju je suprotnost između slobode sudije u primeni zakona i njegove odgovornosti za to. Zato: da li je opravdano da onaj od koga se očekuje visoki nivo na zakonu zasnovanog suđenja i odgovor na zahtev stranke na pristup sudu i pravično suđenje – stoji po strani i da bude zaštićen od građanskopravne odgovornost kada taj zahtev ne ispuni? Da li je opravdano da, preko državnog budžeta, šteta koja je isplaćena bude disperzirana na sve građane, a da sudija nema ništa sa tim? Svako društvo daje svoj odgovor kroz zakonodavstvo i praksu. Sudeći po najnovijim najavama, Srbija će se, u ime nezavisnosti sudija (u koju gotovo niko ovde ne veruje), opredeliti za proširenje građanskopravnog sudijskog imuniteta, tj. sudijske neodgovornosti, sem za slučajeve namernog prouzrokovanja štete, koje, redovno, kad je šteta u vezi sa sudskim radom, nije lako dokazati.

Država kao tužena parnična stranka ima povoljniji položaj od ostalih tuženih. Ne treba verovatno ni podvlačiti da je ovako uređen položaj države u suprotnosti sa načelom ravnopravnosti parničnih stranaka

VLADAVINA PRAVA I STABILNOST PRAVNOSNAŽNIH PRESUDA

Sudijski građanskopravni imunitet se, u doktrini, opravdava i potrebom očuvanja autoriteta sudske presude, kojom se ostvaruju pravna sigurnost i stabilnost i time doprinosi vladavini prava. Sama po sebi, odgovornost države za naknadu štete koju pričini sudija, pa čak i neposredna odgovornost sudije, ne utiču na pravnosnažnost osnovne odluke. Zahtev za naknadu štete je javnopravni zahtev,

ZASEDANJE: Ustavni sud
Foto: V. Anđić

u sudskom postupku kome on da povoda, stranke su drugi subjekti u odnosu na osnovni postupak. Odluka kojom se država obaveže na naknadu štete koju je pričinio sudija, ili odluka prema samom sudiji, suviše je daleko od principa pravne sigurnosti da bi se ovaj princip mogao koristiti kao argument za proširenje građanskopravnog imuniteta.

DRŽAVA KAO ZAŠTIĆENI TUŽENI

Najprivilegovanija parnična stranka u Srbiji jeste država kada je tužena. U čemu se privilegije sastoje? (a) Jedino kad država treba da bude tužena uveden je princip *obavezne medijacije* mimo opšteg režima zasnovanog na dobrovoljnosti, jer stranka koja namerava da tuži državu (kao i autonomiju i lokalnu samoupravu) mora, ako namerava da podnese tužbu protiv nje, da podnese predlog za mirno rešenje spora. Jedini izuzetak je slučaj kad je za podnošenje tužbe predviđen prekluzivni rok. (b) Tuženoj državi, mimo opšteg napora zakonodavca da se donošenjem novog ZPP-a postigne više efikasnosti, ostavljen je dug rok da na (za tužioca obaveznu) ponudu za medijaciju odgovori. (c) Za tužioca, vreme od 60 dana predstavlja dilatorni rok pre čijeg isteka *ne sme da podnese tužbu protiv države.*

Štaviše, sam *ratio legis* ovakve prekomerne zaštite države kao tužene je nelegitiman, jer je zasnovan na diskriminaciji ostalih stranaka u postupku u odnosu na državu (kad je tužena). Valja podsetiti na procesnu jednakost stranaka, utvrđenu kao ljudsko pravo u Ustavu Srbije (član 36. stav 1): "Jemči se jednaka zaštita prava pred sudovima i drugim državnim organima, imaocima javnih ovlašćenja i organima autonomne pokrajine i jedinica lokalne samouprave". U parničnom postupku svaka parnična stranka, bez obzira na to da li je fizičko ili pravno lice, mora imati, makar legislativno gledano, jednak položaj. Država, međutim, po ZPP/2011, kao tužena parnična stranka ima povoljniji položaj od ostalih tuženih. Ne treba verovatno ni podvlačiti da je ovako uređen položaj države kao tužene stranke u suprotnosti sa načelom ravnopravnosti parničnih stranaka, utvrđenim u članu 2. ZPP/2011: "Stranke imaju pravo na zakonitu, jednaku i pravičnu zaštitu svojih prava."

Naglašavam da se u radnoj verziji izmena i dopuna ZPP/2011, objavljenoj u oktobru 2012. godine nije bitno odstupilo od privilegovanog položaja države kao tužene stranke. Ova privilegija države važi i za sporove koje pokrene stranka radi naknade štete koju je pričinio sudija. Moglo bi se tvrditi da ona, kad je reč o odgovornosti za naknadu štete koju pričini sudija, podobna da uspostavi neku vrstu ograničenijeg građanskopravnog imuniteta države u odnosu na uobičajeni standard.

Najnoviji razvoj sudijskog građanskopravnog imuniteta u Srbiji pokazuje sa praktičnog stanovišta dve nesumnjive tendencije: (a) stranci se posredstvom ZPP-a otežava pristup sudu kad odluči da tuži državu radi naknade štete koju je pričinio sudija; (b) regresni zahtev države prema sudiji namerava se ograničiti samo na slučaj kad je sudija pričinio štetu namerno. Ne samo da je ovakav pristup u koliziji sa praksom ESLJP i ESP – on je u nekim svojim aspektima obeshrabrujući za praksu, a od najvišeg sudskog tela, posredstvom pravnog shvatanja dijagnosticiran tako da se građanskopravna neodgovornost sudije posmatra kao "prirodan standard". Dovesti ga u pitanje, gotovo znači zloupotrebiti pravo. ¶

AUTORKA JE PROFESORKA PRAVNOG FAKULTETA UNIVERZITETA UNION (POGLAVLJE "ZAKLJUČNA RAZMATRANJA: DA LI JE GRAĐANSKOPRAVNI IMUNITET SUDIJE ODISTA GARANT NJEGOVE NEZAVISNOSTI?", DEO JE OBIMNE KOMPARATIVNE ANALIZE "OGRANIČENA ODGOVORNOST SUDIJE ZA ŠTETU – NEOPHODNA PRIVILEGIJA KOJA OBEZBEĐUJE NEZAVISNOST ILI UČVRŠĆIVANJE SUDIJSKE NEODGOVORNOSTI?)

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
Misija u Srbiji

VREME

Nedeljnik “Vreme” u saradnji sa Misijom OEBS-a u Srbiji

u petak 31. januara, sa početkom u 14 časova,

u Press centru Udruženja novinara Srbije, Knez Mihailova 6/III,

organizuje tribinu pod nazivom

ANATOMIJA SRPSKOG PRAVOSUĐA

Stanje u pravosuđu jedan je od ključnih problema Srbije; poseban značaj imaju poglavlja 23 (reforma pravosuđa i osnovna prava) i 24 (pravda, sloboda i bezbednost) u okviru pregovora o pridruživanju Evropskoj uniji.

Glavni cilj ove tribine je da na jednom mestu okupi predstavnike Ministarstva pravde, Visokog saveta sudstva, Državnog veća tužilaca, Društva sudija, predstavnike strukovnih i međunarodnih organizacija, Advokatske komore i stručne javnosti.

Moderatorka tribine: Tatjana Tagirov, novinarka nedeljnika “Vreme”

Neke od tema za razgovor su:

- stanje u sudstvu i tužilaštvu
- šta je dosad učinjeno u ispravljanju grešaka u reformi pravosuđa, osim nove mreže sudova i tužilaštava, te vraćanja nereizabranih sudija i tužilaca u sudove
- problem legitimiteta Visokog saveta sudstva
- novi zakoni i česte izmene zakona; posebno problem primene novog Zakona o krivičnom postupku i tužilačke istrage, kao i nedovoljan broj tužilaca s obzirom na tužilačku istragu
- uloga Pravosudne akademije u napretku sudija i tužilaca i problemi sudijskih i tužilačkih pomoćnika
- problemi i status sudsko-tužilačkog osoblja
- dugo trajanje postupaka
- neujednačena sudska praksa
- veliki broj tužbi protiv Srbije u Evropskom sudu za ljudska prava

TEOFIL PANČIĆ

E, moj Saša

Ah, ti srpski intelektualci – da ih nema, valjalo bi ih izmisliti! Doduše, mnogi ionako deluju baš onako *izmišljeno*, ako me razumete. Ne, džaba se nadate: nije ovo još jedna priča o "belim listićima", mada možda liči; ako zaliči, to je zarad podjednako jakog sindroma beslovesnosti – i posledičnog odsustva elementarne odgovornosti za sopstvene postupke i njihove posledice. Ovo današnje je, pak, priča o "pesnicima, piscima i ostaloj menažeriji", što reče Milan Đorđević, a za njim i Mihajlo Pantić.

Uz niz drugih divota kojima se proslavila, tzv. nova vlast (naproleće će i formalno biti "još ljepša i novija") uspela je koekude po Srbiji da po "institucijama kulture" razjuri niz relevantnih i značajnih umetnika i znalaca, a da na njihova mesta – upravnička, urednička etc. – dovede mahom anonimuse, mediokritete, poletarce bez talenta ili veterane bez dela, besmislene trećepozivce ili čak prononsirane sakalude i štetočine. A šta je bio "greh" smenjenih? Uglavnom su označeni kao "žuti" ili tome srodni kadrovi, mada je malo ko od njih – ako je već do toga – uopšte stranački angažovan na bilo koji način. Nije to stvar (mahom nepostojećih) partijskih knjižica, nego nečega mnogo fundamentalnijeg: takvi kakvi su, svojim su habitusom ti ljudi reprezentovali kulturni obrazac "petooktobarske republike", koju je valjalo zatrti. To jest, pravi je razlog za njihove smene, dakako, bio s jedne strane ideološko upodobljavanje konceptu tzv. patriotske kulture, a s druge i zgodno a jeftino uhlebljivanje svojih ljudi koji su, doduše, Niko i Ništa, ali su "uvek voleli da pišu, iz domaći su imali petice i učestvovali su na republičko takmičenje s literarnu sekciju".

Okej, Pančiću, sve to već znamo, šta je tu novo? Novog, čestnejši publikume (da i ja malo zabasarišem) suštinski odavno nema ničega pod suncem, ali ima novih i zanimljivih fenomena građanskog i intelektualnog licemerja, od kojih će ovaj naš svet pre ili kasnije implodirati.

Elem, evo je u slobodarskom Zaječaru najurilo upravnika Gradske biblioteke Sašu Jelenkovića, te postavilo nekog njiʼovog Nikad Čuo čoveka, a Jelenkoviću još zabiberilo i neku krivičnu prijavu, valjda zato što je partijski nalog takav da svako politikantsko mešetarenje mora nekako da se poveže s legendarnom "borbom protiv korupcije". Prijava na stranu – neka sud radi svoje – zanimljivo je kako se obrazac s Jelenkovićem ponavlja: zarad palanačkih se zađevica difamira i smenjuje čoveka koji, sportski rečeno, uopšte ne igra u lokalnoj nego u nacionalnoj ligi – s povremenim izletima u evropski rang takmičenja. Hoće se reći, afirmisani pesnik Jelenković je svakako "nadlokalna" književna pojava. Dovde je sve u redu, to jest, ništa nije u redu – ali to nije Jelenkovićev problem.

Šta se, megjutoa, potom dešava? Jelenković piše o "svom slučaju" (v. "Danas" od 14. 1. 2014), a u njegovu odbranu staju razni "uobičajeni sumnjivci", poput SKD i srpskog PEN centra (čiji je Jelenković član, a član je i moja malenkost). I to je takođe sasvim u redu. A onda se, gle, u Narodnoj biblioteci organizuje promocija nove zbirke pesama (tačnije, poeme) Jelenkovića Saše, na kojoj u ime solidarnosti s progonjenim pesnikom učestvuje i državni sekretar u ministarstvu kulture lično ("Politika", 23. 1. 2014). Nije li to i pohvalno i dirljivo? A onda... onda šta? Onda dosadno kolumnističko zabadalo čita i razrogačuje oči i ne može da veruje onome što je pročitalo: progonjeni je poeta svoju knjigu-poemu upravo blagoizvoleo objaviti u izdanju... Kulturnog centra Novog Sada.

Slučaj progonjenog pesnika koji je legitimizovao sopstveni progon, ili: tamo gde nema solidarnosti i građanske osvešćenosti, nema ničega

Da, to je ona nekada ugledna institucija čijeg je upravnika, uglednog pisca Lasla Blaškovića (eto nam još jednog člana srpskog PEN-a) najurilo pod upravo blasfemičnim i grotesknim optužbama, da bi postavilo nekakvog nadobudnog anonimusa iz jurodive novokomponovane strančice tvrdokorne, klerikalističke desnice. Od tog trenutka, KCNS takoreći svakim danom gubi vezu sa sopstvenim imenom, zadatkom i smislom: niti je kulturni, niti centar, niti Novog Sada... Iole pristojan svet, kako iz Novog Sada tako i sa strane, počinje da izbegava da ima bilo kakvog posla s tom institucijom. Potom sledi bizaran i sramotan skandal s klerikli-stičkom cenzurom umetničke slike, kolektivno povlačenje umetnika iz galerije KCNS i široka, masovna akcija bojkota: u tu zgradu više niko ko drži do sebe ne ulazi ni kao publika (uostalom – publika čemu!?), a kamoli da bi s "okupiranom" institucijom sarađivao. I sve to nipošto nije "lokalna" stvar: o tome se dobro zna sve bitno i u Srbiji i u regionu, tako da to zna, ili je morao da zna, i naravno da zna, i Jelenković Saša. I, šta radi Jelenković Saša? Objavljuje knjigu u KCNS, a zatim piše novinama i PEN-ovima i bozima ocima žaleći se kako je žrtva političkog progona, a on je, eto, samo siroti umetnik koji čuči na svojoj parceli Parnasa, superiorno nezainteresovan za ta smrtnička posla...

E, to vam je egzemplaran prikaz bede naše "srpske književne laži". Nema solidarnosti, nema elementarne političke (to nije isto to i stranačka!) i građanske osvešćenosti, nema načelnosti, nema zapravo **ničega**! Jelenković objavljivanjem knjige u ovakvom KCNS naprosto *legitimiše sopstveni progon*, blaženo nesvestan bilo čega. Ili još gore: on time poručuje da ga i nije briga, jer se to dešava nekom drugom, a on će mirno da svira u svoje diple. Pa u redu, ima i na to pravo, ali onda ni mene nije briga za Jelenkovićeve nevolje, neka ih trpi sam, kada je već drugima haj-nehajno namenio isto takvu samoću. ¶

FESTIVAL EVROPSKOG DUGOMETRAŽNOG DOKUMENTARNOG FILMA

SEDAM VELIČANSTVENIH

magnificent 7 *veličanstvenih*

10. PUT

SAVA CENTAR
od 30. januara do 5. februara 2014.

KVADRAT

SC sava centar

LEVIJATAN	Četvrtak, 30. januar - **20:00** **svečano otvaranje** Francuska, Velika Britanija, SAD 87 minuta
SVET NIJE NAŠ	Petak, 31. januar - **20:00** Velika Britanija, Danska, Liban 93 minuta
MOJA MAMA, MOJE TATE I JA	Subota, 1. februar - **20:00** Austrija 93 minuta
KUĆA RADIJA	Nedelja, 2. februar - **20:00** Francuska, Japan 103 minuta
SVAKODNEVNA POBUNA	Ponedeljak, 3. februar - **20:00** Austrija, Švajcarska 110 minuta
MOJE STVARI	Utorak, 4. februar - **20:00** Finska 80 minuta
VEZE VERE	Sreda, 5. februar - **20:00** Francuska, Indija 115 minuta

Karte se prodaju na blagajnama Sava centra i u Turističko - informativnom centru, Knez Mihailova 5.
Cena ulaznica 350 dinara.
Sve projekcije su u velikoj sali.

www.magnificent7festival.org

DOM ZDRAVLJA

Dr Ristić

Članica MEDIGROUP

01.-28. FEBRUAR

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJATRIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA i MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

- NEUROLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA

MEDIGROUP

Dr Ristić · Jevremova · Jedro · Medigroup Opšta bolnica

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ NA DVE LOKACIJE
Narodnih heroja 38, Novi Beograd i Visoka 16, Banovo brdo, 011 2693 287, www.dr-ristic.com

LJUBOMIR ŽIVKOV

Zakasneli manifest

Eh, Drugi svetski rate*, šta si dočekao, da ti ja pa neću reći baš držim stranu, ali negodujem kad god osetim da si potcenjen: rat od 1914. do 1918. jeste zaslužio epitet "veliki", biće da su ga preživeli decenijama tako i zvali, ali kad je došlo do još opširnijeg krvoprolića, kad se shvatilo da će svetskih sukoba biti još, počelo se blago nama sa numeracijom: Veliki rat postao je Prvi svetski rat, dočim ti, koji si unakazio sredinu XX veka, nazvan si Drugim, i mi smo vas tako učili: na parove razbrojs, Prvi, Drugi, Prvi, Drugi!

Poslužio si da svetu pokažemo ko smo i šta smo, ali dolaze novi pomeni, zadušnice, rođendani, godišnjice Nikole Tesle, rođenje, smrt, prekomanda urne iz Muzeja u Hram, eto, trenutno na lageru imamo Veliki rat, studenti glume iz Beograda i Banjaluke nisu čestito ni otpočeli da pripremaju dramu "Solunci govore", a već su ih pohodili nestrpljivi ljubitelji pozorišne umetnosti, ne mogu da dočekaju premijeru nego hitaju na prvu, čitačku probu: Tomislav Nikolić i Milorad Dodik. Koji je svoju jaransku ljubav sa

Ravnodušan sam prema izborima i prema njihovom ishodu, ali mi nije svejedno što ću otrpeti još jednu kampanju, još jedno večno vraćanje istog, što ću opet biti ktitor toga karnevala

Sad nema dana da ne čujem ili ne pročitam "Veliki rat", čekajte, šta fali Drugom svetskom ratu? Nije bio dovoljno opsežan, okrutan i uništavajuć, ili šta? Naročito mi idu na živce poznanici koji se grade da su tako odvajkada i govorili, a vidim ih sve kao tugaljive žrtve naslova i romana koji je dirnuo srca žirija NIN-ove nagrade, Veliki rat pa Veliki rat!

Ipak, ima osim pomodarstva tu još nešto, Prvi svetski rat neuporedivo je podesniji za srbovanje nego onaj koji će kod nas početi četrdeset prve, Veliki rat volimo prosto zato što u njemu nije bilo partizana! Nema ustanka, nema komunista, nema prepravljanja društvenog poretka, nego čisto ratovanje: pobede, povlačenje, oporavak na Krfu, proboj Solunskog fronta i vsjo! Pripadnici suprotstavljenih što bi Marks rekao klasa behu zadovoljni svak svojim položajem, a ako i nije svima bilo baš sve potaman, to se pitanje nije postavljalo sve dok zavojevač nije bio bačen na kolena. U Velikom ratu bili smo lično mi, Srbi, što je kudikamo uzbudljivije i svečanije nego vojevati rame uz rame sa Hrvatima, Slovencima, Bosancima etc. Dalje, u Velikom ratu je Kralj je na volujskim kolima vožen tamo kud se njegova vojska povlačila, doklen u Malom ratu monarh napušta zemlju i kleta partizanija (koja i da je htela nije imala kod koga da prebegne u London – ko bi joj dao smeštaj i kost?) zabranjuje mu da se uopšte vraća: crk. dabogd. avnojevci proglasili su Republiku, daleko joj lepa kuća.

Eto, pisao sam pre nedelju dana kako sam se ispisao iz istorije, bio sam ispisnik iz istorije, sada pišem njezin ispisnik, vršnjak povesti, i jamčim da se tokom mojih doduše marksist. studija nije govorilo "Veliki rat", to je nova moda, i to ima da slušam cele ove jubilarne godine, plači, Konstantine, neće te niko više spomenuti do 3013. godine, iako si obustavio progon hrišćana i doprineo da hrišćani docnije progone i pripadnike drugih vera i mangupe u samim hrišć. redovima. Najveća ti je zasluga što si rođen u Nišu, i što smo zahvaljujući i tebi po broju rimskih imperatora rođenih na našoj teritoriji potukli druge, znatno razvijenije zemlje na čelu sa danas opet ujedinj. Nemačkom. Borisa Tadića preneo u celini i celosti na njegovog uspešnijeg sportskog takmaca.

&

Slušam hiljaditi put kako je kucnuo čas da se proveri izborna volja građana: pa da li mi kao biračko telo ostavljamo tako ružan i snažan utisak prevrtljivosti, hirovitosti i verolomstva? Odakle ideja da smo se sad popišmanili, da smo se opametili i da ćemo sada dostići glasačko savršenstvo? Ili da kažem: šta se čekalo godinu dana, zašto nas niste testirali tri nedelje nakon izbora, kad smo još bili uzbuđeni zbog onoga što smo učinili?

Možda se zaista stanovništvo razmazilo i ulenjilo, mi smo svoje rekli i mirni smo četiri godine, e, nećete, lezilebovići, tako! Morate biti pripravni u podne u ponoć da ispoljite svoju trenutnu izbornu volju, to vam je isto što i doping kontrola u sportu, ima da se osećate kao knjigovođa kome revizor može da bane kad je revizoru zgodno, a ne kad bude sređen godišnji izveštaj.

Protivim se iz sve svoje snage vanrednim izborima, bio sam rad da ovaj manifest obznanim čim počne javna rasprava, avaj, vlada pala, puć, pa više sam se uzrujao kad je u "Gospođi ministarki" pala vlada nego li ovih dana, čujem da je ministar Radulović dao ostavku, kad, njegov nadređeni će: "Kakav Radulović, svi ministri su u ostavci..." Au! Ako ima kakva stipendija za poslenike medija koji nisu početnici, prihvatio bih da se tri meseca usavršavam u bilo kojoj novinarskoj tehnici, u ma kom klimat. pojasu, u ma kom jez. području, da dođem u Srbiju na gotovo, kad cesidovci, rikovci i nezavisni analitičari budu okončali svoje hozhdenie po mukah tj. od studija do studija, te da odmoren i doškolovan prionem na nove rad. zadatke. ¶

* (ratu? retko mu se čovek obraća u vokativu, jer je to padež kojim nekoga oslovljavamo i štaviše dozivamo; kod Zorana Petrovića ima "bem te, rate, u barute", tamo gde je i "bem ti supu ladnu, bem ti pisma što nikad ne stižu", ali to je na paorskom, koji možda nije nužno dobar i za novine)

Intervju: Tatjana Mandić Rigonat, rediteljka

Dajte Vučiću da čita

Predstave *Naši sinovi* po tekstu Vojislava M. Jovanovića Marамboa i *Gospođa ministarka* dve su nove premijere Tatjane Mandić Rigonat. Prva je premijerno izvedena prošle nedelje u Narodnom pozorištu, a druga 8. oktobra, na Nušićev rođendan, u Pozorištu "Boško Buha". Razgovaramo o temama koje iniciraju ove dve predstave. Pored njih, na beogradskom repertoaru su i predstave Tatjane Mandić Rigonat *Zli dusi*, *Seksualne neuroze naših roditelja* – obe u Narodnom pozorištu, i *Čekaj me na nebu, ljubavi moja* u Madlenianumu, dok se u Rijeci igra *Dabogda te majka rodila*, predstava koja je na poslednjem Međunarodnom festivalu malih scena u Rijeci dobila nagradu publike, i za koju je Tatjana Mandić Rigonat nagrađena za dramatizaciju istoimenog romana Vedrane Rudan.

"VREME": *Naši sinovi* su napisani 1907. godine, a *Gospođa ministarka* je prvi put igrana 1923. godine. Oba teksta su literarni dokumenti o životu u tadašnjoj Srbiji koji odgovaraju i sadašnjem vremenu, i koji nas podsećaju da od vremena njihovog nastanka i nismo napredovali. Šta da se radi sa tim podatkom?

Vilhelma Rajha

fotografije: Aleksandar Anđić

“Ovo naše vreme je vreme Gazda Riste i familije Živke ministarke. Ali: šta da se radi sa tim podatkom? Pa da se ide u pozorište dok ga još ima, dok ga ne zatvore, da se šire vidici i hrani duša delima naših umetnika, a ne, kako Vučić poručuje građanima, da promene svest tako što će naučiti da poštuju novac. Žao mi je što Vučiću neko od njegovih intelektualnih udvorica ne donese na čitanje Vilhelma Rajha ili Bukovskog, ili Tarika Alija, Markuzea – ko zna šta bi nam onda poručio u kom pravcu da se menjamo. Stvarno je horor kad političar narodu poruči da menja svest. Ako nam političari, njihovi mediji i psiho-gurui kroje predstavu o stvarnosti i čoveku u jednoj dimenziji, umetnost i pozorište su najdivniji način da sve to dovedemo u sumnju i shvatimo da čovek nije jednodimenzionalan, da nije samo politička životinja već nešto mnogo šire”

TATJANA MANDIĆ RIGONAT: I Nušić i Marambo su snažno osećali vreme u kom su živeli, ali na potpuno različit način su pisali o njemu. Nušić, komediografski pre svega, svojim oštrim satiričnim perom raspaljuje po Srbiji i nije čudo što ga je crkva anatemisala, kritika nikad volela a publika obožavala, a Marambo piše socijalnu dramu *Naši sinovi*. Njihovi i umetnički postupci i životne sudbine su različiti, a Srbija zajednička. Vanvremeno u njihovom delu ih i čini umetnicima, a ne istoričarima: ta njihova Srbija koja ih je inspirisala i koja iz njihovog dela živo izranja i danas. Te podudarnosti su me i navele da radeći *Ministarku* kažem: “Volela bih da Nušić prestane da bude naš savremenik i da kosmička prašina zatrpa njegove likove.” Ali njegove likove ne da nije prekrila prašina, nego su kao one biljke što su izrasle posle radijacije u Černobilu, porasle i umnožile se do groteskних razmera pa nam se danas smeju i kroje ovu zemlju po svom ukusu i potrebama. Udružili su se sa likovima iz drama Duška Kovačevića, Gogolja i Sterije, pa uživaju u “demokratskom kolu” koje viju i po medijima i u vladi i u upravnim odborima... Smešni su, ali nisu bezazleni.

I Nušićeva i Maramboova Srbija danas je ona u kojoj se razvija klasno društvo i u ko- »

joj se sudaraju pseudotradicionalni kič kodovi sa modernim izazovima vremena. To je zemlja velikih socijalnih nepravdi, kulta ličnosti, ulizištva, slabih institucija, neobrazovanosti, birokratije. Marambo piše socijalnu dramu u naturalističkom maniru kao krik za istinom. Fotografski hvata karaktere, društvene miljee, palanački duh, topose ondašnjeg Beograda, Čuburu i Savamalu. Čubura je van rejona varoškog, bez struje i vodovoda. Po njoj gacaju kokoši i svinje, naseljavaju je oni koji nisu imali puno novca jer je zemljište bilo jeftino. Tu je Marambo smestio pukovnika Ostoju sa sinovima i ćerkama i ženom Hristinom, brkatom matronom. Ostoja je ruski đak školovan u Peterburgu kojem beda sedi na vratu. Savamalu naseljavaju bogati trgovci. Tu živi gospođa Lena sa ćerkom udavačom i deverom Gazda Ristom koji kaže: "Ne more svak bit obuven, neko mora gladovat i trpjet. Kad bi cio svijet nosio u džep ove moje gazdinske ključe ko bi radio?" Gazda Rista je zgrnuo pare tako što je podvaljivao državi, palio je osiguranu kudelju, podvaljivao vojsci. Na prevari, pljački, zgrće se bogatstvo. Ovo naše vreme je vreme Gazda Riste i familije Živke ministarke. Ali: šta da se radi sa tim podatkom? Pa da se ide u pozorište dok ga još ima, dok ga ne zatvore, da se šire vidici i hrani duša delima naših umetnika a ne kako Vučić poručuje građanima da promene svest tako što će naučiti da poštuju novac. Žao mi je što Vučiću neko od njegovih intelektualnih udvorica ne donese na čitanje Vilhelma Rajha ili Bukovskog ili Tarika Alija, Markuzea – ko zna šta bi nam onda poručio u kom pravcu da se menjamo. Stvarno je horor kad političar narodu poruči da menja svest. Ako nam političari, njihovi mediji i psiho gurui kroje predstavu o stvarnosti i čoveku u jednoj dimenziji, umetnost i pozorište su najdivniji način da sve to dovedemo u sumnju i shvatimo da čovek nije jednodimenzionalan, da nije samo politička životinja već nešto mnogo šire.

Možda je baš ta osobina pozorišta, mogućnost da ponudi ljudima sumnju, razlog zašto se odskora u Beogradu godišnje proizvede desetak predstava?

Danas cenzura deluje preko ukidanja novca za produkciju i održavanje repertoara. Sa repertoara se skidaju predstave, odlične predstave, samo zato što u njima ima puno gostujućih glumaca. To nikad nije bilo. Devedesetih je bilo i po 70 premijera u Beogradu u jednoj sezoni, a to je vreme rata, sankcija, bombardovanja. Ovim neću da kažem da je Milošević voleo pozorište ili imao svest o značaju kulture ili da je bio blagonaklon prema umetnicima. Naprotiv. Njegovo nediranje u kulturu i finansiranje produkcije bilo je u službi stvaranja privida normalnosti u nenormalnim zbivanjima. Zatim, nekoliko godina posle 5. oktobra u kulturi je bilo dobro: ulagalo se u programe, institucije, ljude, nije postojala antikulturna propaganda, nije bila u modi lažna priča o tržišnom modelu funkcionisanja kulture koja se sad podmeće ne bi li se država oslobodila misije da u nju ulaže. Država se ponaša kao da današnjem čoveku nije potrebna kultura, ništa osim golog života. Zašto? Zato što su vlastima potrebni robovi, čovek jedne dimenzije srećan ako ne ode na spavanje praznog stomaka, čiju će duhovnu potrebu hraniti crkva i kič. Misleći čovek, onaj koji sumnja, raščlanjuje, oseća van propagandnih kanona i matrica, nije potreban ni poželjan. Novom vremenu koje se stvara na naše oči potrebne su šljokice, crna hronika, čovek sputan strahom i zebnjom za opstanak.

Da se vratimo predstavama. Koji je zajednički imenitelj našeg i Maramboovog i Nušićevog i vremena?

Kad je pozorište u pitanju i kad radimo klasiku, uvek se pita – a kakve to veze ima sa nama danas. Kao da je pozorište tviter koji odašilje kratke poruke. Ali, evo, reći ću kakve to veze ima sa nama. O klasama sam već govorila, to je najuočljivija paralela, jedino što buržoazija sad živi na Čuburi, a ne u Savamali. Ali Mali pijac iz pesme koji je "potopila Sava, a dragog zabolela glava", u Vučićevim planovima za spas Srbije opet će biti mesto novca, sa Gazda Ristom i gospođom Lenom koja kaže "za moje novce koje dajem ja neću da imam pelivanski zetovi". To pelivanski znači komedijaški ili umetnički. Ona neće zeta koji piše pesme, za nju su umetnici belosvetske sakalude koje imaju tamo neke fantazije u glavi. Vučić kaže to isto kad zahteva poštovanje prema novcu koji će biti uložen u Beograd na vodi, i neće da čuje današnje "pelivane" koji pitaju ko će da projektuje Beograd na vodi? Hoće li biti međunarodni konkurs za arhitektonska rešenja? Kakva će estetika tu da se promoviše? Jer šta lepota ima da traži u priči o ulaganju novca. Novac je lep! Ko daje pare pitaće se i za lepotu! I tačka. I svi treba da stanemo mirno i da ćutimo uz duboko poštovanje prema tim ogromnim falusoidnim oblakoderima koji treba da zaparaju nebo nad Beogradom, i šoping molovima kao svetim mestima obožavanja novca, da se pomolimo za oprost greha što sumnjamo u to da onaj ko ima novac treba da radi šta god hoće.

"Radeći *Gospođu ministarku* govorila sam: 'Volela bih da Nušić prestane da bude naš savremenik i da kosmička prašina zatrpa njegove likove.' Ali njegove likove ne da nije prekrila prašina, nego su kao one biljke što su izrasle posle radijacije u Černobilu, porasle i umnožile se do grotesknih razmera pa nam se danas smeju i kroje ovu zemlju po svom ukusu i potrebama. Udružili su se sa likovima iz drama Duška Kovačevića, Gogolja i Sterije, pa uživaju u 'demokratskom kolu' koje viju i po medijima i u vladi i u upravnim odborima... Smešni su, ali nisu bezazleni"

Ali, da ne banalizujem, da se vratim predstavama. Marambo počinje *Naše sinove* kad kod pukovnika svrati Simica sa molbom koju su u kafani kod "Crvenog petla" sastavili građani koji traže od opštine da se "Šumarska ulica nazove imenom Kneza Aksentija iz bijela sela Šuvajića koji ne požali ni da život svoj položi za otadžbinu a kojeg je prestonica pijemonta srpskog, Beograd, zaboravila". A pukovnik kaže: "Ko ti sve nema ulicu u ovom ćoravom Beogradu. Zaslužan je to čovek, braj-

ko moj." To je priča o preimenovanju ulica koja se kači na našu savremenu priču o brisanju naziva ulica sa imenima heroja antifašističke borbe s namerom da se zaborave i svi koji su u njoj učestvovali. To je nepoštovanje čoveka, njegovog dela, to je zapravo nepoštovanje tradicije. Ismeva se junački čin, idealizam. Danas se, isto kao i u vreme Maramboa i Nušića, stvaraju mitovi kako se živelo u monarhistička vremena, kakva je bila društvena i politička stvarnost, što sve nema blage veze sa onim kako su to opisivali pisci tog vremena. Mi ne umemo da definišemo šta nam je tradicija i na koju tradiciju se oslanjamo. Pa nije naša tradicija samo Sveti Sava, naša tradicija su i repertoarska pozorišta koja postoje 60 godina, i filmska produkcija, naš odnos prema tradiciji je i naš odnos prema Savremenom i Narodnom muzeju. Naš odnos prema tradiciji je ulica Kneza Mihaila sa patikarnicama, bankama i lilijima. U tome se najbolje vidi naša tranzicija. Tranzicija od čega ka čemu? Ponašamo se prema vremenu socijalizma, kada smo najdostojanstvenije živeli a to sada želimo da zaboravimo i da vidimo samo mane tog vremena kojih je zaista bilo, kao da ga nismo ni živeli – tolika je potreba da se ono zakopa pod zemlju. To sećanje mora da se obesmisli, da bi se ukinuo san i razmišljanje da je moguće i nešto drugo, da postoji alternativa kapitalizmu, recimo demokratski socijalizam.

I sam pisac *Naših sinova*, Vladislav M. Jovanović Marambo, dokaz je o našoj zaboravnosti...

Poznat je u pozorišnim krugovima, ali šire ne. Da pitate bilo kog od tih kojima su puna usta tradicije, ne bi znao ko je Marambo. Marambo je bio erudita renesansnih razmera, književnost je studirao u Lozani, Ženevi, Londonu. Osim što je pisao drame, pisao je i pozorišnu kritiku, prevodio je, bio bibliofil, fotograf. On je otkupio trake od snimatelja filma *Krunisanje kralja Petra Prvog*, popisao sve što je odneto iz naših arhiva 1941. godine u Beč a što ni do danas nije u celini vraćeno. Pukovnik Ostoja u predstavi kaže: "Nema ti sreće ni napretka jednoj zemlji dok ne nauči poštovati svoje zaslužne građane. Nije nas upropastio ni Garašanin ni Bugarski rat, ni Bontu, nego to, to što ne poštujemo. Pogan svet more, pogan." Kaže i: "Kupiš jare pa mu čuvaš kožu, a čovek, more, baciš ga k'o strvinu na Vladanovac." Vladanovac je groblje. U simboličkom smislu mi zloupotrebljavamo ljude, ne znamo šta pričamo i stvarno ne poznajemo svoju prošlost.

Da li ste zato u vašoj adaptaciji *Naših sinova* uveli lik Maramboa?

Sam Marambo je sebe uveo u komad kroz repliku malograđanke, gospođe Lenke iz Savamale: "... kao ona belosvetska sakaluda što perja u džak po Kalimegdan, s krmez mašnu i švapsku cigaru. Šešir mu od slamu a gaće mu spale do zemlju. Krstim se od čuda kad ga vido, gotovo za ludu kuću što lepo reko doktor Ćosa od prošlu nedelju." Ta sakaluda je Marambo, koji je sašio redengot od materijala za džakove i u tome hodao gradom! Dakle, on je u svom izgledu imao nešto od pankera iz sedamdesetih, s tim što se njegova provokativnost na sredinu ne zaustavlja samo na spoljašnjem izgledu, nego je privlačio pažnju celim svojim bićem. Marambo piše *Naše sinove* između 1905. i 1907. godine u Londonu, on je tada mlad čovek, ima 22, 23 godine, obrazovan je na prestižnim evropskim univerzitetima, u kontaktu je sa najznačajnijim događanjima na polju umetnosti, on je erudita sa širokim obrazovanjem. Želela sam da ne izneverim ni njegovo htenje u vezi ovog komada a ni svoje, znači htela sam da ovom postavkom napravim živo pozorište a ne konvencionalnu priču čije bi jedino dostignuće bilo da na sceni pokaže komad zaboravljenog pisca. Htela sam da njegovim jezikom uzdrmam publiku kao što je on uzdrmao ondašnji Beograd. Zato sam u predstavu uvela njegov lik jer sam želela da i didaskaliju i dijalog tretiram ravnopravno. One nisu tek uputstvo glumcu ili reditelju ili scenografu, već su uzbudljive, brutalne i uskovitlane, one su priče o ljudima, preko njih mi osećamo miris ondašnjeg Beograda i njegovog prostora. Za mene je u ovoj predstavi Marambo demijurg, tvorac iz čije priče se rađa scensko događanje, koji gradi pozorišni jezik od pre-

snih naturalističkih citata materije drame i svog odnosa prema njima. Ja preko njegovog lika u predstavi pojačavam priču o poziciji umetnika i u ondašnjem i u današnjem vremenu. Na neki način pojačavam i priču samog Danila, pesnika pobunjenika.

Danilo se pobuni protiv autoriteta oca. Zašto baš on, zašto ne druga dva sina? Da li zato što je jedino on učen i načitan?

Svi sinovi u drami pružaju otpor roditeljskim očekivanjima u nekom trenutku. Neposlušni su na različite načine. Figura oca u patrijarhalnoj porodici je u krizi još početkom veka. Ima jedna replika: "Svaki čovek tuklo svoj otac s vrljika, samo sakrilo." Danilo je pravnik i pesnik. Kad je u drami neki lik pesnik to je znak, u ovom slučaju za jednu povišenu, drugačiju osećajnost i neprilagođenost. Nama Marambo ne kaže koje pesnike čita Danilo niti koje pesme piše osim da piše himnu za novinarski kongres i da ga hvale mnogo, ali ja sam ga negde osetila kao modernistu. Danilo je da će radeći da se opameti i da će postati novi čovek. Njegova majka u afektu kaže: "Blagoslovena šloserska pesnica, pa neka lema neka istera bube iz glave." U ono vreme biti radnik i raditi u topolivnici značilo je i nadu. Tadašnji Gile na kraju u kuću donosi novac, i počinje da vodi brigu o drugima, o porodici, da deli sa braćom i sestrama. Danilo se razboleva zbog osećaja krivice, jer sve što činimo povlači lanac posledica koji se ne tiču samo nas nego i drugih. Njegova sudbina postavlja jedno od pitanja ove predstave: kako se izboriti za svoju individualnu vatru a ne sagoreti u njoj i ne zapaliti sve oko sebe, šta je sloboda a šta je samovolja. A boljitak mogu doneti samo oni koji su spremni da dele sa drugima, koji nisu sebično zagledani u sebe. Dobar primer je glumački ansambl: ko igra sa partnerom i za partnera, a kome je partner prepreka. Najbolje predstave nastaju iz žara partnerske igre.

Poslednje reči predstave su "trulo vreme", stih iz Disove pesme...

Bila mi je bitna katarza: "Maskiran porok, razvrat i neznanje, / Sa visine bluda dopiru mi teme / Za jedno suvereno raspadanje / Ja danas imam jedno / Trulo vreme."

Premijere *Gospođe ministarke* i *Naših sinova* deli tri meseca iako su obe predstave i zahtevne i velike.

Sa *Muškom ministarkom,* kako predstavu sad zovu, desilo se čudo: sa koliko ljubavi smo mi nju radili u besparici sa minijaturnim budžetom, sa koliko ludila, i strasti i želje i inspiracije da obuhvatimo današnje vreme i pljusnemo iz sebe sav očaj i kroz smeh ga pobedimo na trenutak. To je politički vodvilj, travestija zato što sam htela da izoštrim priču koju mi je ponudilo današnje vreme: kako lako menjano pozicije. Zarad vlasti, koja je velika strast, menjaju se imidži lako kao haljine. Na spavanje odu šovinisti pa se probude kosmopolite: kaži šta treba, šta se nosi, sve ću da budem samo da budem vlast. Vlastohleplje nema pol, ono je porok. Živka je arhetip. Goran Jevtić je igra kao problem, kao deformaci-

O TRULIM VREMENIMA: *Naši sinovi...*

... Gospođa ministarka
foto: Vukica Mikača

neko ko ima potrebu za individualizmom, za ličnom slobodom, a živi u porodici kojoj se beda uvlači pod kožu, i koja ima velika očekivanja od njega. Po tradiciji, trebalo bi da se oženi devojkom iz bogate trgovačke kuće i time socijalno unapredi status svoje porodice. Ali, tako bi izneverio sebe. Jer on oseća gađenje prema ljudima iz Savamale. Potreba da ne izneveri sebe dovodi ga u poziciju tragičnog junaka koji nehtevši, na simboličkom planu, postaje oceubica i odgovoran za bedu porodice.

Tu porodicu spasava drugi sin, Gile, radnik u kragujevačkoj topolivnici, a Danilo bez obzira na svu svoju učenost jedino uspeva da se razboli i još više osiromaši porodicu. Da li treba shvatiti da će spas iz bede doneti radnička klasa a ne intelektualci?

Gile je otišao u Kragujevačku topolivnicu zato što nije hteo da uči školu. Poslali su ga tamo na prevaspitavanje, u nadi

Da, nije mi bilo dovoljno da završim predstavu tamo gde je pisac završio dramu, scenom u kojoj porodica jede vruć hleb i kobasice i pije pivo, hranu koju joj je Gile obezbedio. U Maramboovom vremenu takav kraj je bio optimističan. Radnik je zaradio da može da prehrani i sebe i babu i braću i sestre. Radnik je bio i nosilac budućih promena koje će se desiti u društvu. Internacionala, crveni manifest, proleteri svih zemalja ujedinite se, pesma Abrašević, sve je to živo početkom 20. veka. Čitajući Maramboa, odjednom se pojavio Dis. Dis takođe piše o trulom vremenu, ni njemu nije dano da ima zemlju bez ubogih ljudi. Osećaj za trulež vremena, bedu, spojio ih je u meni. Uvek kad režiram, naravno da upisujem celu sebe, svoj trenutak u kojem živim i osećanje sveta. Ja ne mogu bestrasno da radim, ne mogu samo razumom da raščlanjujem dramu. Imam potrebu da je radim celim bićem, inače ne bih radila.

ju svesti, želju, sa neverovatnom lakoćom i nadahnućem. Mi predstavom nismo želeli da uperimo prst u određenog čoveka već u problem. Naši političari ne znaju da su njihovi karakteri i ciljevi i motivi i strasti opevani davno. Da nisu novi, nego stari znanci iz komedija i tragedija. Sceni u predstavi kad Živka kači luk ko bisere oko vrata, kadi celu sobu i ukućane i sebe ne bi li joj muž postao ministar, gleda u karte i ljubi Bibliju, peva *Bože pravde,* publika se uvek smeje, prepoznaje to miksanje svega i svačega kako bi se postigao cilj. Smeju se od prvog minuta predstave, sve dok ne krikne "Ne dam vlast. Ne dam", kad priču zavrnemo. *Ministarka* je još bila vruća u meni kad su počele probe *Naših sinova.* Energije tih predstava su totalno različite. Ali radeći ih, ja sam izbacila iz sebe ogorčenost zbog svega što živimo i što nam se stalno vraća kao nekakva kob. ¶

SONJA ĆIRIĆ

foto: Mark Henry

Stihovi kralja Solomona

Mada je Siger više bio pevač, *interpretator*, nego kompozitor, *kantautor*, neke od njegovih autorskih pesama stekle su *evergrin* status, svojevrsnu besmrtnost

Među hiljadama stranica koje je napisao Artur Šopenhauer nalazi se i ona na kojoj ovaj filozof iznosi ponešto zabavnu tezu da bi ljudski život, kad bi bio vođen kako treba da se vodi, trebalo da traje tačno stotinu godina. (Biblija je čovjeku namijenila trideset manje, pa vi sad recite da je Šopenhauer pesimista...) Svako ko umre mlađi, na neki način je umro nasilnom smrću, kaže tu otprilike Šopenhauer. Sjetio sam se toga čitajući na nekom američkom sajtu vijest o smrti Pita Sigera, gdje se stajalo da je umro prirodnom smrću (*died of natural causes*). Nema onih formulaičnih smrtovničkih sintagmi tipa "poslije duže (ili kraće) bolesti"; čovjek je jednostavno umro, poslije dugog i ispunjenog života, i privatno i profesionalno, što se kaže, života kroz koji se odrazio veliki dio društvenih promjena u dvadesetom i dvadeset prvom stoljeću, u prvom redu kad je riječ o popularnoj muzici i politici. Ako je i nije doživio, Siger se pošteno približio stotoj. Umro je nešto više od tri mjeseca uoči svog devedeset i petog rođendana.

FOREST GAMP

Nema smisla pokušavati ovdje prepričati taj život i tu karijeru. Agencije, novine i portali već su nekoliko sati poslije Sigerove smrti dajdžestovali biografske podatke i diskografske informacije u stotinama nekrologa na raznim jezicima. Ono što eventualno ima smisla jest artikulacija nekih privatnih asocijacija u vezi sa Sigerom, za njegovo pjevanje i muziku. Ponovljeno je mnogo puta u tim silnim nekrolozima da je Siger više bio pjevač, *interpretator*, nego kompozitor, *kantautor*. A opet, neke od Sigerovih autorskih kompozicija stekle su *evergreen* status, svojevrsnu besmrtnost. Recimo ona *Turn! Turn! Turn!* – najpoznatija u *The Byrds* verziji – kod koje se uvijek kad je čujem, a često je čujem, sjetim 1994. godine, otvaranja puteva poslije Vašingtonskog sporazuma, novih filmova u lokalnim videotekama (vlasnik jedne od njih poslije je osuđen kao ratni zločinac), *Forest Gampa* i te pjesme, za koju je muziku napisao Pit Siger, dok je autor teksta vjerovatno kralj Solomon, odnosno ko god je već napisao biblijsku Knjigu Propovjednikovu, što je dala naslov i Hemingvejevom *Sunce se ponovo rađa*.

AKTIVIZAM

Nije, međutim, ni popularizacija tradicionalnih narodnih pjesama bila lišena autorskog elementa. Vjerovatno najslavniji i najbolji primjer predstavlja Sigerova tvrdnja da je zapravo on zaslužan za to što je dotad uobičajenije *We Will Overcome* postalo *We Shall Overcome*. Dali bi se navoditi brojni stilistički, estetski, pa i gramatički razlozi zašto je *shall* ovdje bolje (više odgovarajuće, tačnije, ljepše) od *will*, ali oni Sigera nisu interesovali. Njemu je *shall* trebalo jer mu je bilo pjevljivije. Nije nipošto slučajno da se Springstinov album napravljen u čast Pita Sigera zove *We Shall Overcome: The Seeger Sessions*. Trinaest pjesama tu skupljenih zaista jest najbolje združiti baš pod *We Shall Overcome* egidom, jer ona podrazumijeva i angažman i lirsku rezignaciju. Tako se to nekako sastavilo i u Sigerovoj biografiji: od mladalačkog aktivističkog komunizma, koji je u svemu slijedio SSSR-liniju, do priznanja pod stare dane, nekoliko godina pred smrt, da se i dalje osjeća komunistom, jer Sovjetski Savez sa komunizmom ima veze jednako koliko i crkve imaju sa izvornim hrišćanstvom.

KAFANSKI GOSPEL

Osim *We Shall Overcome*, dvije su još ključne pjesme na ovom albumu. Tu je najprije prvi singl *Pay Me My Money Down*, koji je – ako ga gledamo iz današnje perspektive, a album je, ne zaboravimo, objavljen s proljeća 2006. godine – anticipirao famoznu ekonomsku krizu. Kroz zaraznu veselu melodiju, *proleter* traži da mu se plati njegov rad. Kao onaj ko nije vlasnik sredstava za proizvodnju, proleter može jednako biti fizički i intelektualni radnik. Ali još važnija je *O Mary don't you weep*, jedna od onih pjesama koje bi se mogle korisiti u reanimaciji umjesto vještačkog disanja; ko ne krene barem da cupka nogom uz *O Mary don't you weep*, njega je ionako nemoguće oživiti. Uz ovaj, što bi rekao Zoran Paunović (vidi "Vreme" broj 808), "jezoviti, dimom i alkoholom natopljeni kafanski gospel", najbolje je ispratiti Sigera, čovjeka i umjetnika koji se *ostvario* u svemu čega se poduhvatio, koji je ostao *živ* (u svakom smislu) do posljednjeg daha. Nema razloga za jecaje, suze i žalovanje, on je odživio i potrošio život do kraja, na pravoj strani: u njegovom glasu se faraonova vojska utopila toliko puta. ¶

MUHAREM BAZDULJ

Životni maraton u deset slika

Književni prvenac Maje Trifunović, roman *Trkači na duge pruge*, namenjen je onoj publici čije čitalačko uho nije ni gluvo za tihe književne tonove, ali ni previše osetljivo za grmljavinu jezičkih udaraljki; onoj koja želi da čita o zlu koje nas je snašlo, ali da pritom ne škrguće zubima; onoj koja je uprkos okolnostima, svesna lepote svega onoga što nam život donosi

Teško da je Maja Trifunović svojoj prvoj knjizi mogla da smisli neki bolji naslov nego što je *Trkači na duge pruge* (Laguna, 2013). Likovi čije se sudbine manje ili više prepliću, zaista su svojevrsni maratonci: svako u potrazi za svojom srećom, a svi ophrvani problemima koje im je život u Srbiji serviрао, oni se bore, naprežu, posrću, padaju, ustaju, opet postaju jaki, opet malaksaju, a sve sa verom da ih na cilju ipak čeka nešto vredno sveg tog truda. Za razliku od njih, svakom čitaocu već je na prvim stranama jasno da neće imati nikakvih muka ni dilema. Ovo je, naime, delo koje prija i onima koji žude za književnom pismenošću i lepotom jezika, ali i onima koji traže živu radnju, pa čak i angažovanost.

U deset priča, od kojih svaku izgovara jedan lik, autorka se osvrće ne samo na "velike" teme kojima smo okruženi već i na one kojima se domaća književnost praktično uopšte ne bavi – uz fantastične pasaže o vršnjačkom nasilju, životu dečaka koji je donekle "poseban", generaciji koja svoju ljubav traži na internetu, *Trkači na duge pruge* donose, na primer, i priču o homofobiji i životu jednog "običnog", javnosti nepoznatog homoseksualca u Beogradu. Kroz ispovest čoveka koji je devedesetih otišao iz Srbije, ozbiljno je obrađen problem dijaspore, ali će najdirljiviji prikaz tog problema ipak pružiti priča žene koja pod NATO bombama očekuje da rodi dete i pritom se priseća prijatelja koji su na vreme pobegli: "Miruju sred tmastog ružičnjaka svojih zrelih godina, zure u televizijski ekran i gledaju kako domovina njihove dece sa zemljom sravnjuje domovinu njihovih roditelja. A oni se klate u tami, ni tamo, ni ovde. Prebegli, ne i utekli, dospeli, ne i uspeli, zaspali, ne i usnuli."

Ništa manje slikovit i ništa manje jezički besprekoran nije ni opis "izgubljene generacije" koja je prešla polovinu svoje duge staze: "Tada nisam znala, nisam mogla znati da ti pojma nemaš dolaziš li ili odlaziš, stigao li si ili se tek vraćaš – sediš u tranzitu, na hladnoj metalnoj stolici pod golim neonkama, na najnegostoljubivijem delu životnog aerodroma gde postoji samo jedan frišop s veoma ograničenom ponudom."

Do sada poznata kao jedna od naših najboljih simultanih i književnih prevoditeljki za engleski jezik, Maja Trifunović je ovde pokazala nesumnjiv književni dar, jezičku perfekciju, ali i duboko razumevanje vremena i mesta u kojima živimo. Zahvaljujući tome, ona uspeva u nečemu što retko kojem domaćem piscu polazi za rukom – da se s merom i ukusom, svakom razumljivo i blisko, podsmehne kako užasu oko nas tako i melanholiji u nama; da u književnost prenese sprdnju sopstvenim bolom, koja nam je u realnom životu već postala deo karaktera. Čitaoci su stoga počašćeni katkad duhovitim, katkad samo gorkim, ali u svakom slučaju inovativnim i pamćenja vrednim metaforama. Žena kojoj su godine već zakucale na vrata tako konstatuje: "Videla sam svoju budućnost kako hramlje u ortopedskim cipelama." Jedna druga, ostavljena, u svojoj se priči obraća muškarcu koji je ostavio: "Ti, delija bez muda, koji pucaš u nenaoružan svet i gaziš slepice na pešačkom prelazu – evo moj slučaj, na primer." Taj duh ne nestaje čak i u situacijama kada su problemi mnogo veći, pa će devojčica razvedenih roditelja, čiji se otac mnogo više bavi sinom svoje nove izabranice nego sopstvenom ćerkom, duhovito primetiti: "Ne zavidim malcu, ćale je davitelj nad daviteljima, dosadan ko tapiserija moje babe, a njene su tapiserije preko celog zida, s milion detalja, zato je valjda i oćoravila pre vremena."

Likovi ove knjige pripadaju svim generacijama – od dečijeg do staračkog doba, ali autorka uspeva da oseti probleme i poglede na život svakog od njih. Priče se stoga razlikuju ne samo jezički (u smislu dužine i strukture rečenice, kao i izbora reči) već i grafički, po vrsti i veličini slovnog fonta, što predstavlja dodatni kvalitet ovog izdanja. No, uprkos tome, ovo nikako nije "delo za svakoga", već samo za biranu publiku – onu čije čitalačko uho nije ni gluvo za tihe književne tonove, ali ni previše osetljivo za grmljavinu jezičkih udaraljki; onu koja želi da čita o zlu koje nas je snašlo, ali da pritom ne škrguće zubima; onu koja je uprkos okolnostima, svesna lepote svega onoga što nam život donosi. Ili, kako to kaže Maja Trifunović: "Valja zatvoriti oči, valja skočiti u prazno, uhvatiti tuđu ruku, verovati da je krilo. I leteti." ¶

TAMARA SKROZZA

EPS dildovanje

Čitave protekle nedelje, tema vesti bili su računi za struju. Širom Srbije, televizije su snimale građane koji su se žalili pred šalterima kompanija za distribuciju električne energije. Pokazalo se da struja, kao izvor energije, definiše gotovo sve aspekte našeg života, pa smo, osim što smo građani, birači, korisnici usluga – poglavito – potrošači električne energije. U skladu sa tim, pred šalterom, sa računom, pred službenicama ili pred kamerama izlagali smo svoju potrošačku, električnu biografiju!

Evo nekoliko primera, naših života, opisanih terminima računa za struju:

(penzioner, Beograd): Bila je topla zima, nije bio minus, bojler palim samo noću, kalorifer tek povremeno, imam šporet sa dva kola na struju, al rerna je na plin, kako prošli mesec 3000 dinara, a sad 5000?

(građanka u kaputu, radno aktivna): Nas četvoro smo sticajem okolnosti gotovo celog dana van kuće. (Ovo je sa stanovišta lopova dragocena informacija – nisu je morali preneti.) Nas dvoje radimo, suprug je na terenu, a deca studiraju, pa su na fakultetima po ceo dan. Nemoguće da smo potrošili ovoliko.

(majstor): Pratio sam moje brojilo, nešto tu nije u redu! Evo, zapisivao sam dnevnu potrošnju, sam sâm očitavao: ne poklapa se prošli mesec i ovaj.

Videli smo i čuli, dakle, kako živi običan narod koji štedi struju, a prema svedočenjima, uglavnom smo pomerili bioritam u skladu sa jeftinom strujom. Zlobnici bi rekli da smo se povampirili, jer mašinu za veš, peglu, termoakumulacionu peć – uključujemo noću. Međutim, ni to nije bilo dovoljno da se uštedi na računima za struju: više desetina hiljada građana zbunjeno je gledalo u taj famozni papir koji prikazuje matematiku više vrste.

Među "greškama" se pojavio i određeni broj računa sa milionskim iznosima, naročito u niškom kraju, a udruženja građana se pitaju da li je za te besmislene račune plaćen PDV.

Za greške su prvo okrivljeni honorarno angažovani "čitači" – sezonci plaćeni preko studentskog servisa. Kao u seriji, "student je zabrljao račun", a pogrešno očitavanje su novinari čak tumačili lošim vidom – pa su se dodavale nule, osmica i nula su slične, četvorka i sedmica – začas hiljada postane milionče!

Ja sam završio srednju elektrotehničku školu, pa me posebno zabavila teorija prema kojoj su za poludele račune za struju odgovorne varijacije napona u našoj mreži (što je istina), ali da kad "padne napon", onda brojilo "povuče jaču struju" (što je notorna glupost).

Frku je napravila ministarka Zorana Mihajlović, svesna da posle zagađenja vode u Užicu, kada je vojska spasila stvar, za ovu svinjariju mora neko da odgovara. Sprečen je pokušaj da se angažuje privatna firma za štampanje računa (mora da se štampa dvostrano), najavljeni su otkazi direktorima preduzeća za distribuciju, a vd EPS-a se čak pojavio među građanima koji podnose reklamacije na račune.

Uz najbolju volju da pokaže brigu i odgovornost, nastup direktora je kod mene stvorio apsolutno nepoverenje u sistem obračuna i naplate električne energije.

Otkrili smo da postoji više od 30 načina obračuna, što je logično, jer imate zelenu, plavu i crvenu zonu, angažovanu snagu, energetski zaštićene potrošače i ko zna kakve još andermolje. Ukoliko plaćate na vreme, možete eventualno dobiti popust od pet odsto, ali ako ne plaćate uopšte i napravite dug, on će vam pre ili kasnije biti reprogramiran, kamate oproštene i ponudiće vam da plaćate na rate.

Ukratko, isplati vam se da ste neuredan platiša.

Neuporedivo veće razočaranje stvorila je izjava, data u dobroj nameri, da se razumemo, da je sistem naplate prevaziđen, arhaičan i ne registruje male greške. Lako ćete utvrditi da nešto nije u redu ako ste dobili račun na milion dinara, ali šta ako već godinama plaćate deset ili dvadeset odsto veći račun, a da toga uopšte niste svesni? Sistem je neosetljiv na tu vrstu greške, neprecizan je, dakle, po zakonu velikih brojeva, ako umesto 2000 plaćate 2500 ili 3000 i tako godinama i tako hiljade potrošača, onda je to ogromna svinjarija. Ostvarila se moja najcrnja slutnja da država od građana koji plaćaju račune namiruje gubitke u prenosu, krađu struje, troškove neplatiša i plate za ogroman broj zaposlenih. Mi koji plaćamo, osim računa za struju, plaćamo i cenu socijalnog mira u Srbiji. Ovo nije solidarnost kakvu podrazumeva, recimo, zdravstveno osiguranje, to je pljačka kojom se plaća nesposobnost države i javnih preduzeća.

Naše naivno uverenje, na kojem se zasniva život u savremenom društvu, da "neko" kontroliše potrošnju struje koju plaćamo, kvalitet vode koju plaćamo i pijemo, bezbednost hrane, kvalitet obrazovanja i tako unedogled – jer naše funkcionisanje se bazira na tome da verujemo i ne proveravamo – sve to je dovedeno u pitanje. Neko nas, dame i gospodo, električno zajebava! ¶

DRAGAN ILIĆ

Ukrajina: Viktor Janukovič u nokdaunu

VATRENE

Pod pritiskom demonstracija premijer Mikola Azarov podneo je ostavku. Parlament je po nalogu predsednika Viktora Janukoviča povukao zakone protiv demonstranata. Svetski šampion u boksu Vitalij Kličko upozorava da je to tek "jedan korak ka pobedi". Da li je došlo do prekretnice, ili Janukovič hoće da dobije na vremenu, i da li je opozicija dorasla situaciji

Demonstracije mesecima ne jenjavaju. Ima ljudskih žrtava. Demonstranti zauzimaju državne institucije. Zvaničnici Evropske unije podržavaju "proevropsku opoziciju" i razmatraju uvođenje sankcija protiv Kijeva. Rusija pruža podršku "demokratski izabranoj vlasti". Predsednik Viktor Janukovič mora da donese odluku: da li da proglasi vanredno stanje i upotrebi ozbiljniju silu protiv demonstranata ili da popusti. Režim okleva, pokazuje prve znake slabosti.

Uprkos ranijim nepopustljivim izjavama, predsednik vlade Mikola Azarov u utorak podnosi ostavku. Izjavljuje da je to učinio po dogovoru sa Janukovičem ne bi li omogućio "politički kompromis i mirno rešenje konflikta". Po nalogu Janukoviča istog dana parlament povlači prethodno po hitnom postupku donete zakone koji su imali za cilj da zastraše demonstrante, ali su samo dodatno zaoštrili situaciju. Zakoni su predviđali drakonske kazne za nošenje šlemova, maski ili neovlašćeno podizanje bina i zauzimanje javnih zgrada...

Parlament razmatra i amnestiju za demonstrante, kao i formiranje komisije koja bi trebalo da se bavi promenom Ustava koji, po mišljenju opozicije, predsedniku daje prevelika ovlašćenja. Za sada (u utorak, kada ovaj broj "Vremena" ide u štampu) još je uslov za amnestiju da se demonstranti povuku iz ministarstava koje su zauzeli i poruše, gotovo sveprisutne, barikade.

I ako je i neposredno okruženje tražilo "odlučnu reakciju države", a neki ruski komentatori se pitali zašto ne izda naređenje da se puca, Janukovič je odlučio da dobije na vremenu. I suviše je rano da se govori, a i teško je u to poverovati, da je reč o "prekretnici".

Nemački "Špigl" piše da je plan Janukoviča da "revolucionarnu opoziciju" uvuče u vladu i tako joj izduva vetar koji joj sada sa ulica duva u leđa. Jer, zemlja je bankrotirala, državna kasa je prazna, privreda posrnula. Ko god da je na vlasti, ne bi mogao da napravi čudo i morao bi da uvidi da bi se bez pomoći, ili pod pritiskom, Rusije situacija još više pogoršala. Janukovič računa i na to da su vođe opozicije, kakav je bokserski šampion u teškoj kategoriji Vitalij Kličko, ipak "politički amateri".

ULICE

BITKA ZA KIJEV: Proevropski demonstranti protiv policije
fotografije: AP PHOTO

I bivši predsednik Poljske Aleksandar Kvašnjevski izlaz u krizi vidi u "vladi nacionalnog spasa". Svakako ostaje pitanje promene Ustava, koji ovakav predsedniku daje ovlašćenja da, kad god poželi, može da raspusti vladu.

INTERESNA ZONA RUSIJE

U vreme kolapsa Sovjetskog Saveza savetnik u Beloj kući Zbignjev Bžežinski pisao je da "bez Ukrajine, Rusija prestaje da bude imperija, ali da sa podređenom Ukrajinom Rusija automatski postaje imperija". Teorijom o kreiranju nove ekonomske Evroazije sa sedištem u Moskvi pojedini prozapadni analitičari tumače suštinu protesta u Ukrajini, zemlji nezavisnoj od 1991. godine sa ogromnim ekonomskim resursima.

Najnoviju krizu je izazvalo poništavanje odluke ukrajinske vlade o približavanju Evropskoj uniji krajem prošle godine, čime bi se ukinula dugogodišnja dominacija Moskve. Ukrajina sa evropskom perspektivom; Ukrajina kao buduća članica Evropske unije koja bi eksploatisala ukrajinske resurse; Ukrajina eventualno kao članica NATO-a... Ukrajina je, gledano iz Moskve, ruska interesna sfera.

Kriza u Ukrajini bila je jedna od ključnih tema samita održanog u Briselu 28. januara 2014. Predstavnici Rusije i EU (Putin i Lavrov, s jedne, i Žoze Manuel Barozo i Ketrin Ešton, sa druge strane), razgovarali su o demonstracijama širom Ukrajine protiv odluke vlasti da zamrzne trgovinski sporazum sa EU i okrene se Rusiji. Rusija i EU su u nekoliko navrata do sada razmenjivale optužbe za mešanje u unutrašnje stvari Ukrajine, a Moskvu su posebno naljutili visoki funkcioneri EU među demonstrantima na glavnom kijevskom trgu proteklih nedelja. Dok jača evroskepticizam, širi se razočaranje u EU, briselskoj birokratiji mora da godi kada demonstranti u Kijevu neustrašivo jurišaju protiv "diktatorskog režima" sa zastavom Unije na grudima.

Iskusne diplomate u Briselu i te kako znaju da je od sankcija slaba vajda. Takođe, postoji strah da bi reakcije Brisela mogle dodatno da zaoštre situaciju, a u EU koju potresa kriza nema milijardi kojima bi mogla da parira Rusiji. Sa druge strane, ako Brisel potpuno ispusti iz ruku po površini drugu po veličini evropsku državu, izgubiće na verodostojnosti. »

OSTAVKA: Bivši premijer Mikola Azarov

U PRVIM REDOVIMA: Vitalij Kličko

Nemački političar Aleksandar Graf Lambsdorf kaže: "Evropi je potrebna nova istočna politika. Pokušaj EU da u istočnom komšiluku ostvari bezbednost i stabilnost protiv Rusije, grandiozno je propala." Lambsdorf nije jedini koji upozorava da je neozbiljno da se zanemaruje uticaj Rusije i da Moskvu treba više uključiti u dijalog.

Prema podacima opozicije, broj žrtava tokom masovnih demonstracija u Ukrajini porastao je na šest, dok su vlasti do sada navodile podatak o dvoje mrtvih. Nakon pogibije demonstranata i ranjavanja stotine ljudi u kijevskom krvoproliću, uključujući i policajce od kojih su neki zapaljeni Molotovljevim koktelima, Ukrajini i dalje prete građanski rat ili podela zemlja. Popuštanje Janukoviča je samo zatišje. Potreban je dogovor između Moskve i EU pre nego što se stvari u potpunosti otrgnu kontroli.

Problem je i šarolikost opozicije. Tu su trojica istaknutih opozicionih lidera – relativno liberalni, u Nemačkoj veoma popularni Vitalij Kličko i Arsenij Jacenjuk, i "reformisani neonacista" Oleg Tjahnibok. Ali tu su i vođe takozvanog "desnog sektora" – nacionalisti, ekstremisti, huligani – koji su u utorak Janukoviču uputili sopstvene zahteve. "Desni sektor" se proglasio "nacionalnim pokretom" i pozvao na samoodbranu, jer ih "strah opozicionih partija okupljenih oko Klička da konsekventno revoluciju dovedu do kraja" primorava da "sami preuzmu odgovornost za revolucionarni proces". To kaže vođa desnog otpora Dmitrij Jaroš, a zvuči kao da im na pamet ne pada da napuste ulice.

RUSKE MILIJARDE

Ukrajina je objavila da će povući još dve milijarde dolara – pored ranijih tri milijarde dolara, koje je dobila prodajom obveznica – od ukupno 15 milijardi kredita koje im je ponudila Moskva nakon što je Kijev zamrzao sporazum o pripremama za pridruživanje EU. Iako će ovaj kredit pomoći Ukrajini da izađe na kraj sa osam milijardi dolara spoljnog duga ove godine i oporaviti iscrpljene rezerve, čini se da to ne ostavlja utisak na hiljade ljudi na ulicama koji traže i vanredne predsedničke izbore. Niko se ne pita šta bi bilo, da Moskva, u slučaju promene vlasti i političkog kursa Kijeva, obustavi obećanu pomoć.

Osim toga, i dalje se vodi rusko-ukrajinski spor oko cene gasa i tranzita oko 80 odsto gasa za Evropu, koji je rezultirao izgradnjom Severnog i Južnog toka zbog "neplatiša". Rusija je tvrdila da Ukrajina ne plaća gas, a da pokušava da ga izvozi u EU. Ukrajinski zvaničnici su to negirali, ali je kasnije ukrajinski Naftogas priznao da je ruski gas namenjen evropskim zemljama ipak "sifoniran" i upotrebljavan za domaću potrošnju, o čemu je "Vreme" već pisalo ("Zašto kažeš Julija, a groši ne daješ", Vreme br. 1195, novembar 2013). Kriza je dosegla kulminaciju 1. januara 2006, kada je Rusija obustavila snabdevanje EU gasom preko ukrajinske teritorije, da bi 4. januara 2006. preliminarnim ugovorom Rusije i Ukrajine snabdevanje bilo obnovljeno. Međutim, spor o gasnom dugu i o "sifoniranju" se rasplamsao i oktobra 2007, što je dovelo do redukcije snabdevanja gasom u martu 2008, a krajem te godine kriza oko plaćanja opet dostiže usijanje, zbog čega je u januaru 2009. u jedanaest evropskih država smanjena isporuka gasa... Na kraju, saopšteno je da je postignut sporazum o tome da će gasni dug Ukrajine od 800 miliona evra biti plaćen do kraja 2013. Dug nije vraćen.

KO KOGA UBIJA

Sukob u Ukrajini reflektuje duboku, decenijama produbljivanu podelu osiromašene i disfunkcionalne države na proevropski zapad i proruski istok, a ti strahovi nikad nisu imali realnije uporište u stvarnosti nego danas. Čini se da međunarodna zajednica opet više deluje kao katalizator nasilja, a ne kao faktor smirivanja situacije. Zapadne sile stale su na stranu demonstranata iako se još nije slegla prašina i razvejao dim sa kijevskih ulica. Odgovori na pitanja poput ko je pucao iz snajpera, ko je palio objekte i raspirivao vandalističku terevenku, kao da ne zanimaju međunarodnu zajednicu.

SAD su poručile da ukidaju vize ukrajinskim činovnicima koji su umešani u represiju nad protestantima. Evropska unija je odmah dodala da će i oni, verovatno, učiniti isto. Niko nije rekao da će ukinuti vize paravojno organizovanim ultranacionalistima iz grupe Desni sektor koji bacaju Molotovljeve koktele na policiju. Kanadski ambasador je na oš-

Izbegnuto vanredno stanje

Ukrajinska ministarka pravde Olena Lukač podigla je tenzije zapretivši da će zatražiti uvođenje vanrednog stanja i prekid pregovora sa opozicijom ukoliko demonstranti ne napuste zgradu Ministarstva pravde koju su tokom noći bili okupirali u "simboličnom činu" kojim se od vlasti "oduzima pravda". Vanredno stanje podrazumevalo bi ograničenje kretanja građana i vozila, zabranu okupljanja, demonstracija i štrajkova, obustavu aktivnosti političkih partija i uvođenje policijskog časa. Zvaničnici su kasnije saopštili da se ne planira preduzimanje takvih mera. Antivladini demonstranti su napustili zgradu, a njihov portparol je izjavio da ne žele da provociraju vlasti, ali i da će se vratiti ukoliko u parlamentu ne bude pomaka. Ispred zgrade Ministarstva ostalo je tridesetak osoba koje patroliraju u maskirnoj odeći i sa palicama u rukama. Dok su opozicioni lideri bili na sastanku sa Janukovičem, predsednikova stranka je saopštila da nema nameru da popusti po bilo kom pitanju u skupštini. "Parlament neće glasati o ostavci vlade", rekao je Interfaksu Mihailo Čečetov, portparol Partije regiona. On je kazao da će njihova parlamentarna frakcija takođe blokirati bilo kakav pokušaj da se ukine antiprotestni zakon koji su Janukovičevi lojalisti progurali u skupštini 16. januara. "Kategorično smo protiv promene ovih zakona. O čemu mi ovde pričamo? Bandit mora da ide u zatvor", rekao je. A onda je Janukovič naredio drugačije.

trom sastanku diplomata u Kijevu poručio ukrajinskim vlastima da su "prešle Rubikon" upotrebom prekomerne policijske sile protiv demonstranata.

Pobunjenici su veoma dobro organizovani i opremljeni, mnogi imaju kacige, štitove, maskirne uniforme, podeljeni su prema vojničkom rasporedu, imaju logistiku i očigledno finansijsku podršku. Pristalice ukrajinskih vlasti često optužuju medije da izveštavaju jednostrano sa protesta, te da su pristrasni u korist opozicije. Proruski mediji često demonstrante optužuju za fašizam i ističu da se protesti ne mogu nazvati mirnim. Ruski provladin radio Glas Rusije u celini je objavio, kako je navedeno, pismo jednog pripadnika specijalne policije Berkut, u kojem se opisuje napeta situacija u Kijevu.

Neimenovani policajac, pun revolta, ističe da je policija "na meti fašističkih napada", dok istovremeno "mora da se suzdržava od upotrebe sile". "Izgleda kao da mi ubijamo civile i ranjavamo demonstrante, ali niko ne želi da prikaže kako nas dižu u vazduh i pale. Mediji su Berkut i druge snage bezbednosti prikazali kao fašiste", ističe se u pismu i dodaje da su svi mediji "prodani" i da "šire laži". U pismu je navedeno i da demonstranti ispred zgrade vlade "puštaju nemačke ratne koračnice, nose zastave sa svastikom i simbole Trećeg rajha". Dodaje se da su demonstranti jednog "osamnaestogodišnjeg vojnika razapeli na ulaznu ogradu" i da je 24. januara ispred zgrade vlade jedan pripadnik Berkuta uboden u grkljan. "Ti momci su tamo žrtvovani. Naređeno im je da drže poziciju i da ne koriste silu, jer na kraju ispada da mi nismo ovde da bismo ugasili nemire, već da bismo čuvali red i mir za vreme mirnih demonstracija", zaključuje se u pismu čiju autentičnost nije bilo moguće proveriti iz nezavisnih izvora. Na sajtu "Ukrajinske pravde" pre nekoliko dana objavljen je snimak na kojem se vidi kako pripadnici Berkuta teraju jednog privedenog demonstranta da stoji go na snegu dok ga oni fotografišu.

IZLAZ IZ SLEPE ULICE

Rusija stvara utisak da se drži po strani, u stilu "Moskva se ne meša u unutrašnje poslove suverenih država". Moskva ima najveći uticaj na odluke koje se donose u Kijevu. Nakon što je naprasno okrenuo leđa Evropskoj uniji i doneo zakone o (ne)slobodi okupljanja, režim Viktora Janukoviča uživa podršku Kremlja. Portparol administracije Vladimira Putina poručio je da ne razume "ambasadore stranih zemalja koji rade u Kijevu i govore šta treba da učine ukrajinske vlasti".

Komentator uticajnog moskovskog dnevnika Komersant, Maksim Jusin, u svom novom tekstu piše da je "nastupio trenutak da se u rešavanje krize u Ukrajini uključe međunarodni posrednici, prvenstveno EU i Rusija". Jusin smatra da suprotstavljene strane ne mogu da izađu iz slepe ulice bez pomoći međunarodne zajednice, jer se i vlast i opozicija u Ukrajini ponašaju neodgovorno i netransparentno.

"Vlast Janukoviča iz nekog razloga donosi prerigidne, nedorađene i vrlo sporne zakone koji, kako su pokazali aktuelni događaji, nisu primenljivi u stvarnosti. Zašto je onda trebalo glasati za njih, dolivajući kerozin na već dogoreli, skoro utihnuli oganj Majdana?", piše Jusin, ne štedeći ni opoziciju." Vitalij Kličko u jednom trenutku pristaje na dijalog s vlastima, dva puta razgovara s predsednikom Janukovičem, u drugom izjavljuje da odustaje od pregovora, u trećem istupa protiv radikala koje naziva provokatorima, a u četvrtom se približava neonacisti Olegu Tjahniboku, koji navodi masu na Majdanu da urla 'Slava herojima!'"

Jusin zagovara snažan angažman Rusije, s jedne, i Evropske unije, s druge strane, ali uz neke promene: "To ne smeju da budu ljudi koji su dosad usmeravali politiku EU prema istoku. Ne Poljaci, ne baltičke zemlje, ne švedski šef diplomatije Karl Bilt. Za njih je Ukrajina polje geopolitičke borbe s Moskvom. Danas je kao nikad važan glas evropskih 'teškaša', prvenstveno Nemačke i Francuske", piše Musin, koji smatra da je tim zemljama važna stabilnost na kontinentu, da su odgovorne i da imaju autoritet. Za Moskvu predlaže ulogu iz senke koja ne teži isticanju, budući da "kod jedne od sukobljenih strana izaziva takav antagonizam".

Diskretna uloga Moskve i direktna uloga evropskih "teškaša" verovatno je najpametnije moguće rešenje, ali malo ko veruje da će se to i desiti bez daljih sukoba. ¶

BILJANA VASIĆ

Povratak na početak

Pre tri godine, 25. januara 2011, počele su demonstracije posle kojih je okončana tridesetogodišnja vlast Hosnija Mubaraka. U protestima koji su trajali osamnaest dana poginulo je oko 850 ljudi, uglavnom u sukobima sa policijom i vojskom koje su branile tadašnjeg predsednika. Konačni pad Mubaraka usledio je pošto je vojni vrh zaključio da mu je vreme isteklo pred gnevom koji se valjao ulicama. Govorilo se tada da su oni koji su poginuli u demonstracijama dali živote za novi Egipat, u kome neće biti represije i nepravde. A sada kao da sve počinje iz početka

foto: AP Photo

foto: Epa

Egipat je prošao dug put u poslednje tri godine, od početne euforije i nade u bolji život, prvih slobodnih izbora, parlamentarnih i predsedničkih, protesta nezadovoljnih jer se ionako loša ekonomska situacija dodatno pogoršala, demonstracija onih koji su smatrali da predsednik Mohamed Morsi i islamističke partije guraju zemlju u ekonomsku katastrofu i radikalnu islamizaciju, vojnog puča kojim je 3. juna prošle godine Morsi srušen, protesta Morsijevih pristalica zbog vojnog udara koje su snage bezbednosti ugušile u krvi...

Posle toliko dramatičnih događaja, Egipat kao da se ovog 25. januara vratio na istu tačku. Egipatska vojska i policija su tog dana opet blokirale trg Tahrir u Kairu, simbol revolucije protiv Mubaraka i mesto na kome od tada tradicionalno demonstriraju nezadovoljni. Po izveštajima agencija, u sukobu sa demonstrantima snage bezbednosti koristile su suzavac, pucale bojevom municijom u vazduh, ali i u meso; demonstranti su palili gume, bacali Molotovljeve koktele i kamenje. Bilans ovogodišnjeg 25. januara je najmanje 49 ubijenih, 250 povređenih, hiljade uhapšenih, i u Kairu i u mnogim drugim egipatskim gradovima.

MARŠAL UMESTO MARŠALA

Sukobljene snage bile su, prema tvrdnjama dopisnika stranih agencija, sličnog sastava kao i pre tri godine: na jednoj strani vojska i policija, ali i građani koji podržavaju sadašnju vlast; na drugoj islamisti (ovog puta, doduše, najbrojniji), uz dodatak nezadovoljnih "liberala" i gnevne sirotinje. Jedino su razlozi bunta bili nešto drugačiji. Islamisti su protestovali zbog rušenja Morsija i represije prema Muslimanskom bratstvu koja je potom usledila, "sekularisti" jer vojska izlazi iz senke, u koju se bila nakratko povukla, i ponovo uzima vlast čvrsto u ruke, kao i u vreme Mubarakove vladavine; razlozi besa sirotinje ostali su isti – nepodnošljiv socijalni položaj, koji se nije promenio.

Jedna od razlika u odnosu na kraj Mu-

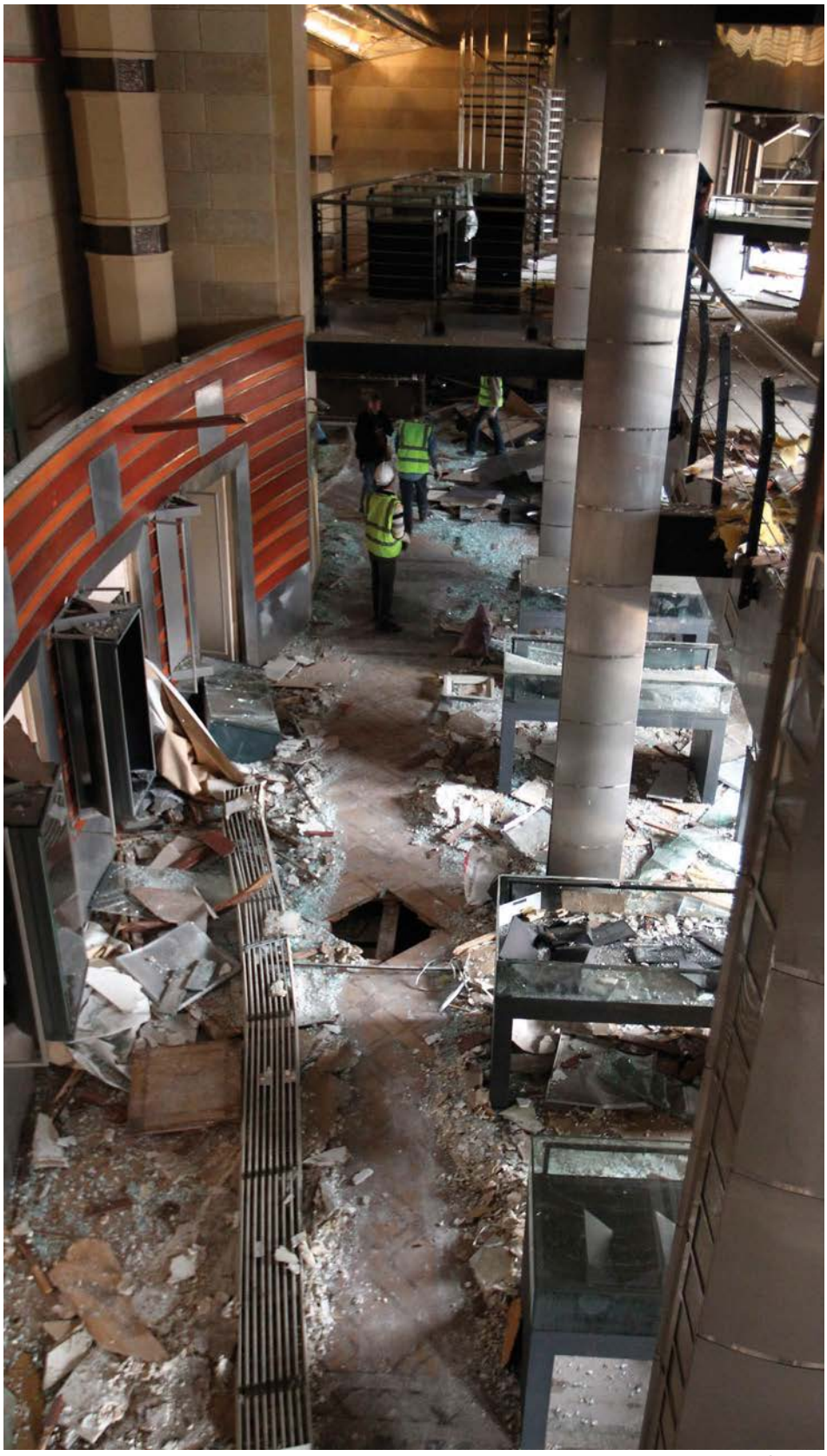

foto: Epa

PORAST TERORIZMA: Protesti i žrtve u Kairu i bombaški napad na Nacionalnu biblioteku

barakove ere je i promena na čelu egipatske vojske. Tadašnjeg ministra odbrane i načelnika generalštaba, maršala Mohameda Huseina Tantavija, Morsi je pod pritiskom penzionisao 2012. godine, čim je došao na mesto predsednika. Tantavi je praktično bio najvažnija ličnost u zemlji od pada Mubaraka do izbora Morsija. Mohamed Morsi je verovatno pomislio da će penzionisanjem Tantavija izbeći opasnost da maršal i vojska zadrže iza scene poluge moći u rukama, ali mu je proračun bio pogrešan. Tantavija je zamenio general Abdel Fatah al Sisi, koji je bio na čelu puča kojim je vojska oborila Morsija 3. jula prošle godine.

Mada je vojska posle toga postavila privremenu vladu i privremenog predsednika, Adlija Mansura, jasno je da je vlast u rukama vojnog vrha koji donosi sve ključne odluke, od obračuna sa Muslimanskim bratstvom do planiranja izbora. Pre referenduma o ustavnim promenama, održanog 14. i 15. januara, general Al Sisi se oglasio tvrdnjom da će se kandidovati za predsednika "ako narod to bude želeo". Pošto su privremene vlasti obznanile da je od 20 miliona izašlih glasača (od 53 miliona upisanih u birački spiskove) čak 98,1 odsto podržalo ustavne promene, vojska je procenila da je narod poželeo generala. U stvari, maršala Al Sisija, jer mu je 26. januara privremeni predsednik Adli Mansur, koga je na to mesto Al Sisi i imenovao, dodelio najviši vojni rang.

Poziv vrhovnom komandantu da se na "zahtev naroda" kandiduje na predsedničkim izborima uputio je javno egipatski Vrhovni savet oružanih snaga, u saopštenju pročitanom na televiziji između dva priloga u čast vojske i policije. Datum glasanja određuje Visoka izborna komisija, a izbori moraju da se održe najkasnije 90 dana posle usvajanja ustava, što znači do polovine aprila. Adli Mansur je najavio da će se predsednički izbori održati pre parlamentarnih, mada je "mapom puta za budućnost" donetom posle svrgava-

»

Morsi na sudu

Svrgnuti predsednik Mohamed Morsi stigao je 28. januara helikopterom u Kairo iz aleksandrijskog zatvora Borg el Arab, da bi se pojavio pred sudom. Morsi je optužen, između ostalog, za špijunažu za strane organizacije, podsticanje na ubistvo opozicionih demonstranata, bekstvo iz zatvora i ubistva policajaca tokom ustanka protiv Mubaraka 2011. godine. Oko 130 optuženih u tom procesu na suđenje je stiglo autobusima, među njima i pripadnici palestinskog Hamasa i libanskog Hezbolaha.

Na snimku egipatske državne televizije video se Morsi u staklom oivičenom metalnom kavezu, odvojen od ostalih devetnaest optuženih. BBC je preneo da je Morsi na početku suđenja povišenim tonom rekao: "Ja sam predsednik republike, kako onda mogu da me drže zatvorenog nedeljama?", da je pitao sudiju: "Ko ste vi, znate li vi ko sam ja?!" AP kaže da su optuženici u jednom trenutku okrenuli sudiji leđa u znak protesta zbog suđenja i počeli da viču: "Dole vojne vlasti!", posle čega je sudija isključio ton. Agencije prenose i reči jednog višeg zvaničnika televizije da su bezbednosne snage zahtevale prekid direktnog prenosa suđenja. Suđenje se odvija u kompleksu policijske akademije u istočnom Kairu, oko koga su bile raspoređene jake snage bezbednosti. Izveštači sa lica mesta preneli su da su se ispred zgrade okupile pristalice načelnika generalštaba egipatske vojske Abdula Fataha al Sisija.

fotografije: Reuters

nja Morsija bilo najavljeno da će izborni redosled biti obrnut. Mansur je izjavio da je doneo odluku o izmeni mape puta kako bi "ispunio zahteve većine političkih snaga". Ta većina je očigledno na strani vojske, jer ova promena deluje logično u svetlu Al Sisijeve kandidature.

LJUBAV PREMA ČVRSTOJ RUCI

Njegova pobeda na predsedničkim izborima široko bi otvorila vrata pobedi onih koje će vojska podržati i na parlamentarnim izborima, a čini se da Sisijeva pobeda na predsedničkim izborima teško može doći u pitanje. Rezultati referenduma pokazali su da egipatsko društvo jeste duboko podeljeno (islamisti su referendum bojkotovali i tvrdili su da su rezultati lažirani), ali da Morsijevi protivnici nisu zaboravili da je vojska, sa Al Sisijem na čelu, srušila Morsija, i zbog toga joj daju svoj glas. Brutalni obračun vojske sa Muslimanskom braćom i svima koji se protive takvoj moći vojnog vrha će se verovatno nastaviti i u narednom periodu, pa Al Sisijevi protivnici, posle iskustva sa referenduma, neće imati mnogo razloga da izađu masovno na birališta. Osim toga, Sjedinjene Američke Države, najvažniji inostrani pomagač Egipta, nisu komentarisale kandidovanja Al Sisija na izborima, osim što su ritualno pozvale egipatske vlasti da poštuju buduću "ravnotežu vlasti", pominjući i "ravnotežu moći između vojske, civilne vlade i pravosuđa koja će takođe biti važna".

Jedan od razloga za Al Sisijev optimizam je i tradicionalno verovanje da vojska čvrstom rukom može da zaustavi haos i ubijanje, a takvo verovanje nije karakteristično samo za Egipat. U slučaju ove zemlje, takve nade deluju besmisleno s obzirom na sve što se u njoj dešavalo u bliskoj prošlosti. Ako su nešto Egipćani mogli da nauče u Mubarakovoj eri, to je da gvozdena ruka ne leči korupciju i siromaštvo, a ako ne donosi ni stabilnost, onda je svako dejstvovanje te ruke besmisleno.

Posle rušenja Morsija prošle godine i krvavog obračuna sa njegovim pristalicama na ulicama, pri čemu je ubijeno više od hiljadu ljudi, hapšenja čelnika i simpatizera Muslimanskog bratstva, činilo se da je vojska golom silom i strahom utišala proteste. Ispostavilo se da je to bilo samo za kratko. Morsijeve pristalice protestuju gotovo svakodnevno, nije ih zaustavila ni činjenica da je privremena vlast proglasila Bratstvo terorističkom organizacijom, a raste i broj napada ekstremističkih grupa, kako na nemirnom Sinaju tako i u gradovima. Samo u danu pre obeležavanja početka revolucije protiv Mubaraka, 24. januara, u Kairu su odjeknule četiri eksplozije. Korišćeni su automo-

OD REVOLUCIONARA DO KONTRAREVOLUCIONARA: Pristalice Mohameda Morsija

bil bomba, granate kućne izrade, ručne bombe... U eksplozijama je poginulo šestoro ljudi, a povređeno je preko sto osoba. Mete su bile zgrade policije, grupe policajaca, ali eksplozije su se dešavale pored bioskopa, metro stanica, ginuli su i ranjavani i civili. Militantna grupa "Ansar Beit al Makis" preuzela je odgovornost za ove bombaške napade u Kairu, ali i za mnoge druge terorističke napade širom Egipta, i pozvala ljude da se klone zgrada u kojima se nalazi policija.

IZBORIMA DO POTPUNE VLASTI

Reklo bi se da egipatska vojska, i pored svega pomenutog, ne namerava da menja ni metode ni zacrtane ciljeve. Pošto je visoka komanda vojske posle sastanka kojim je predsedavao Al Sisi izdala saopštenje ocenjujući da je "poverenje koje narod ukazuje maršalu poziv na koji se mora odgovoriti", novopečeni maršal je zahvalio vojnoj komandi što mu je dala "pravo da odgovori na poziv dužnosti". Al Sisi će ubrzo napustiti svoju funkciju u vojsci, jer ustav zabranjuje vojnom licu da se kandiduje za predsednika, ali ne treba sumnjati da će zbog toga maršal zaboraviti gde mu je baza, baš kao što je u prošlosti bila i Mubaraku. "On će zatim pripremiti program, koji će, ako bude izabran, primeniti kako bi ujedinio narod, ponovo uspostavio bezbednost i učvrstio međunarodnu poziciju Egipta", rekao je jedan visoki zvaničnik. Lepo zvuči, ali pored svega što se u Egiptu izdešavalo prethodnih godina, reklo bi se da je u pitanju spisak želja, uz to i pomalo ciničan.

Ujedinjenje naroda teško će se desiti u zemlji pocepanoj po mnogim šavovima – verskim, socijalnim, političkim – u kojoj je baš vojska sa Al Sisijem na čelu proglasila terorističkom partiju za koju je pre nešto više od godinu dana na izborima glasalo najviše stanovnika. U toj zemlji se beda i socijalne razlike ne smanjuju, ionako ruinirana ekonomija, jedan od uzroka Mubarakovog pada, još više posrće pod udarom permanentne nestabilnosti u kojoj se Egipat nalazi već tri godine, a vojska je i dalje jedna od najjačih kompanija u državi, koja ima prste u mnogim unosnim poslovima. Što se tiče bezbednosti, uz silno oružje kojim se otvoreno koriste kako snage bezbednosti tako i njihovi protivnici, ali i nabujale kriminalne bande, male su šanse da u skoroj budućnosti dostigne razuman nivo.

Mnogo izvesniji scenario je nastavak nemira, protesta i nestabilnosti, uz sve češće eskalacije, kakav god bude rezultat predsedničkih i parlamentarnih izbora. Ti izbori će se verovatno odigravati u senci straha, neizvesnosti i nasilja, pod kojom čitav Egipat živi već godinama. Povoda za proteste neće manjkati, od bede i izneverenih očekivanja, do stalnog sukoba protivnika puča i novih vlasti. Uz vest da je Mohamed Morsi prebačen u Kairo da bi mu počelo suđenje (vidi okvir), stigla je i vest da su nepoznati napadači ubili zvaničnika egipatskog ministarstva unutrašnjih poslova, generala Mohameda Saeda, ispred njegove kuće u glavnom gradu Egipta, a da su se Morsijeve pristalice tog dana ponovo sukobile sa policijom u centru Kaira. ¶

MOMIR TURUDIĆ

Egipatske muke u Libiji

Naoružana grupa kidnapovala je u subotu u Tripoliju četiri službenika egipatske ambasade, među njima i atašea za kulturu. Libijsko ministarstvo spoljnih poslova saopštilo je da je prethodnog dana kidnapovan još jedan službenik te ambasade, i da su egipatski ambasador i drugo osoblje ambasade Egipta napustili Libiju iz bezbednosnih razloga.

Grupa koja sebe naziva Libijski revolucionari preuzela je odgovornost za otmicu i kontaktirala televizijsku stanicu *Al Arabija*, preko koje je iznela svoj zahtev, koji je preko telefona pročitao jedan od kidnapovanih. Grupa je tražila da u roku od 24 sata bude oslobođen šef jedne od libijskih milicija Šaban Hadija, koji je uhapšen u Egiptu.

U poslednjih nekoliko nedelja ionako katastrofalna bezbednosna situacija u Libiji obogaćena je nizom incidenata čija su meta bili stranci. Južnokorejskog trgovinskog predstavnika oslobodile su bezbednosne snage pošto su ga kidnaperi danima držali zarobljenog; u decembru je u Bengaziju ubijen jedan američki nastavnik; početkom januara su na plaži pored Melite, mesta u zapadnoj Libiji u čijoj blizini je veliki naftni i gasni kompleks, nađena tela jednog Britanca i žene sa Novog Zelanda sa prostrelnim ranama.

Međunarodni dan sećanja na žrtve holokausta

Čoveka nisu ubili

Oslobađanje koncentracionog logora Aušvic 27. januara 1945. obeležava se kao Dan sećanja na žrtve holokausta. Ja sam prošao kroz onu čuvenu kapiju iznad koje piše *Arbeit macht frei*, izašao iz voza na peron gde se odlučivalo ko je sposoban za rad, a ko je za gasnu komoru. I još uvek sam živ, ali kao da sam doživotno osuđen na koncentracioni logor

Dosadilo mi je da pišem o holokaustu, zanima me šta se događa danas. Ali, mislim da mi je obaveza da odgovaram na pitanja, kad sam već ostao živ pre šezdeset devet godina, a uvek se pojavi neko da zapitkuje. Ne potresam se ja kada se prisećam šta se zbilo, kada govorim i pišem o događajima koje sam doživeo kao dečak sa petnaest i šesnaest godina. Nije u tome problem. Moja večita dilema je kako da u smislu anglosaksonskog zakonodavstva kažem istinu, ništa drugo nego istinu. Celu istinu i inače niko ne zna. A moje sećanje je varljivo, malo je detalja ostalo jasno, mnogo toga je izgubljeno u magli zaborava.

Nemačko ime poljskog grada Ošviecim – Aušvic – postalo je sinonim za nacističko zlo. Do te mere da se jednom prilikom predsedniku SAD Baraku Obami omaklo da je njegov deda-ujak "oslobodio Aušvic", a bio je jedan od oslobodilaca koncentracionog logora Buhenvald. Aušvic je pojam koji označava holokaust, koji obuhvata čitavo ono "carstvo zla" sazdano od desetina koncentracionih logora, ali i masovna ubistva u Varšavskom getu, na drugim mestima u Poljskoj, u Rusiji, u Belorusiji i Ukrajini. Ime tog logora za ljude na drugim kontinentima koji ne znaju detalje, a verovatno ih mnogo ni ne zanimaju, simbol je i za Jasenovac i za logor Staro sajmište...

Povodom 27. januara 1945, kada je Crvena armija oslobodila koncentracioni logor Aušvic, Ujedinjene nacije su proglasile Dan holokausta. Tako su se i ove godine polagali venci na prigodna mesta, održavali svečani govori, a mnoge televizije u velikom broju zemalja emitovale su dokumentarne i igrane filmove na temu nacističke strahovlade.

POLITIČKI, JEVREJIN

Ja sam bio na licu mesta, nema nikakve sumnje da sam bio u Aušvicu, iako na nadlaktici nemam broj koji su zatvorenicima tog logora tetovirali, po principu po kome se žigoše stoka. Umesto toga posedujem zvanični dokument koji mi je

NEKAD I SAD: Aušvic
Foto: AP i Wikipedia.org

ispostavio "Međunarodni servis" – *International tracing service* – smešten u nemačkom gradiću Arolzen, koji je zadužen za prikupljanje i izdavanje dokumentacije i poseduje najširu bazu podataka o svim koncentracionim logorima u Nemačkoj i zemljama koje su bile pod nemačkom okupacijom. Dokument koji se tiče mene poslali su mi na moj zahtev 15. marta 1979. godine. Prema njemu je Ivan Ivanji 27. aprila 1944. godine uhapšen u Novom Sadu. Kao "razlog hapšenja" zapisano je "politički, Jevrejin", pa se potvrđuje da je dotični "prebačen u konc. Logor *Auschwitz* 27. maja 1944." po "naređenju glavne službe bezbednosti Rajha – *Auf Anodrdnung des Reichsicherheitshauptamtes*". Između tog 27. aprila i 27. maja bio sam u logorima u Subotici i Baji pod mađarskom komandom.

Neki podaci na tom dokumentu nisu tačni. U njemu piše da sam rođen 31. maja 1927, a ne, kao što jesam, 24. januara 1929. godine. Ako bi neko poželeo da o meni nešto sazna samo na osnovu tog dokumenta, zaključio bi da sam dve godine stariji nego što jesam – pored ostalog upravo i zbog toga nikada potpuno ne verujem takozvanim "dokumentima". Što se godine rođenja tiče sigurno sam lagao, tvrdio da sam stariji, da me ne bi "selektirali", ali zašto sam umesto dana i meseca svog rođenja stavio dan i mesec rođenja mog oca? Nemam pojma. Uopšte se ne sećam.

U VOZU ZA AUŠVIC

Selekcijom se zvala provera radne sposobnosti logoraša: nesposobni su ubijani, sposobni korišćeni za potrebe Rajha. To zvuči vrlo jednostavno, ali je gotovo nezamislivo sa stanovišta čoveka koji danas sedi u fotelji pred računarom i zapisuje da je i sam prošao kroz selekciju u Aušvicu.

Kada se govori, piše ili se snimaju dokumentarni i igrani filmovi o Aušvicu, često se ponavlja motiv približavanja dugačke kompozicije teretnih vagona karakterističnoj kapiji sa natpisom "Rad oslobađa" – *Arbeit macht frei*. Ja kao "putnik" tog voza naravno nisam imao tu perspektivu, kapiju i natpis video sam tek nekoliko godina posle rata u bioskopu. Ja sam se stešnjen između ostalih uhapšenih Jevreja posle dva ili tri dana vožnje – ne sećam se više koliko – radovao kad je

OSLOBODIOCI: General Dvajt Ajzenhauer u Buhenvaldu aprila 1945.
Foto: wikipedia.org

voz počeo da usporava i konačno se zaustavio. Bilo je veče, mrak, ali scena jarko osvetljena brojnim reflektorima. Baš kao na filmu.

Tada star samo petnaest godina i četiri meseca, pomislio sam da je dobro što sam sâm u tom vozu. Roditelji su iz mog života nestali već 1941. godine, a sestra sa tetkom i babom uhapšena je posle mene u Subotici i transportovana u logor Bergen Belzen i takođe ostala živa. Svi ostali "putnici" u mom vagonu su mahom bili porodični ljudi koji su još više patili, jer su im patila deca, zbog brige o svojim bližnjima, zato što su moji vršnjaci svoje očeve i majke videli lišene ikakvog dostojanstva. Ne sećam se više gladi i kako me je mučilo obavljanje nužde. Zaborav ume da bude milostiv, zaboravio sam mnogo verovatno veoma strašnih, mučnih, tragičnih momenata.

TU VAM GORE RODITELJI

Što se tiče izlaska iz vagona na peron koji se u literaturi i filmovima naziva "rampom", mogu da potvrdim da je bilo mnogo vike, plača, zapomaganja, prvi put su se u mom vidokrugu pojavili ljudi u zebrastim uniformama, koji su urlali i pokušali da naprave nekakav red, izbacivali starije i bespomoćne zajedno sa prtljagom iz vagona, a kroz tu gužvu se šetalo i nekoliko naoružanih esesovaca.

Ne sećam se vučjaka koji se redovno pojavljuju u filmovima. Ali se sećam da su nas svrstali u kolonu. Primetio sam da na čelu kolone razdvajaju ljude. Bio sam dovoljno mudar da zaključim da odvajaju sposobne za rad od nesposobnih. Pomislio sam da će bolje proći sposobni za rad, jer će dobijati više da jedu, a i život će im biti "interesantniji". Časna reč da to nisam naknadno izmislio, nego sam to tada zaista pomislio. Pojam "interesantno" bio je prisutan u mojim mislima sve vreme koje sam proveo u logoru.

Kad sam došao pred uniformisani lik koji je donosio odluku o životu i smrti – što tada nisam znao – rekao sam što sam glasnije mogao na nemačkom: "Ja sam sposoban za rad!" Potpuno nezainteresovani esesovski lekar-oficir jedva da me je pogledao i mahnuo kuda da idem. I opet sam pomislio da je bolje što sam sâm, nisam prolazio kroz užas razdvajanja porodica, dece od roditelja, starih od mlađih. Video sam šta se događa, ali nisam se potresao, danas bi možda trebalo da se stidim što me u tom trenutku niko drugi osim mene samog nije zanimao.

Nadalje je sećanje kao mozaik sa koga je otpala većina pločica, pa ostaju samo poneki delovi koji se razaznaju.

Čudan dim je prekrio nebo. Pitam jednog od ovih u zebrastim uniformama šta je to? Odgovor glasi: "To su vaši već spaljeni roditelji!" Pomislio sam kako logoraši postaju zli, plaše nas takvim strahotama. Ne sećam se kad sam shvatio da su govorili istinu.

Prve noći su nas strpali u neku baraku sa valovima, a nad njima česme za vodu kao u jeftinim kupatilima. Ne sećam se kad je pre toga neko stigao da mi došapne nešto o gasnim komorama, ali sam pogledom ispitao grube drvene zidove i zapazio pukotine. Uspeo sam da stanem pored jedne veće pukotine u glupoj nadi da ću kroz nju moći da dišem čak i ako puste otrovni plin. Međutim, ta baraka zaista je bila kupatilo, nisu znali gde da nas strpaju te noći, valjda je voz stigao isuviše rano ili kasno, pa smo osvit dana 28. aprila dočekali živi. Naravno da onda nisam znao koji je datum.

Ne sećam se da sam bio gladan sve dok nas nisu prvi put nahranili. U crvene limene činije sipali su nam nekakvu čorbu od konjske repe. Zapamtio sam čudan ukus.

U Aušvicu sam prvi put čuo da mnogi ljudi međusobno govore na jidišu. Dotle nisam znao ni da taj jezik postoji. Nije mi se sviđao, nekako sam ga povezivao s tim što sam u logoru. Tek ću mnogo godina kasnije zavoleti njegovu melodiju, shvatiti taj čudan spoj starog nemačkog sa hebrejskim i često na Ju-tjubu puštati jidiš-pesme.

ZAMENA ŽRTAVA

U dokumentu navedenom na početku teksta u rubrici "Kretanje" piše: "6. juna 1944. prebačen u koncentracioni logor u Buhenvaldu, zatvorenički broj 58.116". Taj broj sam dobro zapamtio, koristio sam ga kasnije kao šifru gde god mi je trebala.

Iz manjih logora, koji nisu imali svoju gasnu komoru, transportovalo se u velike, koje su posedovale "mašine za ubijanje". To se dogodilo i meni. Ja sam 24. septembra 1944. vraćen iz radnog komandosa Magdeburg u centralni logor Buhenvald sa nalogom da me pošalju natrag u Aušvic u gasnu komoru, ali pisarnica u Buhenvaldu zamenila je moj broj sa nekim drugim, koji je umesto mene otišao u smrt.

U pisarnici su sedeli komunisti, među njima i čuveni španski-francuski pisac Horhe Semprun. On je o takvim postupcima pisao u svom romanu *Mrtvac sa mojim imenom* – nemački naslov *Der Tote mit meinem Namen,* francuski *Le Mort qu'il faut.* Princip je bio da se spasavaju u prvom redu komunisti i socijalisti, u drugom mladi sa izgledom da prežive, a umesto njih "u transporte smrti" stave teško bolesni zatvorenici kojima su dani i inače verovatno bili odbrojani. Užasne moralne odluke.

Ja sam o tome pisao u dva svoja romana, *Čoveka nisu ubili* i *Čovek od pepela iz Buhenvalda* – u drugom pominjem baš Sempruna nazivajući ga njegovim pravim imenom – ali čitaoci su možda

DA SE NE ZABORAVI: Delegacija kneseta na obeležavanju oslobođenja Aušvica
Foto: AP

mislili da je to literarno preterivanje, fikcija. Međutim, sve to je istina, ništa drugo nego istina, ali pošto ne znam ko je izvršio zamenu i s kim sam zamenjen, ko je umesto mene u septembru 1944. poslat u Aušvic, svakako nije cela istina. U današnjem memorijalnom centru Buhenvald tragao sam za tim uz pomoć tamošnjih službenika i direktora profesora Folkharda Knigea, ali ništa nismo pronašli. Dokaz da je neko drugi umesto mene poslat u gasnu komoru jeste da sam živ, da pišem ove reči za "Vreme". O "zameni žrtava" na nemačkom *Opfertausch* – postoji obimna literatura i postavlja se pitanje ko je ljudima iz pisarnice, zatvorenicima kojima su esesovci poverili taj posao, dao za pravo da odlučuju o sudbini drugih ljudi, da li za tako nešto u tim okolnostima postoji moralno opravdanje? Ili ne.

Ja nekako svake godine odlazim u Buhenvald, osećam obavezu da se odazovem pozivu da kao jedan od sve ređih svedoka, bivših logoraša, pričam istinu, ne bi li poneko mogao da zamisli nezamislivo. Jednom prilikom rekao sam profesoru Knigeu da mi se čini da sam doživotno osuđen na Buhenvald.

PUN FRIŽIDER

Igrani filmovi mogu potresnije da svedoče o tragičnim, istinitim događajima nego što to umeju nemušte priče nas koji smo, valjda smem da koristim tu frazu, "pali smrti sa lopate". Kako suvim rečima, štampanim na strpljivom papiru da im konkurišemo? Postoji dosta filmova na tu temu koji kičerski, melodramatično zloupotrebljavaju istorijske događaje, ali i zaista odlična dela kao *Šindlerova lista*, *Pijanista*, *Život je lep* ili kod nas manje poznati film Koste Gavrasa prema drami Rolfa Hohuta *Namesnik*. Filmovi deluju ubedljivije od naracije. Njihovi kadrovi čak i meni prekrivaju lično sećanje. Kako da pričam o približavanju voza Aušvicu,

gužvi na rampi, deci pred gasnom komorom, esesovcu koji ubacuje plin kroz šaht u gasnu komoru, a da puste reči ne budu prekrivene pokretnim slikama u boji? Ko da se takmiči sa Stivenom Spilbergom ili Romanom Polanskim? Polanski se za vreme rata krio u Poljskoj kao dete, ali Spilberg se rodio posle rata. Najbolji roman na našem jeziku na temu holokausta, *Rut Tanenbaum*, napisao je Miljenko Jergović rođen 1966. godine koji ni porodično nema nikakve veze sa temom svoje knjige. Možda tek ta generacija zaista može da je se prihvati.

Svejedno sam pisao i još uvek ne prestajem da pišem. Važna tema, pa mi se nametnula. Samo što ne bih voleo da ostanem zapamćen kao "pisac holokausta", već kao pisac istorijskih romana ili krimi-priča kao što su *Staljinova sablja* ili *Smrt na Zmajevoj steni*, ili naučnofantastični roman *Na kraju ostaje reč*. Međutim, ako je verovati Frojdovom učenju, a sklon sam tome, možda me je pisanje sačuvalo od toga da, eto, ni na sredini devete decenije života, nisam poludeo. Čitam da je u Izraelu gotovo svima koji su danas još živi a prošli su logore smrti potrebna psihijatrijska pomoć. Meni nije. Kažu mi da je kod mene jedini recidiv iz logora što se bojim da ne ostanem gladan i brinem se da mi frižider bude pun dobre hrane.

Neko veče gledam na programu *History channel* snimke masovnog ubistva Jevreja u ukrajinskom Babij Jaru, pa je komentator u nameri da današnjim američkim gledaocima objasni obim strahote naveo da je na taj način u jednome danu ubijeno tri puta više ljudi nego dotičnog 11. septembra u Njujorku. To me je naljutilo i uvredilo. Doskora sam bio sklon da govorim da je od Kaina, koji ubi brata svoga Avelja, do današnjih dana bilo bezbroj masovnih ubistava, ali da Nemačka pod Hitlerom drži Ginisov rekord. Sumarno gledano to je još tačno, ali ako uzmemo broj mrtvih u jednome danu, ili čak trenutku, moramo da objasnimo američkim građanima da su SAD pod Trumanom u Hirošimi i Nagasakiju pobile nekoliko stotina puta više nevinih civila nego Al Kaida rušeći nebodere na ostrvu Menhetn. ¶

IVAN IVANJI

Jevanđelje po Atanasiju

Na dvestotu godišnjicu Vukove *Pismenice*, uporedo sa drugim jubilejima, biće mnogo podsećanja, a verovatno i tugovanja za onim delom srpske kulture koji je ostao napisan na danas nepostojećem slaveno-serbskom jeziku. Važna figura te izgubljene kulture je, bez sumnje, Atanasije Stojković, autor prvog romana na srpskom jeziku, kao i prve srpske enciklopedije prirode, trotomnog dela *Fisika*

Pre tačno dva veka, godinu dana nakon sloma Karađorđeve bune – u Beču, gde su mesecima unazad pristizale svakojake tadašnje izbeglice iz Turske – u štampariji izvesnog Joana Širera pojavljuje se knjižica na 106 strana (plus lista prenumeranata) naslovljena sa *Pismenica serbskoga jezika po govoru prostoga naroda napisana*. Ovo delo, posvećeno arhimandritu Milentiju Nikšiću iz manastira Feneka, objavljuje 1814. godine dvadesetsedmogodišnji ustanički pisar koji je na korici *Pismenice* potpisan kao Vuk Stefanović Srbijanac (tek u narednim knjigama potpisivaće se porodičnim imenom Karadžić). Stigao u Beč iz Zemuna gde je započeo svoje izbeglištvo i uz nešto ušteđevine prezimio u kući Stefana Živkovića i rođake Savke, Vuk je pre štampanja *Pismenice* za tek osnovane "Novine Serbske" Dimitrija Davidovića napisao jedan tekst o slomu ustanka u Srbiji, koji nije objavljen, ali je došao u ruke carskog cenzora Jerneja Kopitara, a koji će Vuka potom navesti da se bavi narodnim jezikom.

Trenutak je tragičan, kao i mnogi u istoriji Srbije. Veliki nacionalni poraz, rastrojstvo i nove migracije dolaze u osvit predromantizma, vrenja u brojnim kulturama Evrope, ispoštene ratovima sa Napoleonom. Istovremeno, kulturom Srba dominira književno-jezička paradigma sa nestalnom azbukom od 44 slova i jezikom koji neprekidno mutira, a o kome danas učimo kao o jednoj u najmanju ruku haotičnoj smeši ruskog, crkvenoslovenskog i narodnog govora. Istovremeno, ugledna imena kao što su Sava Tekelija, Pavle Solarić i Atanasije Stojković, u svojim delima, svako malo uvode nove jezičke standarde, stvarajući na kraju potpunu zbrku.

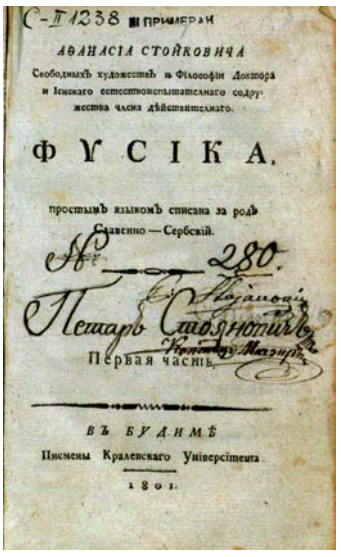
Štampana i pisana uporedo sa prvom Vukovom *Pjesnaricom*, *Pismenica* niče na temelju svih tih neuspelih reformi srpskog jezika (među kojima je Vukovoj najbliža ona u kojoj se okušao Savo Mrkalj) nudeći nešto sasvim novo i sasvim jednostavno – zaista doslovnu primenu Adelungovog pravila "piši kao što govoriš". I mada će tek 1847. biti slavljena kao pobeda narodnog jezika, *Pismenica* kao prva gramatika narodnog jezika označava prekretnicu u njegovom razvoju, otvara vrata velike Vukove reforme i uopšte, postavlja temelje moderne srpske kulture. Osnovni program dat je u njoj brzo i lako – već na strani 9, nakon što je sažeto i jasno objasnio zašto je tako mnogo znakova u tadašnjoj bukvici slaveno-serbskog jezika potpuno nepotrebno, Vuk predstavlja novu, reformisanu azbuku (u tom trenutku sa 29 slova, bez slova dž), a potom i novi, narodni jezik, koji će izrasti u ovaj kojim danas govorimo, pišemo i mislimo.

Na dvestotu godišnjicu *Pismenice*, uporedo sa drugim jubilejima, biće nema sumnje mnogo podsećanja, debate i diskusije o Vukovoj jezičkoj reformi, a verovatno i tugovanja za onim delom srpske kulture koji je ostao nepovratno odsečen sa one strane *Pismenice*, izgubljen pošto je napisan na danas nepostojećem slavenoserbskom jeziku, čije je mesto zauzeo Vukov.

Evo, na primer, gorepomenuti Atanasije Stojković (1773–1832). Ako ste koji put i čuli za njega, teško da ste ga zapamtili kao sledbenika Dositeja Obradovića i srpskog prosvetitelja koji je napisao prvi umetnički roman u srpskoj kulturi, utemeljio prirodne nauke i napisao trotomno delo *Fisika*, originalni i sistematični pregled Njutnove fizike iz koga su se početkom XIX veka obrazovale prve generacije srpskih naučnika. Prosvetitelj, književnik i utemeljivač prirodnih nauka, najuticajniji intelektualac među Srbima na kraju XVIII i početku XIX veka, bio je prvi pravi ovdašnji naučnik, čija je profesorska karijera najdalje stigla, a njegov intelektualni ugled bio toliki da je bacio senku na čitav vek duhovnog razvoja tada najmlađe evropske nacije. Međutim, pokazaće se – nedovoljno daleko.

OGNJENE ČESTICE

Bez ideje da iole žalimo nad tim, Stojković se danas imenom i prezimenom

С-П 1238 ПРИМѢРЪ

АѲАНАСІА СТОЙКОВИЧА

Свободныхъ художествъ и Философіи Доктора и Ученаго естествоиспытательнаго сообщества члена дѣйствительнаго.

ФУСІКА.

простымъ языкомъ списана за родъ Славенно — Сербскій.

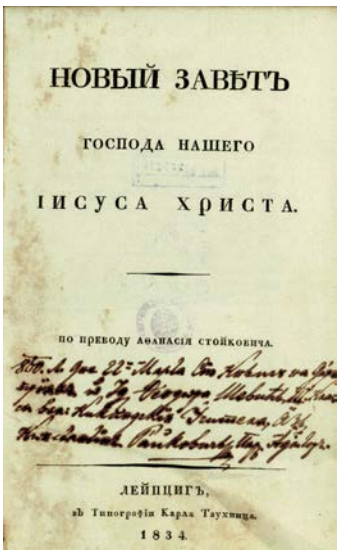
№ 280.

Часть Первая.

ВЪ БУДИМѢ

Печатано при Королевскомъ Университетѣ

1801.

НОВЫЙ ЗАВѢТЪ

ГОСПОДА НАШЕГО

ІИСУСА ХРИСТА.

ПО ПРЕВОДУ АѲАНАСІЯ СТОЙКОВИЧА.

ЛЕЙПЦИГЪ,

въ Типографіи Карла Таухница.

1834.

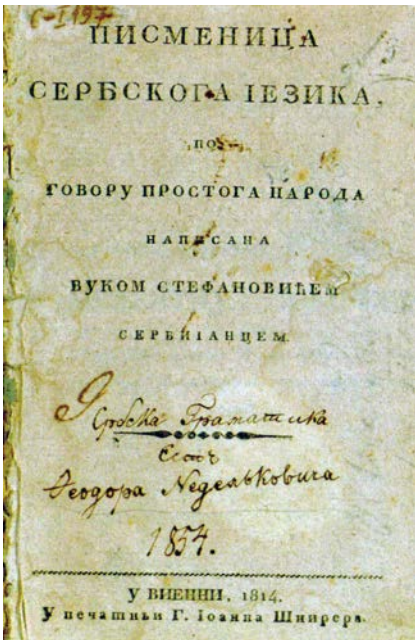
DELO I AUTOR: Atanasije Stojković

pominje gotovo samo u najtežim kviz pitanjima. U najvećim srpskim gradovima (izuzmemo li njegovu rodnu Rumu) retko postoje i ulice sa imenom Atanasija Stojkoviča. Nigde nema njegovog spomenika, nema nacionalnih društava i nagrada koje nose njegovo ime, savremena kritička izdanja njegovih dela gotovo se ne objavljuju, a sasvim je nezamislivo da neki mladi pisac kaže kako piše pod Stojkovičevim uticajem ili da je neki naučnik inspirisan njime. I dok Vukovi portreti, bez sumnje zasluženo, vise u svakoj drugoj učionici u kojoj se govori i uči na srpskom jeziku, slika o Stojkoviču, zapravo postoji, ali je negativna. U našoj slici istorije iz doba uoči i posle Prvog srpskog ustanka tu i tamo se pojavljuje i jedna ružna epizoda, nekakav čangrizavi filozof sa perikom i pomodnim frakom, sentimentalni rusofil lakom na hranu i piće, prevrtljiv i zlonameran kritičar narodnih tradicija – stereotip jedne nazadne i dekadentne kulture zapravo proizveden po uzoru na Atanasija Stojkoviča.

Ne može biti da je reč samo o zaboravu ili nerazumevanju teksta pisanog pre jezičke reforme. Slučaj Atanasija Stojkoviča, naime, bitno je komplikovaniji. Šta nije bilo u redu sa njim? Naizgled ništa. Rođen 1773. u Rumi, bio je sin nepismene seljanke, pohađao je "gramatikalne latinske" škole, potom otišao na zanat, da bi se vratio nauci i neko vreme radio kao učitelj u Rumi. Nalik na uzora koga je posle jednog susreta našao u prosvetitelju Doseju Obradoviću, svoje obrazovanje sticao je putujući Evropom – u Požunu, Segedinu, Šopronju i Pešti, a potom se, zahvaljujući stipendiji od 300 forinti srpskog arhimandrita Startimirovića, upisao na Univerzitet u Getingenu. Tu je studirao fiziku i matematiku, stekavši doktorat iz filozofije.

Uoči ustanka, 1801. godine, Atanasije Stojković objavljuje knjigu koja će ostati zabeležena kao prvi roman u srpskoj kulturi, naslovljen *Aristid i Natalija*. Ovo delo, kao sve što je Stojković pisao, objavljeno na slaveno-srpskom jeziku, postaje vrlo popularno. Ovo "čisto beletrističko delo, prvi originalni roman u srpskoj književnosti", kako ga naziva Jovan Deretić, predstavlja "izdanak sentimentalnog romana, u kojem pored ljubavne istorije imamo i druge krakteristične teme književnosti osećanja: veličanje prirode,

ПИСМЕНИЦА
СЕРБСКОГА ІЕЗИКА,
ПО
ГОВОРУ ПРОСТОГА НАРОДА
НАПИСАНА
ВУКОМ СТЕФАНОВИЋЕМ
СЕРБИЈАНЦЕМ.
Српска Граматика
Сост
Феодора Недељковича
1857.
У ВИЕННИ, 1814.
У печатньи Г. Іоанна Шнирера.

poljskog rada i jednostavnog života na selu, kontrast selo grad, veličanje prijateljstva, porodice i braka, moralne pouke i rasuđenija".

No, uz poeziju i romane, Stojkovičevo životno delo predstavlja *Fisika*, koja je u periodu 1801–1803. objavljena u Budimu u tri toma, kao originalni i sistematični pregled nauke epohe. Osim osnovnih fizičkih razmatranja, Stojković je u ovo delo uneo razmatranja iz geografije, mineralogije, zoologije i botanike. Kao obiman pregled tadašnjeg znanja iz prirodnih nauka, knjiga je imala ogroman broj pretplatnika među Srbima u tadašnjoj Ugarskoj, a kasnije tokom XIX veka služila je kao važan udžbenik za izučavanje prirode.

"Ognjenije častice po zakonu soobščenija vsegda idu ka hladšnemu tjelu", piše Stojković u paragrafu 33 ove knjige o "soobščeniju teploti". Mada pun čudnih ideja i zagovornik pogrešne teorije flogistona kao prenosioca toplote, koga u knjizi naziva "teplotnik", Stojkovič ipak daje prvi uvid u neke osnovne fizičke zakonitosti, uobičajene u tadašnjoj naučnoj paradigmi.

Uz to, on često pokušava i da običnom čitaocu objasni fiziku svakodnevnih pojava, što je verovatni razlog tolike popularnosti *Fisike*. Tako o subjektivnom osećaju temperature kaže: "Ja se ni malo ne sumnjam da neće sad vsjakij moj čitatelj moći pričinu dati, začto se nam vidi u ljeto podrum hladen, a u zimu tepl. Bezsumnjenno jest to, da u zimu mnogo menšij stepen teplote jest i u podrumu, neželi u

KULTURNA REVOLUCIJA: Vuk Stefanović Karadžić

ljetu. No poneže mi u zimu iz nesravneno hladnašago vozduha uhodimo, činise nam, aki bi podrum teplšij bio."

KARIJERA JEDNOG POKVARENJAKA

Međutim, upravo dok sprema *Fisiku*, i to u doba najveće slave *Aristida i Natalije*, o autoru tog dela počinju da se šire svakojake glasine i ružne vesti. Budući da ne pronalazi nikakvo postavljenje, biće da Stojkovič na sve načine pokušava da dođe do novca, pa nije isključeno i da se bavi sitnim krijumčarenjem i podvalama. Ne dobija katedru za fiziku na Požunskoj akademiji, tako da, uprkos svojim javnim prosvetiteljskim nastupima, 1802. prividno odlazi u monahe kako bi dobio mesto arhimandrita manastira u Kovilju. No, bez uspeha. Posle objavljivanja *Fisike*, situacija se menja i Stojkovič 1804. godine odlazi u Rusiju.

Na novoosnovanom Univerzitetu u Harkovu postaje profesor gde provodi ostatak svoje karijere. Živi u Harkovu, Kišinjevu i Petrogradu, a zbog naučnih dostignuća osvaja raznovrsne privilegije. Dva puta biva biran za rektora Univerziteta, dobija čin državnog savetnika, postaje član ogromnog broja naučnih društava, stiče veliko bogatstvo, a u Besarabiji kupuje jedno imanje, feud od 26.000 jutara. Očigledno da je u to doba stekao veliki ugled kao naučnik i pisac među ruskom intelektualnom elitom. "Sa Puškinom se susretao ruski akademik Srbin Atanasije Stojković, rektor i profesor Univerziteta u Harkovu koji je živeo u Petrogradu. U Kišinjev je često dolazio zbog imanja koje je kupio u Besarabiji", pominje ga dr Ljubivoje Cerović u tekstu "Srbi u Moldaviji".

Međutim, osim naučne karijere, iz Austrije za njim dolaze i rđave glasine. Kako i njegov loš karakter i još lošije navike. Kako opisuje upravo Vuk Karadžić, Stojkovič čak pokušava da Srbe koji su se u tadašnjoj seobi na istok doseljavali u Rusiju, naseli kao kmetove na svoj "spahiluk" u Besarabiji, ali oni, nenaviknuti na kmetsvo i pod Turcima, odbijaju da rade kao robovi za Stojkoviča. Posle jedne posete Habsburškoj monarhiji, u ruskoj javnosti izbija afera o njegovoj umešanosti u krijumčarenje robe iz Austrije u Rusiju. Istraga na početku otkriva da je krijumčario vino, svilu, drago kamenje i umetnine, ali se proces oteže i nikada se ne okončava. No, zbog toga Stojkovič 1813. gubi položaj rektora na Univerzitetu i napušta mesto profesora.

Uz takav karakter i neprijatne afere, Stojkovič u istoriju zapravo ne ulazi kao naučnik i romanopisac, već kao poraženi iz sukoba sa Vukom Karadžićem oko uvođenja narodnog jezika u književnost. Rascep nastaje u vreme kad je Vuk prvi put pokušao da izda prevod *Novog zaveta*, ali nije uspevao da dobije blagoslov za štampanje. Posle neuspešnih pokušaja da dobije odobrenje za štampanje od crkvenih vlasti u Srbiji i mitropolita Stratimirovića u Karlovcima, Biblijsko društvo u Beču se obratilo mitropolitu Leontiju koji je živeo u Moldaviji, a on je preporučio da se prevod prethodno preda na ocenu upravo Atanasiju Stojkoviču. Ugledni rektor je pročitao Vukov prevod na narodni jezik i u svom stilu odgovorio osorno i samoljubivo. U odgovoru navodi da je "prevod toliko slab da ga on ispraviti ne može".

Nakon toga, Stojkovič sam prevodi *Novi zavet* na slavenoserbski jezik, stvarajući prevod danas potpuno zaboravljen i beznačajan. No, ovakva ocena "najobrazovanijeg među Srbima" zadaje snažan udarac Vukovoj reformi, odlažući njeno širenje na dug rok. Prirodno, Vuk i Stojkovič su potom u dugogodišnjem ličnom i profesionalnom sukobu. Tako u Odgovoru ruskom recenzentu, objavljenom 1826. godine, Vuk spominje Stojkoviča kao priznatog naučnika, ali nepoznavaoca jezika: "A od drugih učeni i umni Srba ne znam na koga misli, ako ne gospodina statskoga sovjetnika i kavalera Atanasija Stojkovića, kojega nauci i jasnim mislima čest i poštenje, ali je u jeziku i ortografiji on još gori od Raića", piše Vuk u svom prepoznatljivom stilu u "Danici" (paragraf 95-107).

Petnaest godina pre Vukove pobede 1847, Stojkovič umire kao državni savetnik, bivši harkovski profesor i bogati besarabijski spahija, verovatno sasvim nesvestan da se u najvažnijoj kulturnoj revoluciji u srpskoj istoriji nalazio na pogrešnoj strani. Teško da bi njegove mračne karakterne crte bile brže zaboravljene, čak i da je Stojkovič umeo bolje da oceni veličinu ove reforme. No, pitanje je kako bi se reforma razvijala da se upravo on nalazio sa druge strane sukoba. "Teško svjakomu onomu koji rod svoj prosvjećivati počne, teško njemu od sujevernih, nerazumnih i zlobnih nekih svojega roda ljudi", piše sam Stojkovič, vajkajući se nad sopstvenom sudbinom, nesvestan da time zapravo više govori o onom čiju je reformu baš on zaustavio i tokom života samo prividno porazio. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

KNJIGOM U REFORME NAVALI NARODE!

Novo predstavljanje Dragana Todorovića

Svedoci smo da je u novinama sve manje ljudi koji su sposobni da pišu pametno i duhovito, prepoznatljivo i ubedljivo. Nikada ih nije bilo previše, ali stariji među nama pamte koliko su, recimo i davno beše, bili poštovani i čitani Dušan Savković ili Žika Živulović Serafim, na primer. Na njihovom tragu, ali znatnije i značajnije, ispisuje svoju crnohumornu hroniku Srbije Dragan Todorović Todor. Zbog njega mnogi od nas kupuju Vreme i žurno ga prelistavaju tragajući za novim Todorovim prilogom. Zbog njega i njegovog neponovljivog stila, mnogi od nas će voleti i ovu njegovu knjigu i često je uzimati u ruke.

VASA PAVKOVIĆ

Cena: 700 RSD ili 17 USD
Uplatni račun za RSD: 160-302538-91
Nakon uplate knjiga se preuzima u Redakciji ili šalje poštom. Detalje možete saznati telefonom na broj 011/3234-774 ili na našem sajtu *www.vreme.com/prodaja*

Boja beogradske vode

Odbrana i oročeni dani, "Vreme" br. 1203

Rasplet u Demokratskoj stranci je logičan. Jedina nada DS-a da pokuša da uđe u trku za formiranje koalicione vlade nakon predstojećih parlamentarnih izbora je eventualna pobeda Dragana Đilasa na lokalnim izborima u Beogradu. To bi zadalo ozbiljan udarac strankama koje su ga smenile sa funkcije gradonačelnika Beograda. U prilog ovome govori i najava potpredsednice SNS-a Zorane Mihajlović da će na lokalne izbore u Beogradu, umesto sa kandidatom za gradonačelnika, izaći sa famoznim timom; objašnjenje da jedan čovek ne može voditi Beograd je najobičnija budalaština – da li će i na republičke izbore izaći sa timom ili je pak upravljanje Beogradom teži posao nego upravljanje Srbijom? Dakle, očigledno je da osim Aleksandara Vučića SNS nema adekvatnog kandidata koji bi se suprotstavio Đilasu, a Vučić ne može biti i gradonačelnik (ako bi uopšte pobedio) i premijer.

Otuda toliko upiranje za istovremeno raspisivanje lokalnih i republičkih izbora, jer u tom slučaju rezultat SNS-a na prvim ne može ugroziti njihov rezultat na drugim izborima. Očekuje se niz groteskних pokušaja Vučića poput projekta "Beograd na vodi". Uostalom, 16. mart 2014. će pokazati koliko je čista svest Beograđana – kao voda na maketi pomenutog projekta ili kao savska voda iz vodovoda.

Dušan Ralević

Dirljivo razumevanje

Bidermajer za Borisa T, "Vreme" br. 1203

Posle precizne i duhovite analize u prethodnoj kolumni ("Priča o snalaženju", Vreme broj 1202), u kojoj je gospodin Teofil Pančić efektno poentirao na temu tradicionalne srpske simpatije prema "snalaženju", ali i mnogo šire od toga, u ovonedeljnom komentaru ne promašuje samo gol, pa ni loptu, ma ni teren gde se igra, već i grad u kome je utakmica.

Dirljivo razumevanje koje u svojim kolumnama pokazuje prema građaninu Tadiću Borisu u ovom tekstu eskalira. Tadić, koji je ovo društvo zadužio temeljnim razvaljivanjem ne samo DS-a, za to ni po jada, nego i kukavičkim držanjem po strani u nekoliko za društvo veoma bitnih procesa, pa onda lansiranjem u političku orbitu pojava poput Vuka Jeremića, u "Vremenu" dobija advokata koji, uz blagu ogradu da se to njemu samo tako čini, objašnjava svetu kako on (Tadić), eto, sigurno ne bi u koaliciju sa SNS-om. Časna pionirska i keve mi rođene.

A ne bi pošto, nije se valjda kako piše Pančić, "Tadićeva životna želja i ambicija, nakon svega, sparušila na to da bude novi Vučićev Dačić". Ambicije i želje čoveka koji se, po svemu sudeći i dalje budi sa idejom da je predsednik Srbije i Demokratske stranke, u trenutku spoznaje da to i nije baš skroz tako, teško mogu da se zadovolje činjenicom da će tog dana, sutra i, uopšte, ubuduće, biti građanin koji je imao šansu, jeftino je prokockao i sad može da bude tek savetnik u nekoj telekomunikacionoj kompaniji, ali je i dalje Bivši i za to je sam kriv.

Nije neophodno znati ono što svi znaju, a to je da su Miodrag Miki Rakić, dugogodišnja siva eminencija Tadićevog kabineta i stranke i Aleksandar Vučić dobri prijatelji – ovaj potonji je to nekoliko puta javno potvrdio. Međutim, ogroman prostor u svim medijima koji čuvaju bokove Vučića, što s leve, što s desne strane, a koji Tadić u jurišu na predsednika Demokratske stranke Dragana Đilasa dobija, morao bi zvoni na makar malu uzbunu i da budi određene sumnje da se tu radi o dosluhu.

Pančić se još pita kako "smo došli do toga da sada potencijalni krivac za to što Srbija polako, ali sigurno ostaje sama s Vučićem (koji je žudno gleda, oblizuje se i mazno govori 'dođi, da čika bonu') bude baš" Boris Tadić, od svih ljudi? A stvar prosto ne može da bude jednostavnija – Srbija je poklonjena Vučiću posle godina iznurujućih laži i zamajavanja vrlih zapadnih partnera u vezi sa nekoliko za njih, ali i za nas, važnih tema, famoznim skraćivanjem mandata i još famoznijom "pobedničkom kampanjom" kojom je sam pobedio sebe. Stranka koju je uveo u stanje krajnje političke dekadencije, navikla samo na plen koji donosi izborna pobeda, počela je još tada da se raspada. Gde su i šta danas rade Tadićevi puleni?

Tadića je nemoguće odbraniti na bilo koji način, a lične simpatije ili animozitete prema konkurentu ozbiljan i odličan komentator naše stvarnosti – a Pančić to bez ikakve dileme jeste – trebalo bi da drži po strani.

Aleksandar Vukadinović, Kruševac

ZORAN STANOJEVIĆ

U bot, u bot, za narod svoj

Biće ovo prljava predizborna kampanja, budite u to ubeđeni, samo tu prljavštinu nemojte očekivati na do sada uobičajenim mestima, po televizijama (manje), više po tabloidima i gradskim zidovima (grafiti i plakati). Negativna kampanja će ovog puta svoj puni zamah imati na internetu, na društvenim mrežama i u komentarima "čitalaca", a uzorke smo mogli da vidimo praktično od trenutka kada su izbori postali sasvim izvesni.

Već u subotu pre podne na društvenim mrežama pojavila se slika komentara navodno objavljenih na portalu B92, gde izvesni "Janez i Hrvoje", Slovenac i Hrvat, istovetnim rečenicama hvale lidera SNS-a, pozivajući građane Srbije da glasaju za njega. Bolje rečeno, zavide im na toj mogućnosti. Privilegovana srpska internet javnost odmah se podelila, baš kao na izborima. Jedni su smesta optužili SNS "botove" za preteranu revnost u pisanju komentara, drugi su prepoznali zlobni rukopis DS "botova", čiji je posao da na internetu ismevaju vlast.

Lično imam problem sa terminom "bot", koji u domaćem slengu opisuje osobu koja piše komentare, postove, tvitove i ostale "interakcije" glumeći prosečnog građanina. Taj "bot" to radi iz entuzijazma ili za novac, ali svakako za račun političke stranke. Cilj je da se komentarima "običnih građana" ili još bolje birača, javnost povuče na svoju stranu ("cela lajna priča", "vidiš da svi na fejsbuku kažu", "pogledaj komentare, ljudi su masovno za/protiv"). Marketinški stručnjaci sofisticirano to nazivaju "zatrpavanjem" i taj pristup daje rezultate uprkos nečijem gađenju.

Međutim, "bot" je u normalnom svetu (da ne kažem u EU) izraz za softver koji glumi živog čoveka. Ili komunicira sa korisnikom nekog sajta nudeći mu usluge, pa sa njim četujete ubeđeni da je živo biće ili po sajtovima prikuplja raznorazne informacije, popunjava formulare i slično. Zbog njih na mnogim mestima postoji onaj zahtev da ukucate neku šifru. Botovi to ne umeju da urade.

Te kada nekog na srpskom internetu nazovete "bot", to znači da je reč o osobi koja slepo izvršava naredbe onog ko ga je programirao.

Masovnost tog "botovanja" ukazuje nam da ćemo na internetu u narednih mesec i po dana biti zatrpavani do guše, do mere da nećemo znati ko je iskren, a ko partijski instruiran ili je podlegao uticaju. Ako malo ne pretresete ili proširite listu onih koje pratite ili se družite, može vam se dogoditi da steknete pogrešnu sliku o javnom mnjenju, te da vas izborni rezultat iznenadi. Obično neprijatno. Jer, Srbija nije što i vaša "lajna".

Ovakvo korišćenje interneta u kampanji je krajnje primitivno. Ono kompleksnije zahteva od gađanog korisnika nekakav angažman, pre svega u realnom svetu. Recimo, da se negde fizički pojavi ili nešto uradi, jer se procenjuje da onaj ko je spreman za ponuđenu akciju sasvim sigurno glasa za vašu listu. Ali, na internetu taj birač mora da ima široku podršku s vaše strane, od stranačkog sajta (lokalizovanog) preko društvenih mreža, pa i mejlova.

Jedna interesantna inicijativa pojavila se za vikend na Tviteru (internetlista.rs) pa tako sada možete konkurisati za mesto na listi grupe građana za gradskog odbornika u Beogradu. U pitanju je društveni eksperiment, ako lista osvoji 40.000 pravih glasova, imaće svog odbornika, koga su kandidovali tviteraši. To je dobar primer pomenutog "angažmana", jer ko se emotivno investira u ovaj projekat, svakako će glasati za njega. S druge strane, mnogi tviteraši će se posle tih izbora suočiti sa surovom istinom dokle dobacuje njihov "uticaj" izvan interneta. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	950 din	1500 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku I ZABRANJENO GA JE DAVATI TREĆIM LICIMA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga).
Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS.
Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na *www.vreme.com/pretplata*. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Zaborav

U stara vremena, kaže mit, postojala je reka Leta (u donjem svetu; odakle "letalni" ishod) u koju je čovek mogao da se bućne i posle toga zaboravi sve. Mi danas imamo amneziju ili – češće – onog Švabu što sakriva stvari po kući, kako se ono zvaše... doktor Alchajmer, da. Nije to isto: jedno je bućnuti se od svoje volje, a drugo je kad vas snađe udarac u glavu ili taj dr Alchajmer koga niste zvali u kućnu posetu.

Zaborav je poželjan, štaviše koristan: olakšava život. Setite se samo onog Borhesovog Irineja Funesa koji je pamtio ama baš sve; nije dugo potrajao, normalno; dobro je i toliko pretekao (umro je u svojoj 21. godini). Borhes pominje usput i druge ljude obdarene velikim pamćenjem: te persijskog cara

Kira koji je znao po imenu svakog vojnika svoje brojne vojske; te Mitridata Eupatora koji je izricao pravdu na 22 jezika svog povelikog carstva; itd. Veliko pamćenje, kao što vidimo, može biti od koristi; vojskovođama i političarima, to jest. Dobro: i igračima pokera i preferansa, slažemo se.

Problem ostatka sveta, međutim, jeste u tome što bismo mi, obični ljudi, voleli da zaboravimo mnoge stvari, ama ne možemo. Koje vas misli muče kad pokušate da zaspite, pa ne ide? One o stvarima, događajima i ljudima koje biste najradije da zaboravite, na primer. Ima još gore: kad se vremena ubrzaju, pa nikako da zaboravite ono što bi bilo pametno i korisno zaboraviti. Evo, na primer, ovi naši političari: Aca Vučić stalno gunđa i zamera raznima da šta imaju da pamte tamo neke detalje iz prošlosti, umesto da gledaju svoja posla i svetlu budućnost. Naši jezici imaju reč "zlopamtilo"; reč "dobropamtilo" nemaju i to nam nešto govori. Kažu Crnogorci da "čast i bruka traju dovijeka", ali to je možda tako u Crnogoraca; u nas nije: u nas bruka traje duže od časti. Šta ćemo, takvi smo.

Bilo bi najbolje i veoma korisno za državu i za narod moći zaboraviti razne stvari. Ponekad pomislim kako je to s računarima tako zgodno: obrišem ga i nema ga, pa neka ga traže BIA i NSA (obično ga i nađu, ako zapnu). Sa našim pamćenjem, nažalost, nije tako. Mnogo dugačko pamtimo, a i stare smo mi čekalice. Sve i da hoćemo i jako želimo, neke stvari nikako da zaboravimo; od pakosti i pasjaluka valjda; takvi smo. Lako je nama s nama i našim brukama; to se nekako i zaboravi – dok savest ne progovori nasamo, u krevetu, dok pokušavamo da zaspimo. Tuđih bruka, međutim, sećamo se odmah, lako i brzo, mada bi bilo pametnije da ih zaboravljamo, kako nam Aca Vučić savetuje.

Eto, recimo: koliko bi nam bilo lakše da se uz odgovarajuće gađenje stalno ne prisećamo, na primer, nenarodnog režima Slobodana Miloševića, njegovih fašističkih pomagača i kamarile domaćih izdajnika. Kazaće neko da je to bilo davno, celih četvrt veka je prošlo, ej! Jeste, ali šta se sve desilo? Zašto lepo ne zaboravimo ratove, mobilizacije, mrtve, ranjene, veterane, državne gangstere i ubice, benzin u kuvanim plastičnim flašama, Udbine cigarete i heroin, slavno vojevanje, Srpsku radikalnu stranku i SPS? Ili novčanicu od – pazite sad – 500.000.000.000 dinara? Mogli bismo, kako nam savetuju, da zaboravimo i Acu Vučića i njegov zakon o informisanju; i Ivicu Dačića i njegove "izmišljene hladnjače"; i Slavka Ćuruviju, uostalom; ima ko se time bavi. Bilo bi, kažem, jako dobro i korisno za sve nas i za državu da smo sve to bili zaboravili na vreme; olakšalo bi nam budućnost. A mi, pakosnici, sitničari i paščad kakvi smo, nikako da zaboravimo. Tako, iz pukog pasjaluka, ometamo razvoj, guramo klipove u točkove, zakeramo i naprđivamo, nalazimo dlaku u jajetu pa ju još cepamo na četvoro.

Sve je to, sestre slatke i braćo moja, od pamćenja, da vam ja kažem. Valja nam se početi učiti zaboravljanju. Eto kako je Nemcima to lepo bilo krenulo od 1945. nadalje; a tek Austrijancima! Posle su se pridružili i neki drugi narodi, pa i mi, tako da se više ne zna ni ko je pobedio u Drugom svetskom ratu. Pa kako onda posle Aca Vučić da ne kuka? Jesu li se on i Toma lepo odrekli Voje Šešelja dok čami u haškom kazamatu gde akrepe memla davi? Jesu. Jesu li nas poveli u Evropu i s nama dočekali "istorijski datum", drugi dan Sv. Jovana? Jesu. A mi, nezahvalnici? Mi se sećamo, umesto da lepo zaboravimo i da nam sve bude potaman. Nije teško zaboraviti: pitajte radikale, ako već nećete Nemce i Austrijance.

Tako nam i treba kad pamtimo svašta. ¶

MILOŠ VASIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

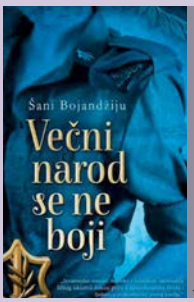
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 16. januara do 19. februara 2014.

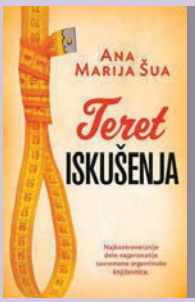
Redžina O'Melvini:
KNJIGA O LUDILU I LEKOVIMA

Istorijski roman o Veneciji XVI veka i hrabroj ženi koja želi da postane lekar. Ujedno, ovo je i uzbudljiv putopis iz renesansne Evrope i hronika srednjovekovnog medicinskog znanja

Šani Bojandžiju:
VEČNI NAROD SE NE BOJI

Šani Bojandžiju služila je dve godine u Izraelskim odbrambenim snagama, a zatim to svoje iskustvo pretočila u ovaj zanimljiv i nagrađivani roman o životima mladih žena u jedinicama izraelske vojske

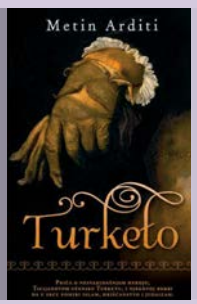

Ana Marija Šua:
TERET ISKUŠENJA

Simpatična četrdesetogodišnjakinja opsednuta fizičkim izgledom odlazi u bizaran centar za mršavljenje. Bestseler jedne od najčitanijih savremenih argentinskih književnica u kome se duhovito raskrinkavaju trendovi savremene medijske industrije

Metin Arditi:
TURKETO

Uzbudljiv istorijski triler o sudbini jednog genijalnog i zaboravljenog slikara iz XVI veka s nadimkom Turketo, carigradskog Jevrejina i Ticijanovog učenika, raspetog između jevrejske, islamske i hrišćanske kulture i tradicije

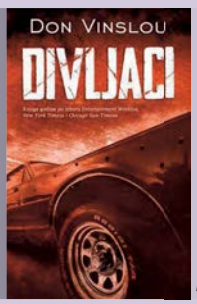
Imre Kertes:
DOSIJE K.

Životna ispovest mađarskog nobelovca koji je kao dečak preživeo užase Aušvica. U formi intervjua, Imre Kertes otvoreno i zanimljivo svedoči o svom životu, istoriji i književnosti

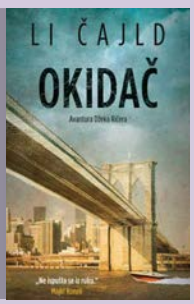
Don Vinslou:
DIVLJACI

Vrhunski triler o sukobu troje autsajdera s meksičkim narko-kartelom u Kaliforniji, prema kome je Oliver Stoun snimio istoimeni film, a Stiven King za njega rekao da je „Buč Kasidi i Sandens Kid našeg doba"

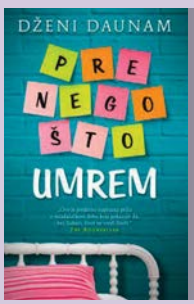
Li Čajld:
OKIDAČ

Roman iz slavnog serijala krimi-romana Lija Čajlda čiji je glavni lik detektiv Džek Ričer, bivši oficir vojne policije, analogni borac u digitalnom dobu koga je na velikom platnu glumio Tom Kruz

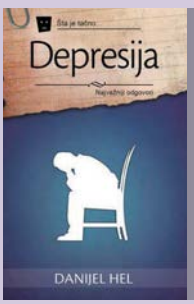
Dženi Daunam:
PRE NEGO ŠTO UMREM

Šesnaestogodišnja Tesa, teško obolela od leukemije, sastavila je listu deset stvari koje želi da uradi u vremenu koje joj je preostalo. Dirljiv lirski roman o suočavanju sa smrću, napisan u slavu života

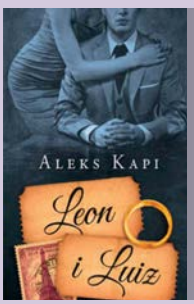
Danijel Hel:
DEPRESIJA

Edukativna knjiga Danijela Hela, direktora na Psihijatrijskoj univerzitetskoj klinici u Cirihu, koja odgovara na pitanja šta je tačno depresija i govori o njenim uzrocima, toku, terapiji i o tome kako predupredi ovu bolest

Aleks Kapi:
LEON I LUIZ

Leon i Luiz su nezaboravan par iz savremene nemačke književnosti. Sreli su se i zaljubili tokom Prvog svetskog rata, ali razdvojio ih je jedan vazdušni napad. Uvereni da ih je smrt zauvek rastavila, oboje nastavljaju svako svoj život, da bi se zatim, mnogo godina kasnije, ponovo sreli na stanici pariskog metroa. Ljubavni roman u najboljoj tradiciji ovog žanra

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)

GRAD ZIMSKIH ČAROLIJA!

PROGRAM KLIZALIŠTA

PONEDELJAK
18h ledena abeceda: napravite prve korake na ledu
20h porodično klizanje

UTORAK
18h hokej

SREDA
18h ledena abeceda: napravite prve korake na ledu
20h klizanje za zaljubljene

ČETVRTAK
18h ledeni teatar i umetničko klizanje

PETAK
18h disco na ledu

SUBOTA
12h ledeni izazov: igre bez granica

NEDELJA
10h vrtić na ledu
12h ledene igre: animacije i vragolije na ledu

deltacity.rs

Telefon klizališta: 064 658 2987

QUICK CHOKO

LUCKY LUKA

Naxi Radio 96.9fm

DeltaCity

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec